

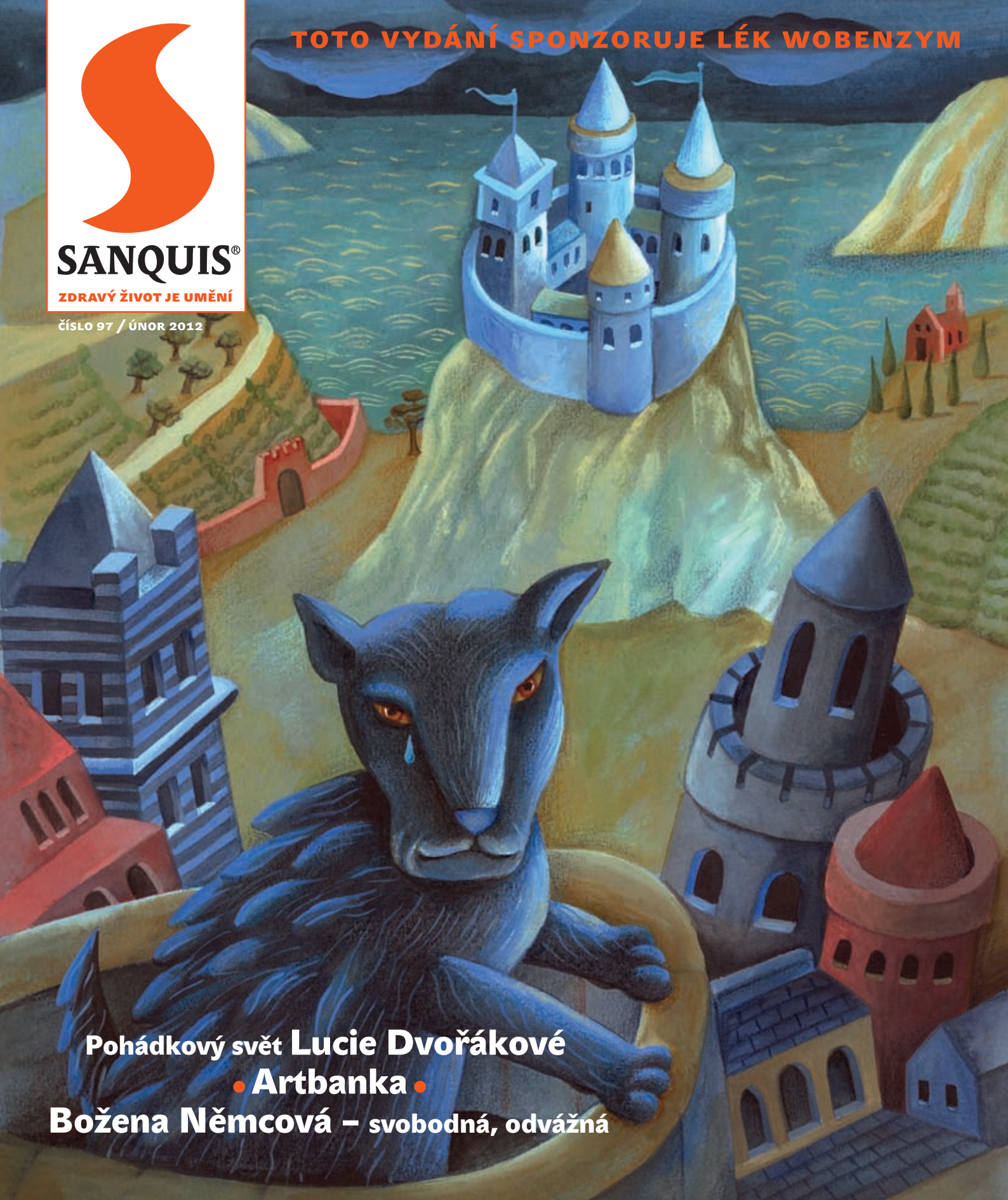
TOTO VYDÁNÍ SPONZORUJE LÉK WOBENZYM

SANQUIS®

ZDRAVÝ ŽIVOT JE UMĚNÍ

číslo 97 / ÚNOR 2012

Pohádkový svět **Lucie Dvořákové**

• **Artbanka** •

Božena Němcová – svobodná, odvážná

PONEC | 13. + 14. 2. 2012 | 20.00

SITz | česká premiéra Svět z perspektivy v sedě

Choreografie: Angela Lamprianidou (GR)

Interpretace: Julia Koch, Angela Lamprianidou, Jana Vrána

„... Nekonvenční pohyby... skvělý a vynalézavý tanec“

* Vítězné dílo španělské soutěže Dansa + a prop 2009/2010

Foto: Carsten Galle

DIVADLO PONEC | SCÉNA PRO SOUČASNÝ TANEC A POHYBOVÉ DIVADLO
Husitská 24A, 130 00 Praha 3 | www.divadloponec.cz

Na titulní stránce ilustrace Lucie Dvořákové ke knize M. Drijverové *Pohádky ze středověku*, nakl. Brio, 2002

„Neuteču sama před sebou,“ říká Lucie Dvořáková, jejíž kresby ilustrují desítky dětských knížek a také toto číslo *Sanquisu*. (s. 8)

„Nejvýstřednější projev kubismu“, tak nazvala pardubické krematorium historička umění Markéta Svobodová (s. 54)

Krásná to žena... Božena Němcová zemřela před 150 lety. (s. 42)

Ach, co všechno nenazýváme láskou (s. 90)

SETKÁNÍ

08 Návštěva v ateliéru Lucie Dvořákové. Za okny se probouzí Praha do lednového rána, uvnitř obrázky hýří barvami.

18 Špičkový klavírista Ivan Klánský hrál závodně šachy, teď je vášnivým luštitelům sudoku. Nejen o hudbě si s ním povídala Irena Jirků.

24 Příběh Rembrandta van Rijna, malíře temnosvitu. Národní galerie v Praze vystavuje obrazy zlatého věku holandského malířství. Mezi nimi také dva Rembrandtovy portréty.

28 Čarokraj je výletem do tajemné říše plné roztočivých bytostí. Nové operní představení pro malé i velké diváky.

30 Výstava Černá slunce. Šíma, Toyen, Filla, Čapek, Drtikol a mnoho dalších zvucných jmen se sešlo na výstavě v Ostravské galerii výtvarného umění. Vypadá to na výstavu roku.

POZNÁNÍ

36 Rozkošné to údolíčko. Ratibořické údolí je neodmyslitelně spjato s románem *Babička* od Boženy Němcové. Je opravdu tak idyllické?

50 Sergej Ejzenštejn, sovětský filmový režisér, byl v únoru roku 1947 povolán do Kremlu na kobereček ke Stalinovi. Tomu se nelíbil jeho nový film *Ivan Hrozný 2*.

54 Elegantní chrámy smrti jako mimořádné stavby v kontextu české architektury.

60 Malajské město Georgetown na ostrově Penang a jeho čínská, malajská a britská kultura. Je na Seznamu světového kulturního dědictví UNESCO.

UMĚNÍ

80 Artbanka. Přiblížit současné umění lidem a zároveň podpořit začínající umělce. O to se snaží pražská galerie Dvorak Sec Contemporary.

84 Recenze. Janáček jako Superstar v Divadle Husa na provázku, fotografie Běly Kolářové a nový iránský film.

86 Čeští designéři vystavují ve světových metropolích.

88 Zápisník Jany Klusákové, tipy na nové knihy a album Lenky Dusilové *Baromantika*.

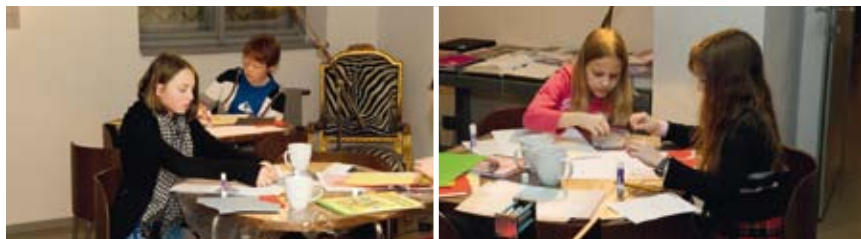
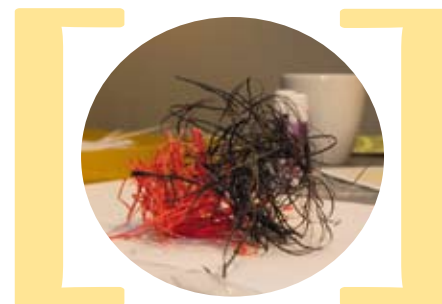
ZAOSTŘENO NA ZDRAVÍ

Hledáme pochopení a zájem Rozhovor s ing. Alenou Peřtovou o Nadaci Jedličkova ústavu.

Kniha Duše medika je pohledem na proměnu studentů lékařství. Doporučuje Libuše Koubská.

Anafylaktický šok či výzkum švédských vědců o škodlivosti uzenin. Novinky ze zahraničních serverů.

Jak se dělá koláž s Pavlou Aubrechtovou

Na začátku ledna zamířila dětská redakce Sanquis – JUNIOR do pražského Muzea Montanelli, kde zrovna vystavovali svá díla Pavla Aubrechtová a Vladimír Gebauer. Děti se v krásných prostorách galerie v Nerudově ulici mohly setkat a popovídat si s oběma umělci, prohlédly si jejich práce a také nahlédly do jejich ateliérů (součástí originální expozice byly i pracovní stoly, skříňky a další předměty, s nimiž paní Aubrechtová tvoří). A pak si také samy vyzkoušely, jak se dělá koláž z nejrůznějších papírových ústřížků. Rádci skutečně povoláními jim byli přítomni oba umělci a Jana Kleinová z galerie. Na motivy čtyřverší, jež si děti vybraly, vznikla série zajímavých obrázků. Ty budou ilustrovat nové číslo Sanquisu – JUNIOR. Více najdete na našem webu www.sanquis.cz/JUNIOR.

Přečteš si
báseň
a je tu obraz

Šéfredaktorka Irena Jirků / jirku@sanquis.cz

Redakce Jana Nekolová / nekolova@sanquis.cz, Günter Bartoš / gunter@seznam.cz, Lenka Klimtová / klimtova@sanquis.cz

Artdirector Luděk Bárta Webové stránky www.sanquis.cz Filip a Blanka Peškovi / info@address.cz

Stálí spolupracovníci Eva Bobůrková, Boris Dožekal, Martin Frouz, Jan Gregor, Tereza Herz, Miloslav Hirsch (Řím), František Houdek, Vladimír Hulec, Josef Chuchma, Jarmila Jelínková, Cecílie Jílková, Klára Klempířová, Jana Klusáková, Jiří Kocourek, Libuše Koubská, Josef Mlejnek, Jiří Machalický, Milan Nakonečný, Milan Odehnal, Karel Pacner, Eva Pivodová, Michael W. Pospíšil, Jitka de Préal (Paříž), Lenka Procházková, Maria Procházková, Bela Schenková, Zuzana Sobotková, Ondřej Šeřců, Jana Vlková, Zdeněk Zahradník, Hana Zallmannová

Odborná rada prof. MUDr. Michal Anděl, CSc., prof. MUDr. Vladimír Beneš, DrSc., prof. MUDr. Pavel Gregor, DrSc., prof. MUDr. Jiří Mazánek, DrSc., prof. MUDr. Pavel Pařko, DrSc., prof. MUDr. Jan Pirk, DrSc., prof. MUDr. Richard Rokyta, DrSc., prof. MUDr. Antonín Sosna, DrSc., doc. MUDr. Bohuslav Svoboda, CSc.

Předplatné 221 180 229, 221 180 194 / předplatne@sanquis.cz / www.sanquis.cz

Adresa redakce Španělská 10, 120 00 Praha 2, tel. 221 180 194, fax 221 180 280

Za obsah inzerce ručí zadavatel. Za původnost a obsahovou správnost ručí autoři. Právní režim autorských děl nabídnutých redakci se řídí zejména autorským zákonem č. 121/2000 Sb. a dalšími českými právními normami. Přijetí díla k uveřejnění nabyvá vydavatel práva k šíření přijatého díla časopiseckou formou včetně možnosti zveřejnění na www stránkách časopisu, vydání na CD-ROM nebo jiným způsobem v elektronické podobě. Všechna práva k uveřejněným dílům jsou vyhrazena. Autorské právo časopisu a navazujícím elektronickým publikacím vykonává vydavatel.

Registrace SANQUIS – MK ČR E 8319, Registrace SANQUIS – EDICE PROFESIONÁL – MK ČR E 18887, ISSN 1212-6535

Cena za předplatné on-line (12 čísel) 300 Kč. Cena jednoho čísla on-line 33 Kč

Vydavatel
Audabiac, o. s.
Španělská 10,
120 00 Praha 2
DIČ CZ26524163

NEBE

YAN ZELENKA

2 / 2 /

— 25 / 2 /

HRÁCH

PEKLO

WWW.CZECHCENTRES.CZ/PRAGUE

ČESKÉ CENTRUM PRAHA

RYTÍŘSKÁ 31, PRAHA 1

OTEVŘENO

ÚT / PÁ 10:00—18:00, SO 12:00—18:00

ČESKÉ CENTRUM

CZECH CENTRE

Text **Irena Jirků**

šéfredaktorka

Prostinké dílo fantazie?

Je to už 150 let. Božena Němcová zemřela 21. ledna 1862. „Byla to poezie, již neštěstí jako zázračný květ ve mně k životu probudilo. Ta jediná oslazuje mi život a já zasvětila jsem se jí navěky! Ona naučila mne lidi milovati, ona zabránila, že jsem nikdy neutonula ve sprostotě života, a ona lepším učinila mé srdce, zušlechtila mou mysl. Ona také zjednala mi poklid v manželství. Pracemi svého ducha stanula jsem na stupni, že mohu býti pro svou osobu od muže nezávislá, zjednala jsem si úctu všech snaživých lidí,“ napsala pět let před svou smrtí v dopise adresovaném sestře Adéle. Té Adélce, kterou známe z Babičky...

Všichni ji známe. Všichni jsme ji četli, všichni jsme také byli v Ratibořicích. V tom půvabném údolí, jež se v průběhu let „trasformovalo na živou ilustraci Babičky“. To už cituji z textu Güntera Bartoše, který najdete v tomto čísle Sanquisu a jenž nabízí trochu jiný pohled na odkaz české spisovatelky. Ať už však patříte jako Günter spíše ke kritikům onoho „prostinkého díla fantazie“, jak sama Božena Němcová svůj román nazvala, nebo ho ctíte jako literární klasiku, na jednom se bezesporu shodneme. Ta knížka je dobře napsaná.

Zrovna nedávno jsem se o tom měla možnost zase přesvědčit. Moje desetiletá dcera musela Babičku přečíst v rámci povinné školní četby. Nejdříve protestovala, že je to nějaký divný starý jazyk. A pak těch sto padesát stránek zhltila za dvě odpoledne. A že neuhodnete, kam nás teď nutí jet na výlet?

Na protější straně
ilustrace Lucie Dvořákové
z knihy Nejkrásnější
pohádky o obrech,
nakladatelství Albatros, 1998

Obrázky
*Lucie
Dvořákové*

Až nebudou knížky...

„Sama před sebou neuteču,“ říká **Lucie Dvořáková**. I když se u každé knihy, kterou ilustruje, snaží, aby byla jiná než ta předcházející, její osobitý rukopis poznají snad všechny děti do deseti let. Nebo i ty starší?

Ateliér jako pohlednice z Prahy. Kterýmkoliv oknem se podíváte, hlavní město jako na dlani. Z několika úhlů, v několika podobách. Pohlednice první – klasika: hradčanské panorama s Vyšehradem a Podolskou vodárnou v popředí. Druhá – nezvyklá: podolské uličky, smíchovské nábřeží, Zlíchov. A třetí? Nečekaná. Branická skála, řeka...

Praha za okny se po ránu tváří neutrálně. A vevnitř? Paprsky lednového slunce ospale kloužou po řadách knih, obrazech na stěnách, po pracovních stolech, po zářivě barevných obrázcích. Tam se zastaví, oživnou: čerti se dali do tance, žáby vyskákaly z rybníka, princezny a princové bloudí v hlubokém lese, tamhle pochodují obři, kočky se šalamounsky usmívají a tam – to je přece Minotaurus. Právě za něho, respektive za ilustrace ke knize Eduarda Petišky, dostala před časem prestižní cenu nakladatelství Albatros... Než se stihnu zeptat nahlas, nabídne mi voňavou kávu. Lucie Dvořáková se nerada předvádí.

Nemám ráda rozbouřené vlny

Kreslí od malička, což považuje za celkem normální situaci. Vyrostla přece v ateliéru, respektive pod stolem a posléze za pracovním stolem svých rodičů Evy a Iva Šedivých. Oba – výtvarníci na volné noze – trávili většinu času doma, v jednomu pokoji a u jednoho velikého stolu, na němž kreslili.

Maminka ilustruje knížky, je autorkou také několika večerníčků, tatínek se věnoval více grafickému designu. „Měla jsem pocit, že nic jiného vlastně nejde v životě dělat, a tak jsem si zvolila střední výtvarnou školu,“ říká. Ne, rodiče ji k ničemu nenutili, chtěla to sama. Až časem trochu pochybovala, jestli neměla být třeba lékařkou. Možná zvolila příliš jasnou cestu. Možná by bylo dobré zkusit něco svého, zcela odlišného. „Ale asi by to bylo proti samé podstatě mé povahy. Vrhát se do rozbouřených vln, to zrovna nemiluju.“

Ilustrace z knihy **M. Drijverové Pohádky ze středověku**, nakl. Brio, 2002

Kreslím
od malička.
To je u nás
normální.

Kdy namalovala první obrázek pro děti? „V podstatě jsem takhle kreslila asi vždycky, mám to nějak v sobě. Že bych byla tak trochu infantilní?“ směje se a vzpomíná přitom na Miloslava Jágra, svého profesora na VŠUP, kde studovala filmovou a televizní grafiku. Byl sám ilustrátorem dětských knížek, automaticky k ilustraci vedl i své studenty. „Asi je to pro mě nejpříjemnější, nemusím se nějak překonávat, abych dělala pro děti. Naopak kdybych měla teď kreslit na nějaké závažné téma, bylo by to něco, co mi není vlastní.“

Samozřejmě, taky parkrát „vážné“ malování zkusila, ale brala to spíš jako terapii. „Když se na to teď podívám, moc se to neliší od mých kreseb pro děti. Rozdíl je jen v tom, že na těch obrázcích nejsou veselá zvířátka, ale nějaké smutné figury. Děti by to určitě rozesmutnilo.“ Je zbytečné pochybovat. S dětmi si rozumí beze slov. Stačí namalovat obrázek.

První vyšel v dětském časopise Mateřídouška už před více než třiceti lety. Lucie Dvořáková byla ještě na škole a musela rektora žádat o zvláštní povolení, aby mohla svou kresbu publikovat. Od té doby ilustrovala pro Mateřídoušku, Sluníčko či Svět pohádek stovky příběhů, je podepsána pod desítkami knížek, podílela se na televizních pořadech i animovaných filmech pro děti.

Kouzlo samoty?

V ateliéru nad Prahou voní káva, lednové sluníčko ještě zkoumá obrázky. Chvíli se jen tak – beze slov – díváme na známé panorama. Tady musí být krásné být sama, říkám si v duchu. A Lucie Dvořáková mi začne nadšeně vyprávět, jak konečně prolomila tuhle kouzelnou samotu a dala se na učení. Nejprve na střední škole, pak také o prázdninách, v letním ateliéru kousek za Prahou, vedla společně s přáteli, výtvarníky, tvůrčí dílny pro děti. „Rozestavěli jsme jim stojany po zahradě, rozdali barvy a děti malovaly. Třeba barevného papouška ve větvích! Bylo to úžasné léto. Možná i pro mě další cesta? Nevím,“ říká. Ale pak už nalistuje kresby pro nejnovější knížku...

Ilustrace ke knize Eduarda Petišky Staré řecké báje a pověsti, nakladatelství Albatros, 1999 (na stránce vpravo)

Dole – zleva: dvě ilustrace z knihy M.Drijverové Pohádky ze středověku, nakl. Brio, 2002 Vpravo dole: O.S. Nečas O princezně trochu zakleté, Mladá fronta, 2009

Staré řecké báje a pověsti byly nejtěžší...

Ráda přinesu něco svého...

Která knížka byla vlastně vaše první?
Počítání oveček od Jiřího Žáčka.

A hned jste za ni dostala cenu.
Tehdy začínala soutěž Zlatá stuha a mě ocenili za ilustrace. S panem Žáčkem jsem pak dělala ještě několik knížek.

Je důležité, aby výtvarník byl naladěný na stejnou vlnu jako autor?

O tom jsem přesvědčena. Právě teď pracuji na knížce, ze které se moc raduju. Těší mě, že mě zrovna tato autorka oslovila, cítuji s ní souznění. Zároveň mám strach, abych jí to nepokazila. Vždycky potřebuju poměrně dost času na to, než se rozjedu, než se dostanu do atmosféry. A pokaždé si přeju, aby nová knížka byla jiná než ty předchozí, zároveň

ale vím, že sama před sebou neuteču. A tak mi chvíli trvá, než se dostanu do tempa a ujasním si, jak na to. V jakém světě se teď budeme pohybovat a co se v něm má odehrávat.

V jakém světě se právě pohybujete?

Knížku napsala Ester Star, jsou to pohádky o věcech, které mají duši. Ester vymýšlí různé fantazijní děje a obrazy. Je to čtení pro děti s bohatou fantazií, které si s ní rády hrají, ale zároveň je to knížka také pro ty, které z nějakého důvodu nedokážou svou představivost pustit tolik na špacír. Naučit by je to měla právě tahle knížka. Podívají se třeba na vanilkový rohlíček a začnou si představovat, co všechno se může s takovým obyčejným vanilkovým rohlíčkem stát, co může zažít.

Vpravo: ilustrace ke knize O.S. Nečase O princezně trochu zakleté, nakl. Mladá fronta, 2009

Ilustrace může text doplnit, nebo ho může přesáhnout. Jak vy to máte nastavené?

Jsem ráda, když můžu přinést něco svého. Ale je také pravda, že někteří autoři to nemají rádi.

Takže se nad kresbami třeba hádáte?

No, vlastně, mně se tohle moc nestává. Třeba teď s Ester se o knížce hodně bavíme, ale pozitivně, jsme obě podobně naladěné, takže si to jen ujasňujeme... Ale vím od některých svých kolegů–ilustrátorů, že jednání s autory není vždy jednoduché. Někteří nemají rádi, když ilustrátor příliš zasahuje do jejich díla.

Takže autoři – postrach ilustrátorů...

... to ne, vůbec ne! Takoví jsou spíše výjimka potvrzující pravidlo.

Co může zažít
princezna,
anebo třeba
vanilkový
rohlíček?

Ilustrátoři někdy potřebují utéct před samotou

Jak to vlastně funguje? Autor si vybírá ilustrátora?

Když autor zadá knížku do nakladatelství, měl by výtvarný redaktor hledat vhodného ilustrátora a určit ho. Tento postup už je ale velmi ojedinělý, většina současných nakladatelství nemá výtvarné redaktory, snad jen Albatros. Obvykle tedy rozhoduje majitel nakladatelství, nějak se domluví s autorem. Ale samozřejmě je také mnoho literátů, kteří jsou zvyklí spolupracovat s určitými ilustrátory a prosazují je. Někdy uspějí, někdy neuspějí.

Jak dlouho pracujete na knížce?

Na menší knížce třeba měsíc. Když je rozsáhlejší, půl roku, někdo kreslí třeba i rok. Je to hodně individuální, záleží také na počtu stran, celostran, dvoustran atd.

Která vaše knížka byla z tohoto pohledu nejpracnější, nejsložitější?

Asi Petiškovy řecké báje. Musela jsem fakt trochu popřít sama sebe, odpoutat se od veselých zvířátek.

A vzdát se barev.

No, bylo to černobílé, protože takové

bylo zadání nakladatele. Mantinely, které jsem zpočátku brala jako příkoří, se ukázaly jako výhoda, zkusila jsem si něco nového – byla to trochu sochařská práce s hmotou, světlem a stínem. Kreslila jsem na šedobéžový papír černou a bílou a nakonec se obrázky tiskly dvoubarevně. Při prvním vydání jsme ještě pak jely s výtvarnou redaktorkou na náhled do tiskárny na Moravu. To už bohužel vymizelo, šetří se.

Mám to chápat tak, že celkově upadá knižní kultura, zvláště pak dětská

Lucie Dvořáková (*1959)

Vystudovala Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze, ateliér filmové a televizní grafiky. Od studií spolupracuje se všemi dětskými časopisy, které u nás vycházejí nebo vycházely. Ilustruje knížky pro nakladatelství Albatros, Brio, Meander, Mladá fronta, podílí se na tvorbě televizních pořadů a animovaných filmů pro děti. Žije v osobitě domě v pražském Podolí, kde také bydlí její tchán, renomovaný kunsthistorik a znalec historie Prahy, profesor František Dvořák, o ateliér s výhledem na hlavní město se čas od času dělí se svými dětmi. Jak jinak – obě mají výtvarné sklony. Syn studuje FAMU, dcera je absolventkou VŠUP, oboru ilustrace.

Vlevo:
obrázek do knihy I. Březinové
Natálčin andulák,
nakl. Meander, 2012

česká knížka už není tak dobrá, jako bývala?

V žádném případě! Vzniklo tady plno malých vydavatelství, které přivádějí na svět skutečně krásné knížky. Jsou to spíš nekomerční záležitosti, i když – řekla bych – v uvozovkách nekomerční, protože na takové knížky zase dotyčná nakladatelství shánějí granty a dotace. Každopádně vznikají moc krásné, velkoryse pojeté knížky.

Sleduje ilustrátor, jak se knížka prodává, zajímá ho to?

Nikdo nemá radost, když se knížka povahuje ve skladu. Obzvlášť když má smlouvu na procenta.

A má smlouvu na procenta z prodeje každé knihy?

Někdy. V současnosti je to asi výhodnější, ale zároveň riskantní. Knižka se musí dobře prodávat

Je těžké užít se jako ilustrátor?

Nechci to zakřiknout. Jsem ráda, že se tím můžu živit. Zatím jsem nebyla nucena dělat něco jiného. Abych změnila prostředí, zkusila jsem před dvěma lety učit na střední škole začínající výtvarníky. Jednou za týden si osvěžím ducha. Pak se zase ráda vrátím ke svému pracovnímu stolu... My, výtvarníci, jsme rádi zalezlí doma nebo v ateliéru. Všichni jsme z toho ale čas od času frustrovaní. Proto končků máme spolek, který se pravidelně schází v hospodě.

To je Klub ilustrátorů dětské knihy?

To je další takový spolek. Mám několik skupinek výtvarníků a kolegů, se kterými se pravidelně scházím. Někdy společně vyrážíme na výstavy do okolních zemí.

Pokud vím, spisovatelé se moc nescházejí a navíc rozlišují, kdo jakou píše literaturu. Také se dělíte

podle „umělecké úrovně“ či oborů a na pivo chodí jen třeba ilustrátoři?

Naše spolky se formují na základě osobních sympatií. Nevím, možná ti mladí to řeší. Dělají nezávislé knížky, věnují se volné tvorbě a předpokládám, že chodí na pivo zase do jiné hospody.

Co je to nezávislá knížka?

Vydají si ji sami, nemusí se ohlížet na nakladatele, nemusí řešit, jestli se knížka prodá, či nikoliv. Jsou to většinou studenti UMPRUM, nebo čerství absolventi. Hledají nové cesty, experimentují. Pochopitelně, přece nebudou hned kreslit to, co se prodává! Chápu je. Mají to dost těžké. Jen se podívejte, co se teď vydává knih. Když vejdu do obřích knihkupectví, těší mě, že vychází tolik knížek, ale zároveň na mě jdou mdloby. Mám z toho úplnou fobii. Musím chodit jen do malých knihkupectví.

Celkem kuriózní situace pro ilustrátorku. A propos – co volná tvorba?

K tomu jsem nenašla odvahu. Zatím. Tak třeba – až budu v důchodu.

Výtvarník nechodí přece do důchodu.

Souhlasím. Penze v našem případě neexistuje. Abych řekla pravdu, občas si koupím nějaké plátýnko a tady si ho postavím. Ale pak mi ho vždycky někdo sebere, asi vím kdo, možná dcera nebo syn. A já si tedy koupím nové plátýnko, zase si ho tady postavím a říkám si: až dokončím tuhle knížku, dám se do toho. Ale zatím jsou pořád knížky, pořád doháním nějaký termín. Tak možná až ...

... až se nebudou vydávat tištěné knížky a přejdeme všichni na čtečky?

Až se tedy nebudou vydávat knížky, budu malovat obrazy... Ale tomu přece sama nevěříte, že to někdy nastane, ne?

Máte pravdu, nevěřím. ■

www.sanquis.cz/klub

Klub SANQUIS

Také v únoru vám přinášíme zajímavé výhody a slevy!

Když svou klubovou kartu SANQUIS předložíte ve vybraných muzeích, galeriích, výstavních sáních, divadlech, knihkupectvích a v dalších obchodech, s nimiž spolupracujeme a jejichž adresy najdete na této stránce a také na www.sanquis.cz/klub, máte zaručeny nejrůznějších slevy a výhody.

Při nákupu přes internet stačí uvést heslo SANQUIS a číslo vaší karty.

V rámci klubu Sanquis můžete teď využít i tuto nabídku:

Monografie Heleny Konstantinové Obrazy-kresby-grafika-ilustrace z nakladatelství Vyšehrad: **sleva 50 % – místo 498 Kč jen 249 Kč**, knižku lze objednat na 271 961 380, na distribuce@ivysehrad.cz či přes www.ivysehrad.cz.

GALERIE A VÝSTAVNÍ SÍNĚ

Dům umění města Brna: sleva 50 % na vstup pro dospělého.

Více na www.dum-umeni.cz.

Moravská galerie v Brně: sleva 50 % na vstupném po předložení karty Sanquis. Více o aktuálních výstavách na www.moravska-galerie.cz.

Galerie kritiků, Praha 1: volné vstupné a sleva 20 % na všechny publikace vydané Galeríí kritiků, www.galeriekritiku.cz, Facebook – Galerie kritiků.

Topičův Salon, Praha 1: sleva 50 % na vstup do výstavní síně.

Galerie výtvarného umění v Ostravě: sleva 30 % na publikace a 3x do roka vstup zdarma.

Galerie Havelka, Praha 1: sleva 30 % na katalog ke každé aktuální výstavě, www.galeriehavelka.cz.

Národní galerie v Praze: sleva 20 % na vstupném do všech výstavních prostor. Více na www.ngprague.cz.

Muzeum Montanelli, Praha 1: sleva 20 % na vstup – více na www.muzeum-montanelli.com.

Uměleckoprůmyslové museum v Praze: sleva 20 % na publikace vydávané UPM, kontakt pro uplatnění slevy – marketing@upm.cz.

Museum Kampa, Praha 1: 2x za rok volný vstup pro 2 osoby (majitel karty + doprovod) a sleva 15 % na katalogy. www.museumkampa.cz

S Galerie, Praha 6: sleva 10 % z prodejní ceny autorských šperků a grafiky. Kontakty: tel.: 605 149 838, www.sgalerie.cz.

KNIHY, DIVADLO, HUDBA...

Nakladatelství trnka: sleva 35 % na veškeré zboží zakoupené přes www.studio-trnka.cz. Osobní odběr možný po předchozí telefonické dohodě na adrese V Podbabě 18, Praha 6, 603 535 135.

WALD Press, s. r. o.: sleva 30 % na veškerou produkci – knihy, CD, DVD. Objednávky na e-mail: produkce@sanquis.cz nebo na telefonním čísle 221 180 229.

Nakladatelství Listen: sleva 30 % na knižky (při objednání nejméně tří publikací). Objednávky na e-mailu listen.docekal@tiscali.cz nebo telefonicky na čísle 777 620 143.

Nakladatelství Práh s. r. o.: sleva 30 % na knihy objednané přes internet na www.prah.cz nebo e-mailem na prah@prah.cz.

Nakladatelství TITANIC, spol. s r. o.: sleva 30 % na všechny knihy. Objednávky: www.titanic.n.cz, titanic.n@gmail.com, tel.: 257 211 257.

Nakladatelství Mladá fronta a. s.: sleva 20 % na knižní produkci objednanou přes www.bookcafe.cz nebo prodej@mf.cz, tel. 225 347 313.

Pražská komorní filharmonie:

sleva 20 % na všechny koncerty do konce sezony 2011–2012, www.pkf.cz.

Nakladatelství Meander: sleva 20 % na knihy objednané přes internet na www.meander.cz. Tel.: 773 902 100.

Nakladatelství LIBRI, spol. s r. o.: sleva 20 % na všechny knihy objednané přes www.libri.cz.

Labyrint, nakladatelství a kulturní revue: sleva 20 % na publikace objednané přes internet na www.labyrint.net/labshop.

Nakladatelství Galén: sleva 20 % z prodejní ceny veškeré produkce objednané přes webové stránky www.galen.cz.

Nakladatelství HOST: sleva 20 % na veškerou knižní produkci při objednání přes internet na www.hostbrno.cz.

Nakladatelství Brio: sleva 20 % na všechny knihy nakladatelství objednané přes internetové stránky www.briopublishing.cz.

Orchestr Berg: sleva 20 % na vstupenky na koncerty abonentní sezony BERGIN2011 (slevy nelze kombinovat). www.berg.cz

Nakladatelství GRADA Publishing, a. s.: sleva 15 % na veškerou knižní produkci. Objednávky přes www.grada.cz, obchod@grada.cz.

Divadlo v Dlouhé, Praha 1: sleva 60 Kč z ceny jedné vstupenky na představení ve velkém sále (mimo všechna dětská představení).

Nakladatelství Academia: sleva 10 % na nákup v knihkupectvích Academia v Praze a v Brně a sleva 25 % na knihu Zdeňka Ježka Ve znamení neštovic. www.academia.cz

OSTATNÍ

Zábavné herní plány: sleva 25 % na leporelo úspěšných herních plánů 4 VESELÉ HRY autorky Lucie Ernestové. www.herniplany.cz

Módní ordinace: sleva 25 % na odborné poradenství známé módní stylistky Kláry Klempířové, www.modniordinace.cz.

Kr studio & nehtová pohotovost, Praha: sleva 21 % na veškeré služby, www.krstudio.cz, info@krstudio.cz, tel.: 241 431 513.

Kadeřnický salon La Vida: sleva 20 % na dámské kadeřnické služby. Objednávky: 222 233 297, 24 005 520, lavida@lavida.cz.

Veva.cz: sleva 20 % na semináře. Objednávky: veva@veva.cz, 271 752 098, www.veva.cz.

Lavera: sleva 20 % na značky alva, BEMA bio, HennaPlus, lavera, LAVÉRÉ, nature friends, PURITY VISION, Tautropfen, Florascent, Star-glide, AlmaWin, Klar, Sonett, ImmiFlex a Sa-natur. Kontakty: www.organictime.cz, objednavky@organictime.cz

Studio Visage, Jafra Cosmetics, Praha: sleva 20 % na kosmetickou péči a vybrané sady kosmetiky. Telefon 604 605 350, více informací na www.jafracosmetics.cz.

Alia Optic, Praha 1: sleva 15 % na brýle, měření zraku, aplikaci kontaktních čoček. www.aliaoptic.cz, optika@aliaoptic.cz, tel.: 731 417 173

Parkhotel Průhonice: sleva 10 % na hotelové služby. Kontakty: www.parkhotel-pruhonice.cz, info@parkhotel-pruhonice.cz, 267 750 405.

AMWA: sleva 10 % na biotextil barvený bylinami (kromě položek již v akci), www.amwa.cz

Galerie módy Heleny Fejkové: sleva 10 % na oděvní tvorbu Heleny Fejkové v kategorii vycházka, byznys, společnost i svatba, www.helenafejkova.cz

Klub Měsíček, přirozená podpora zdraví: sleva 10 % na služby a zboží v prodejně i přes www.klubmesicek.cz. info@klubmesicek.cz, 603 303 146

Cestovní kancelář Juklík, spol. s r. o.: sleva 10 % na služby, www.ckjuklik.cz, tel.: 777 719 966.

China Tours, spol. s r. o., specialista na poznávací cesty do Číny a Asie: sleva 7 % z ceny zájezdu. Více na www.chinatours.cz, tel. 222 958 203-4.

Předplatte si Sanquis ON-LINE

Sanquis vychází každý měsíc v elektronické podobě.

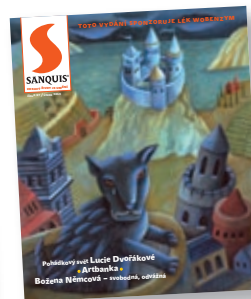
V časopise si můžete **listovat na www.sanquis.cz/online**, stáhnout si ho do svého počítače nebo iPadu.

K předplatnému **získáte klubovou kartu Sanquis**, která nabízí slevy a další výhody v galeriích, knihkupectvích či nakladatelstvích, v kosmetických a wellness centrech, v prodejnách zdravé výživy a v řadě obchodů.

Každý předplatitel má také zaručený **přístup zdarma k celému archivu Sanquisu** a klubovým bonusům.

Předplatné SANQUIS ON-LINE:

12 čísel (roční předplatné) + klubová karta – 300 Kč
Sleva pro studenty: ISIC, ITIC, ALIVE – 20%
Ostatní studenti: 15%

Jak si objednat Sanquis ON-LINE:

telefonicky

volejte: 221 180 229 ve všední dny od 9 do 16 hodin

přes internet

vyplňte a odešlete formulář na webové stránce www.sanquis.cz/predplatne

e-mailem

pošlete zprávu na adresu predplatne@sanquis.cz, uveďte své jméno, adresu, e-mail a vyberte si roční nebo půlroční předplatné

Zálohovou fakturu dostanete obratem, po zaplacení Vám pošleme klubovou kartu a kód pro vstup k elektronické verzi časopisu a dalším předplatitelským bonusům.

Březnové číslo vychází 6. 3. 2012

Klavírista
musí být dnes
talent
bezchybně
dokonalý

A hudba promluví

„Děláme umění a přitom musíme být dobrými řemeslníky. Práce rukama, to je úděl všech interpretů,“ říká špičkový český klavírista a pedagog **Ivan Klánský**.

Své žáky vyučuje v jedné z největších a nejkrásnějších zkušeben Hudební a taneční fakulty AMU v Praze. V prvním patře Lichtenštejnského paláce na Malostranském náměstí stojí uprostřed místnosti dvě křídla. „Podívejte, to jsou dva nejlepší nástroje, co tu máme. Špičkový evropský klavír a nejlepší asijský,“ říká Ivan Klánský a mimoděk na yamahu zabrnká. „Ještě před deseti lety byl mezi těmi dvěma křídly rozdíl celé kategorie. Dnes jsou si rovny, oba stejně kvalitní. Tak je to i s evropskými a asijskými muzikanty. Dokonce bych řekl, že asijské interpreti jsou už lepší. A jako evropský klavírista a učitel musím dodat – bohužel.“

Japonci nebo Korejci jsou tedy technicky lepší než Evropané?

Tak doslova už to neplatí. Asie dnes v klasické hudbě dominuje a nejen, že nás předběhla po stránce technické, ryze pianistické, ale začíná Evropu předbíhat i ve stylu vyjádření.

Takže už neplatí, že japonský orchestr nikdy nemůže znít jako evropský? To mi kdysi vysvětlovalo hned několik dirigentů, že hudba Mahlera nebo Dvořáka zůstane Japoncům vždy cizí.

Evropská muzika je Asiátům cizí, geneticky mají danou jinou hudební strukturu, mají v sobě pentatoniku, nikoliv naši diatoniku, ale já vám přesto budu tvrdit, že dnes se už rozdíly smazávají. Špičkové orchestry a sólisti mají hudební vyjádření velmi evropské.

Vcítili se tedy do evropské hudby... To se dá naučit?

Naučit se to asi nedá, ale když s tou hudbou po generace žijete, začnete se sžívat, chápat, cítit... Když jsem byl mladý, Japonci a Korejci nás na soutěžích vždy udivovali perfektním technickým provedením, přičemž hudební stránka nebyla nijak vzrušující či zajímavá. Jenže mezitím vyrostly dvě tři další generace, které s evropskou kulturou žijí intenzivněji.

Je to dobře?

Nevím, jestli je to dobře. Každopádně je to tak a zřejmě to tak má být, protože ono asi všechno, co se tu děje, má být prostě tak. Evropská civilizace se ocitla na rozcestí a buď se k určitým věcem vrátí a najde ztracené hodnoty, anebo bude hledat pořád něco nového a nového, což zákonitě povede k úpadku. Takových úpadků už tady bylo v minulosti hodně, takže vlastně ani to by nebylo nic nového.

Bože, to zní hodně nihilisticky.

Spíš bych řekl – realisticky. Tuhle jsem v jedné mezinárodní porotě vedl diskusi s kolegou z Tchaj-wanu. Ten pak lapidárně shrnul, o co tady běží. Pověděl: „Víš, v čem je rozdíl mezi námi? My žijeme proto, abychom mohli pracovat. A vy, Evropané, pracujete proto, abyste si mohli užívat.“

Sám učíte v Praze, v Luzernu, vedete mistrovské kursy v různých evropských

městech. Znáte tedy mladé Evropany. Máte pocit, že si chtějí jen užívat?

Je fakt, že v Asii už malé děti cvičí na klavír několik hodin denně, svému cíli obětují maximum. Nechci našim studentům křivdit a říkat o nich, že snad něco šidí, ale kromě hudby mají ještě hodně jiných zájmů. A pak – během studia si hledají zaměstnání, někdy i pracují. Chápu, že k tomu je nutí finanční situace, ale studium pak už není plnohodnotné. Na mezinárodních soutěžích nemohou uspět proti Asijcům nebo ještě i Rusům, kteří mají zakódováno, že se musí dřít a dřít. Bez mimořádného nasazení umělecká práce není možná.

Kde se Češi dnes nacházejí v tom pomyslném žebříčku úspěšnosti?

Asi jako všichni Evropané. Jeden Čech v generaci, maximálně dva v jednom nástroji – to znamená jeden klavírista či jeden houslista – udělají světovou kariéru. Na to, kolik Čechů studuje hudbu, je to hodně málo.

Třeba víc talentů u nás „neroste“. Nemáme spíše moc hudebních škol?

Více než deset konzervatoří a tři vysoké školy – v Praze, Brně, Ostravě – to je na malou republiku skutečně hodně. Naštěstí Češi ještě považují za dobré, když se jejich děti učí hrát nebo zpívat, takže spousta absolventů konzervatoří a vysokých škol najde uplatnění ve školství. Přesto je stále hodně mladých muzikantů, kteří pak

marně hledají práci. A to i v absolutní špičce. Představte si, že se ve světě každý rok koná okolo 900 mezinárodních klavírních soutěží. To je tedy 900 nositelů prvních cen. Nebo dobře – kdyby někteří z nich vyhráli více soutěží, je to přinejmenším 700 až 750 špičkových klavíristů, kteří hledají uplatnění. Za dva roky 1500, za tři roky 2200... Pořadatelé festivalů či koncertů dostávají tisíce dopisů, ale každý zaměstná do roka maximálně čtyři pět lidí.

Vaše generace to měla jednodušší?

Když jsem dostal pozvání na koncert do Itálie a soudruh na Pragokonzertu si usmyslel, že mu nejsem sympatický, tak jsem nejel! Moji studenti to dnes také nemají zrovna nejlhčí, ale vše je v jejich rukou. Je-li klavírista dobrý, má šanci. Na druhé straně je pravda, že v mých začátcích bylo méně hráčů tzv. první kategorie. Dnes jich je hodně i díky tomu, že mají možnost studovat u světových pedagogů. Ti totiž cestují, jeden týden mají master class v New Yorku, druhý týden v Londýně, třetí v Luzernu, čtvrtý v Římě... Čili dnešní mladí muzikanti mají všechny podmínky pro to, aby hráli bezchybně. Dřív se spíš bralo to, jestli ten dotyčný je talent. Dnes musí být talent a ještě bezchybně dokonalý.

Sám máte šest dětí. Jsou muzikanti?

Všechny.

Aktivní muzikanti?

Nejstarší sjel na trochu jinou kolej a živí se jako DJ. Ti ostatní všichni hrají, přičemž ten pátý, šestý jsou ještě malé děti, ale v pořadí druhý, třetí a čtvrtý jsou profesionální hudebníci.

Na co hrajou?

Dva jsou houslisté, jeden violoncellista, jeden klavírista, jeden pěvec.

Samí kluci?

Samí kluci, šestá je holčička. Tě je sedm, na housle hraje třetím rokem, přitom také chodí na balet. Ještě nelze vůbec odhadnout, čím se bude v životě zabývat. Její bratr, desetiletý, si už ale jako cellista vydobyl ve své kategorii celkem zajímavou pozici. Další syn studuje zpěv a začíná kariéru, jeho starší bratr je houslista a člen rozhlasového orchestru v Praze, syn Lukáš, klavírista, studuje u mě na HAMU.

Znám spoustu muzikantů, kteří nechtějí, aby se jejich děti věnovaly hudbě. Jak to, že vy to máte naopak?

Děti muzikantů nemusí být muzikanty, samozřejmě. Ale pokud se jim to líbí, byla by škoda, kdyby to

šího pána, touží po mladé krvi. To je dobrá zpráva. S kluky si vždycky skvěle zahraju. Nebojím se o své děti.

Hrají taky šachy?

Závodně, jak jsem je hrával já, je nepěstují. Jen pro radost.

Vy jste ale v jisté době musel volit – šachy nebo klavír.

Dotáhl jsem to až na kandidáta mistra sportu, ale měl jsem přísnou učitelku na konzervatoři, Rusku. Když se dozvěděla, že místo cvičení na klavír sedím za šachovnicí, zuřila a málem následovaly fyzické tresty. Chvilku jsem jezdil na turnaje tajně, až jsem to vzdal. Klavír byl číslo jedna.

Mám několik přátel, šachistů, kteří hrají dobře na klavír...

Vážně? Pokud si vzpomínám, v Rusku byl kdysi jakýsi Mark Tajmanov. Šachový velmistr, v roce 1954 vyzvavatel mistra světa Botvinnika, takže v zásadě druhý šachista na světě. Zároveň byl klavírista a sólista leningradské filharmonie. Kariéru si dokázal dobře rozdělit: v zimě hrál šachové turnaje, v létě klavírní koncerty. Na jiný takový případ si ale nevzpomínám.

Vy prý už šachy nehrajete, ale zato pěstujete vášnivě sudoku.

To na mě vyzradili kluci z tria, že? Sudoku mám místo šachů, můžu je vytáhnout ve vlaku, v letadle. Dělam obtížné sudoku, co se hrají na přeborech. Chci si hlavu lámat, v mém věku hrozí, že člověk začne zapomínat.

Trápí vás také sny, že budete při koncertě chybovat a zapomenete noty?

Naštěstí spím dobře, ale to víte, z hlavy to úplně nevymetete. Když jsem byl mladý, trápil jsem se hlavně technickými problémy, jestli mi

Miliony lidí zahrají dobře, málokdo *mluví*...

Kde vy sám všude vyučujete?

Delší cesty se snažím už minimalizovat, protože poměrně hodně koncertuji sólově i s Guarneri triem, taky už mám nějak ty roky... Víte, hlavně však mám na starosti třináct studentů v Praze a několik žáků v Luzernu a kvůli nim nemůžu odjet třeba na tři neděle nebo na měsíc, to by milí studenti tady zvlčili.

nedělaly. Žádné své dítě jsem nenutil do muziky. Když to ale slyšely doma, chtěly to zkusit. Jejich volba.

A nemáte o ně strach?

Zrovna nedávno jsem měl mít koncert a najednou volá pořadatel: „Pane Klánský, nevzal byste s sebou některého ze synů?“ Chápu to tak, že lidi už se nechtějí dívat jen na postar-

Ivan Klánský (*1948)

- Studoval na pražské konzervatoři u Valentiny Kameníkové (1963–68) a HAMU v Praze u Františka Raucha (1968–73). Je laureátem řady mezinárodních soutěží – ve Varšavě, Bolzanu, Neapoli atd.
- Jako sólista i komorní hráč vystoupil dosud na více než 4000 koncertech, v letech 1980–90 byl sólistou České filharmonie. Od roku 1986 je členem Guarneri Tria Prague.
- Od roku 1983 vyučuje na pražské AMU, je profesorem na Vysoké hudební škole ve švýcarském Luzernu a vede mistrovské kurzy po celé Evropě. Žije v Praze, má šest dětí.

Poslechněte si Ivana Klánského a Guarneri Trio Prague

ZDE

prsty půjdou správně. Později jsem si lámal hlavu, jestli to bude dost stylové a bál se, abych nebyl přemělkovaný. Po padesátce, šedesátce myslíte hlavně na noty... Třeba když hrajete rondo, téma se opakuje mnohokrát, ale po každé v detailu trošku jinak a někam jinam to vede... To nejvíce hrozí, že se klavírista tak říkajíc vymázne. .

Kdy je klavírista na vrcholu?

Každý to má trochu jinak, ale obecně platí, že po stránce technické je na tom klavírista nejlépe během studií, protože je pod dozorem pedagogů a má nejvíc času na cvičení. Mladá hlava, mladé svaly i klouby, prsty běhají samy. Co se týká schopnosti sdělení, hloubky prožitku, určitě zase platí: čím starší, tím lepší...

... jenže svaly už ochabují, hlava taky...

To je úděl sólových interpretů. Děláme umění a zároveň jsme

řemeslníci, musíme pracovat rukama, být přesní. To skladatel ani dirigent nepotřebují. My musíme zvládnout obě činnosti, přičemž každá je jiná, jde z jiné části mozku a má své vrcholy v jinou dobu. Sladit to dohromady, to je asi onen klíč k úspěchu.

Takže jaký musí být klavírista, aby se dnes prosazil ve světové špičce?

Po stránce umělecké naprosto bezproblémový, musí mít obrovskou techniku, dokonalou paměť a hlavně musí mít v duši něco mimořádného, že je schopen to krásné, co vytváří na nástroji, přenést publiku. Těch, co zahrají dobře, jsou miliony, ne každý ale takzvaně mluví. To znamená, že posluchač si sedne do křesla, a hudba na něj – prostřednictvím interpreta – promluví. To je dar z nebe, nedá se naučit. Ale – ani to ještě nestačí. Už není doba, kdy čím byl muzikant bláznivější a pokud možno úplně mimo,

tím byl zajímavější. Dnes musí umět jednat, korespondovat hned v několika jazycích, musí být chytrý, vzdělaný, věrohodný, nervově odolný. V nejvyšším patře jde samozřejmě o větší peníze, a tak jsou tlaky také podstatně drsnější. A pak ještě onen klavírista musí mít štěstí. Musí ve správný okamžik být na správném místě, vyhrát tu správnou soutěž nebo potkat toho správného manažera ve správnou chvíli. Když se tohle všechno sejde, máme tady hvězdu.

Máme ji dnes v Čechách?

V poslední mladé generaci jsou dva takoví klavíristi – Martin Kasík a Ivo Kahánek. Skvěle reprezentují mladé české klavírní umění ve světě. Oba učí na akademii, oba vyhráli Pražské jaro. Mám radost, že jsem oba učil. Považuji je za – řekněme – své pokračovatele, po stránce klavírní i po stránce pedagogické. ■

Venkovan u studně, váza z bílé hlíny, 1952–3

Za Chagallem do Španělska

„Když Chagall maluje, nikdo neví, zda spí, či bdí. Určitě má v hlavě anděla,“ řekl o ruském malíři Marcu Chagalovi Pablo Picasso. V Madridu je k vidění na 150 děl slavného umělce ze soukromých sbírek i z velkých světových galerií. **MUSEO THYSSEN-BORNEMIZSA, MADRID, 14. 2. – 20. 5., WWW.MUSEOTHYSSEN.ORG**

PKF

Pražská komorní filharmonie pod vedením dirigenta Tomáše Braunera připravila pro své malé posluchače další „Pohádkový koncert Pražské komorní filharmonie aneb Večerníček na koncertě“. Tentokrát zazní melodie z pohádkových baletů i speciálně složená **Večerníčková svita**. Jako host vystoupí houslista **Pavel Šporcl**. Malí posluchači se mohou těšit i na **výstavu pohádkových kostýmů**.

RUDOLFINUM, PRAHA, 12. 2., WWW.PKF.CZ

Pozvánka na výstavu

Příběhy – tak nazvala svou výstavu obrazů, keramiky i dřevorezby výtvarnice **Renata Matoušková**. **DIVADLO HUSOVKA-KLUB PA-DEREWSKI, KARLOVY VARY, DO 15. 3.**

Křtiny Polské drama režiséra **Marcina Wrony o setkání dvou bývalých přátel. Kdysi se chtěli dostat do velkého světa, jednomu se to podařilo, druhému nikoliv. PREMIÉRA 23. 2., WWW.FILMEUROPE.CZ**

Nový polský film, *Marc Chagall* v Madridu

Papelote

České papírnictví plné originálních sešitů, bloků či penálů. Vše je navíc vyrobené z ekologicky šetrných materiálů. **WWW.PAPELOTE.CZ**

Jazzanova

Po třech letech se do Prahy vrací berlínská skupina **Jazzanova**. Jazz, soul, latina, hip hop i elektronická hudba zazní v podání výborných představitelů nu-jazzové scény. **PALÁC AKROPOLIS, PRAHA, 23. 2., WWW.PALACAKROPOLIS.CZ**

MACBETH

WILLIAM SHAKESPEARE

REŽIE
JAN MIKULÁŠEK

V HL. ROLÍCH
JAN VONDRÁČEK
A KLÁRA SEDLÁČKOVÁ-
-OLTOVÁ

16. 2., 7. 3., 28. 3. 2012

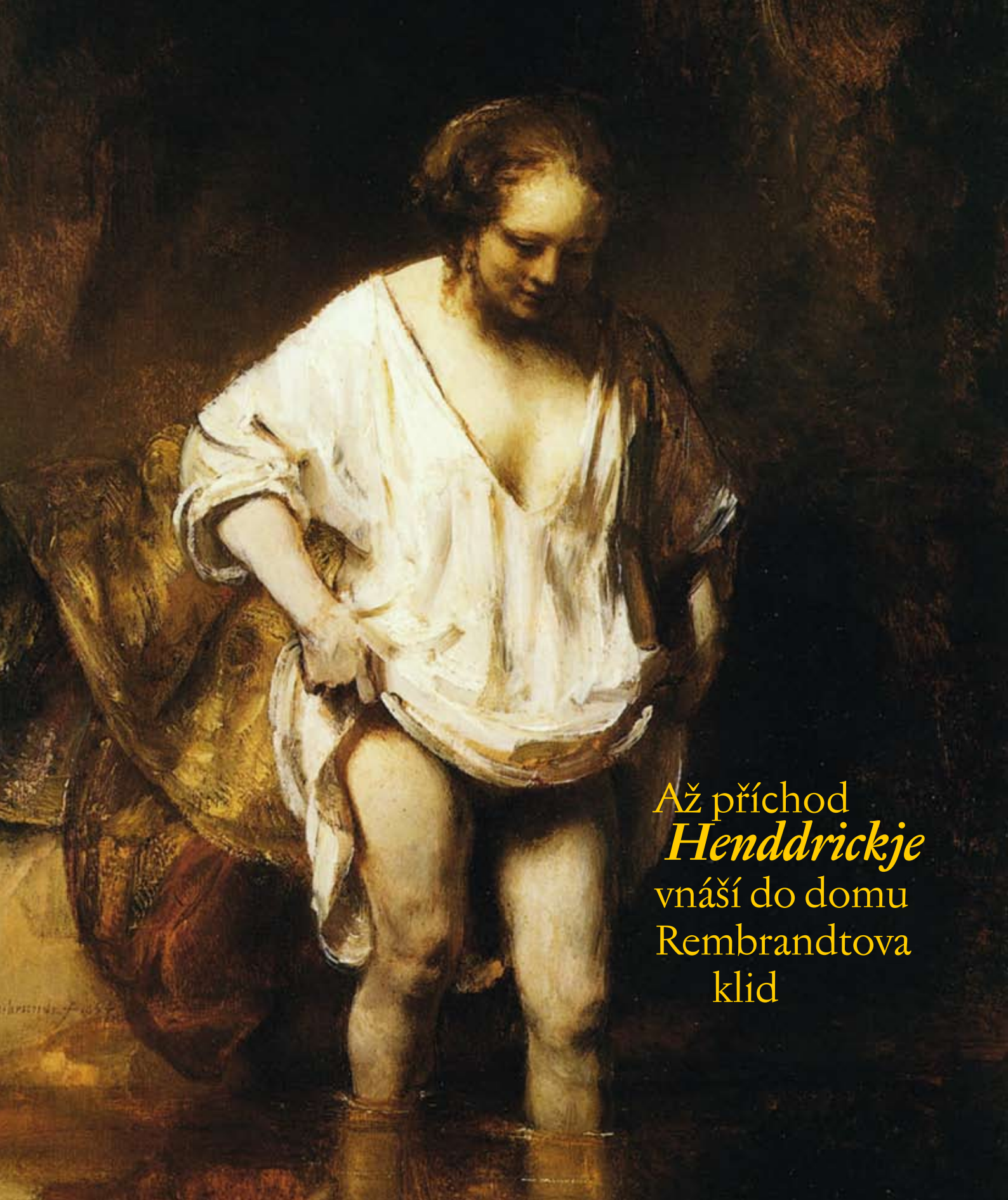
KLASIKA,
JAKOU JSTE JEŠTĚ
NEVIDĚLI.

PRA
PRA
PRA
PRA

HA
GUE
GA
G

DIVADLO
V DLOUHÉ

Platí jako poukázka
na 2 vstupenky za cenu 1

Až příchod
Hendrickje
vnáší do domu
Rembrandtova
klid

Malíř. temnosvitu

Obrazy zlatého věku holandského malířství ze 17. století vystavuje Národní galerie v Praze. Mezi 120 díly jsou také dva portréty od **Rembrandta van Rijna**, jednoho z největších světových malířů. Tady je jeho příběh. Můžeme ho vyčíst z jeho autoportrétů. Namaloval jich na třicet.

Vlastní portrét s vyvalenýma očima, 1630, lept, Rijksmuseum, Amsterdam

Na protější straně: Hendrickje v lázni, 1654, olej na dřevěné desce, The National Gallery, Londýn

Zřasené rukávce, krajkový límeček, rafinovaný záhyb šatů či nápadná brož a prsten. Rembrandt van Rijn měl rád na svých obrazech detaily. Jeho portréty však zobrazovaly především tváře plné laskavosti, soucitu, osamění, utrpení i štěstí. Prostě skutečného člověka, pro kterého měl malíř hluboké pochopení.

V 17. století se v Nizozemsku rozvíjela věda a především umění. Té době se právem říká nizozemský zlatý věk. Na obrazech holandského umění 17. století se objevují bohatí a obtlouští představitelé cechů, tělnaté a přitom svým způsobem krásné ženy. Jsou na nich vyobrazeny i prsteny, slepice, meče a vysoké klobouky, píšťaly a šerpy. Ty obrazy jsou svědectvím o lidech, o společnosti se stavovskou hrdostí, která si je vědoma vlastní důležitosti. Ve vlasti kupců, kteří měli vše, na co pomysleli, byl mistrem mistrů, největší z malířů, kteří kdy žili, Rembrandt Harmensz van Rijn, syn zámožného mlynáře.

Záznam života v obrazech

Bylo napsáno mnoho statí a knih o životě Rembrandta van Rijna. Avšak záznamem nejvěrnějším jsou jeho autoportréty. Mladík s rozčuchanými vlasy, to je bezstarostné mládí, oči dychtící po poznání. Bylo mu teprve 22 let a už neunikl pozornosti uznávanému znalci umění, sekretáři prince Frederika Henrika Oranžského, Constantina Huygense: „Jeho obraz kajícího Jidáše, který stříbrňáky, odměnu za zradu na nevinném pánu, vrací veleknězi, chtěl bych označit za příklad všech děl. Necht se vedle něj postaví celá Itálie a všechno, co nám zachoval starověk nejpůsobivějšího a nejobdivuhodnějšího.“ Píší se třicátá léta 17. století, Amsterdam leží Rembrandtovi u nohou, je zasnoubený se Saskií pocházející ze zámožné a vážené rodiny ve Frísku, Frederik Henrik Oranžský si u něj objednává soubor pěti pašijových obrazů. Kupuje si vlastní dům, sbírá umění. A jak vypadají jeho podobizny? Rembrandt van Rijn se

Rembrandt & Co. v Národní galerii

- Ve Šternberském paláci začíná v únoru výstava představující holandské umění zlatého věku. Na sto dvacet obrazů představí holandské mistry Franse Halse, Pietra de Mlyna, Jana van Noordta a mnoho dalších včetně toho nejslavnějšího, Rembrandta van Rijna.
- S nejvýznamnějšími holandskými díly ze sbírky Národní galerie budou vystaveny i zápůjčky ze zahraničních a domácích sbírek. Vedle sebe tak budou vystaveny dva Rembrandtovy portréty, jež zachycují týž model – slavný Učenec v pracovně (Národní galerie) a Muž v orientálním kostýmu (Rijksmuseum Amsterdam). Součástí výstavy je i soubor holandské grafiky 17. a počátku 18. století včetně Rembrandtova tzv. Stozlatového listu.

**Vlastní portrét,
1629, olej na dřevěné desce,
Alte Pinakothek,
Mnichov**

**Na protější straně:
Rembrandt se Saskií
jako marnotratný syn v hostinci,
asi 1635, olej na plátně,
Gemäldegalerie Alte Meister,
Dráždany**

na nich stylizuje do podoby vznešeného aristokrata. Když se však díváme na jeho portrét, jenž je datovaný kolem roku 1658, hledí z něj tvář „opravdového člověka“. Ta tam je bezstarostnost mládí či uhlažená aristokratická tvář. Z pronikavých tmavých očí na nás hledí smutek. Pochoval Saskii, zemřely mu čtyři děti, má za sebou neurovnaný vztah se Geertge Direxovou, chůvou, která k němu přišla, když osaměl s ročním synem. Ubyly mu zakázky bohaté klientely. V té tváři na obraze však není utrpení, snad jen smutné poznání. „Není zde ani náznak pózy, ani náznak ješitnosti, pouze pronikavý pohled malíře, který zkoumá své rysy a je vždy připraven zahloubávat se do tajemství lidské tváře.“ (E. H. Gombrich, Příběh umění). Až odchod Geertge a příchod Hendrickje Stoffelové přináší klid do domu umělce. Jenže jeho dluhy jsou obrovské, Rembrandt neumí obchodovat. Obrazy kupuje za vyšší cenu, než za jakou je pak může prodat. Svůj dům musí opustit.

Stozlatový list

„Já jsem malíř, ne barvíř,“ odpověděl prý jednou Rembrandt van Rijn na výtku, že používá barev zvláštním způsobem, že jsou jeho obrazy hrbolaté. Jeho „hrbolaté“ obrazy jsou však plné síly, malebnosti a pravdivosti. Ale nejen portréty. Holandský mistr maloval i krajiny. Olga Macková ve své knize píše: „Rembrandtovy krajiny se prezentují malířskými finesami jako krásný šperk. A co je nejpozoruhodnější, vedle této rafinované artistnosti působí vnitřním, duchovním obsahem.“ Rembrandt byl i nedostižným grafikem své doby. Své lepty dělal ojedinelým způsobem, používal postupy, které nebyly do té doby známé. O listě Kristus uzdravuje nemocné, který vešel ve známost pod názvem Stozlatový list V. Štěch, jenž je dle mnohých autorem nejkrásnějšího Rembrandtova životopisu, napsal: „Vystihl fyziognomii různých lidí, typů a charakterů a pojil tyto složky velikou, prozářenou, vyrovnanou a vyváženou kompozicí, která dává velký pohled na lid v temnotách, na slabé, pomoc hledající, netečné a nepřátelské, a která spojuje toto shromáždění povah ruchem davu a oduševňuje jej kouzlem světla.“

Poslední autoportrét

Rembrandt přežil Hendrickje, která nemohla být podle závěti jeho právoplatnou ženou, byla mu však věrnou a spolehlivou družkou (porodila mu dceru Cornelií). Když pochoval i svého syna Tita, namaloval ještě dva autoportréty. V posledním roce svého života. Je na něm tvář vyrovnaného člověka. Člověka osamělého, který ale vykonal vše, co měl. „Rembrandtovy obrazy nejsou už tragédií osobní, ale lidskou, kde se lidé sklánějí před tím, čemu nemohou ujít, tápající v neklidu vlastních srdcí, v těžkostech života, který však přece hoří, ztišen a živěn především bolestí. V barvách sténá člověk, který mluví v Bratrech Karamazových, který pláče v pozdních Beethovenových kvartetech... Jeho duch trvá a přes věky k nám mluví: Život se musí žít. Je nutno brát jeho zápory, vyrovnávat se s protivenstvími kladem, intenzivním procítěním, měněným ve tvůrčí čin. Tento poukaz na nezbytnost činného prožívání pro ty, kdož chtějí naslouchat skrytému tepu a hledat smysl a obsah života – to je konec konců morální výsledek.“ (V. V. Štěch). ■ Literatura: E. H. Gombrich, Příběh umění, Odeon 1992, Olga Macková, Rembrandt, Odeon 1993. **REMBRANDT & Co. – PŘÍBĚHY UMĚNÍ VE STOLETÍ BLAHOBYTU, NÁRODNÍ GALERIE, ŠTERNBERSKÝ PALÁC, PRAHA, 10. 2.-27. 5., WWW.NGPRAGUE.CZ**

*„Já jsem
malíř, ne barvíř“*

Na cestě do Čarokraje

Odvážná Penelopka, sečtělý Papouš či zamilovaný Žabák a mnoho dalších roztodivných postavček z knihy britského spisovatele Geralda Durrella Mluvicí balík ožívá v Národním divadle. A nejen na jevišti, ale i v podzemí. Tam je totiž skrytý tajný vchod do říše Mytologie. Do říše bytostí, kde vládla čest a řád, kterou si však podrobili bazilišci. Podaří se houslistce Penelopce, Papoušovi a Žabákovi baziliš-

ky porazit? Opera pro malé i velké diváky, na jejímž libretu se podíleli Ivan Arsenjev, Petr Forman a Radek Malý, hudebně nastudoval Marko Ivanovič. Poutavé kostýmy jsou dílem Andrey Sodomkové, která také navrhla spolu s Matějem Formanem scénou. Vstoupit do Čarokraje můžete hlavním vchodem Národního divadla či jeho tajemným podzemním světem. ■

ND, PRAHA, 11. A 12. 2., WWW.NARODNI-DIVADLO.CZ

Kentauři, ptáci a *jednorožci* z bájně říše

Podají se Penelopce *zvítězit* nad zlem?

Černá slunce

Josef Šíma, Toyen, Emil Filla, Alén Diviš, František Drtikol, Jan Zrzavý a mnoho dalších zvučných jmen českého výtvarného umění se sešlo v Galerii výtvarného umění v Ostravě. Ta pro letošek nasadila vsutku vysokou latku.

České výtvarné osobnosti – malíře, sochaře, grafiky a fotografy z třicátých a čtyřicátých let minulého století, významné i neprávem opomenuté představuje výstava Černá slunce / Odvrácená strana modernity 1927–1945. Nespojuje je však jeden výtvarný názor, směr či technika, spojuje je Černé slunce. Metafora objevující se již v básni francouzského romantika Gérarda de Nerval (1808–1855). Zářící slunce překryté černou skvrnou. Skvrnou znamenající smutek, melancholii, nostalgii, smrt. Metafora, jejíž „hlavní světelnou atmosférou je noc, prostoupená zvláštní, nepojmenovatelnou vnitřní září, opačnou slunečnímu jasu.“

Tesknost, úzkost, melancholie a nostalgie. Umění odpradávná odráží dobu a 30. léta jsou ovlivněna nejistotou díky hospodářské krizi, strachem z blížící se války. Filozof Václav Navrátil ve svém souboru esejí O smutku, lásce a jiných věcech (1940) rozpoznává vypjatou atmosféru té doby i pocity, které ji doprovázejí a které mohou být umělecky protichůdné. Obrazy malířů ztrácejí

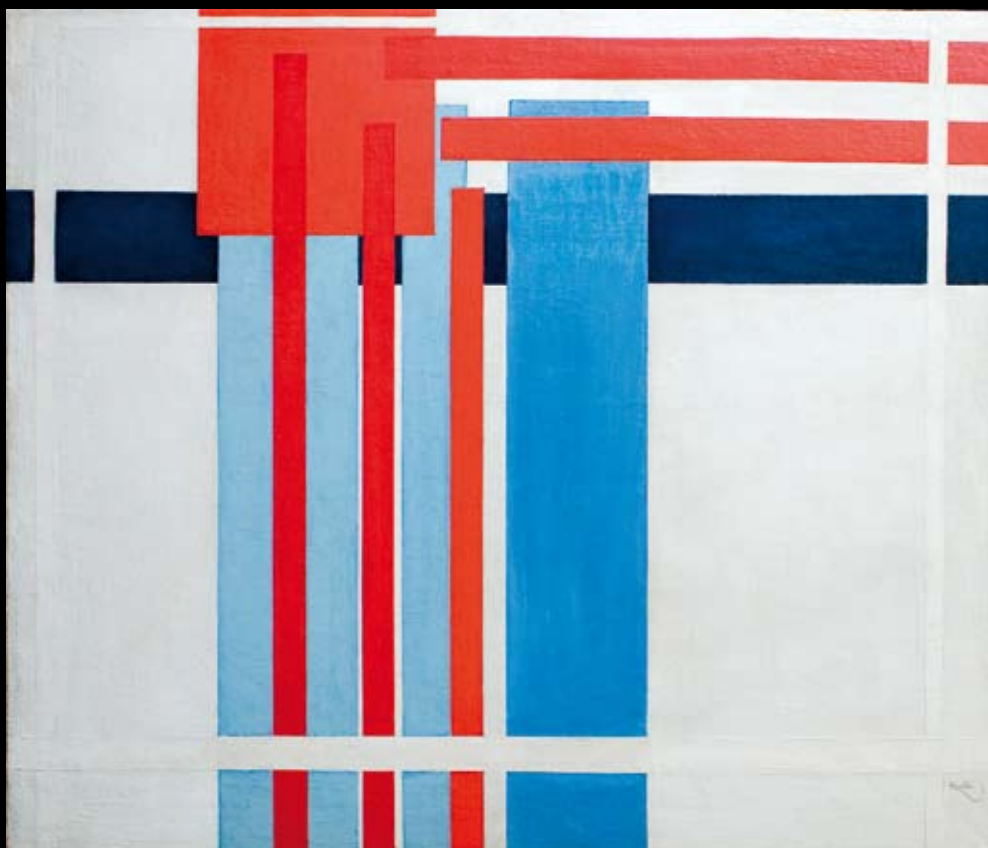

František Hudeček, Podzim, 1936, olej na plátně

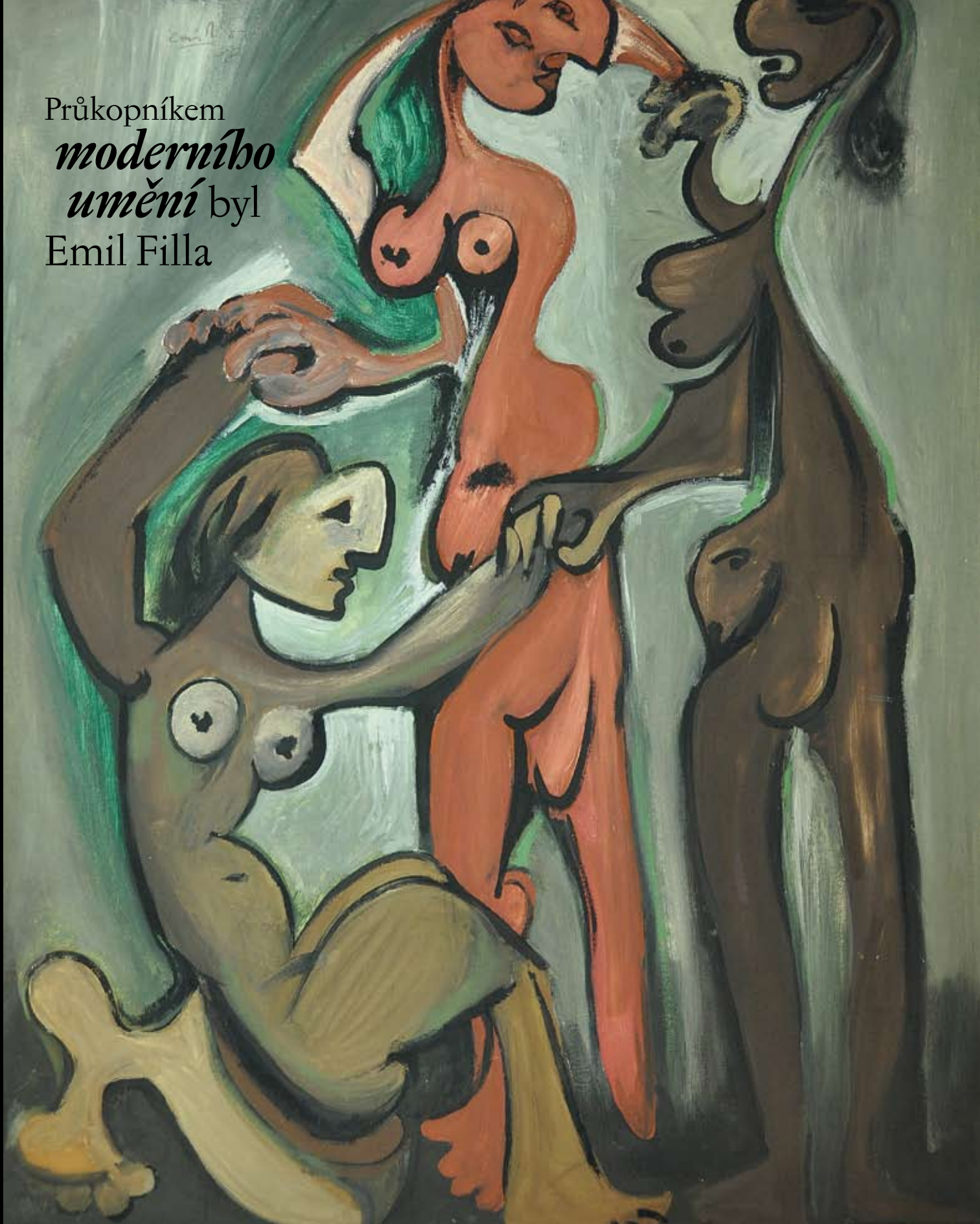
Nahoře: Josef Šíma, *Leda s labutí*,
1938, olej na plátně

Vlevo: František Kupka, *Statistický
soubor*, 1934, olej na plátně

... hlavní
*světelnou
atmosférou*
je noc...

Průkopníkem
moderního
umění byl
Emil Filla

na barevnosti, jsou temnější, objevuje se černé slunce. Doslovně. Například na stěžejním díle výstavy od Františka Hudečka Zatmění slunce z roku 1932 či na obraze Karla Černého Naříkající ženy (1945).

Odvrácená strana modernity

Umělci, kteří tvořili v této době, byli různých generací a směrů. Surrealismus je zastoupen díly Jidřicha Štýrského, Toyen či Vincence Makovského, trochu stranou se k antickým mýtům navrací Josef Šíma. Všichni jsou neodmyslitelně spjati s Paříží. Průkopníky moderního umění před první světovou válkou byli Emil Filla či Josef Čapek, i výsostný solitér Jan Zrzavý. Nacistická okupace znamenala konec surrealismu, někteří jeho představitelé se stáhli do nedobrovolného ústraní, jiní odešli z okupovaného Československa. Tvorba dalších se během války uzavírá. Před plátno se již nepostaví Josef Čapek, Jindřich Štýrský, Vojtěch Preissig... Alén Diviš, ovlivněn svým pobytem v pařížském vězení La Santé, kreslí drásavé vzpomínky, kresby připomínající vzkazy vězňů na stěnách cel. „Výstava Černá slunce podává strhující obraz českého umění, zaměřuje se na odvrácenou stranu modernity, vyjevující přehlížené, prchavé duševní vrstvy, jež však vytvářely nosné, nadosobní psychické struktury doby“, píše kurátor Karel Srp.

Více jak dvě stě děl, maleb, kreseb, fotografií a plastik od 44 českých a slovenských umělců je rozděleno do sedmi tematických skupin – Poezie beze slov (1927–1939), Odklon (1923–1935), Sociální a smyslové tělo (1927–1938), Duše přírody (1931–1942), Tekutá realita (1932–1941) a Za oponou (1937–1945). Exponáty zapůjčilo 29 veřejných institucí a několik soukromých majitelů. Kurátory výstavy jsou Lenka Bydžovská, Vojtěch Lahoda a Karel Srp. ■

GALERIE VÝTVARNÉHO UMĚNÍ OSTRAVA, DŮM UMĚNÍ, DO 4. 3. WWW.GVUO.CZ

Na protější straně:
Emil Filla, *Tři ženy*, 1937,
olej na plátně

Nahore, zleva doprava:
Jindřich Štýrský, *Svatojánská noc*,
1931, olej na plátně,
Josef Šíma, *Tůň*, 1935,
olej na plátně,
Toyen, *Opuštěné doupe*, 1937,
olej na plátně

Lucie Dvořáková: Doredo, animovaný film, režie Gene Deitch

Papinův objev
• Božena Němcová a její
idyllické Ratibořice •
Georgetown

POZNÁNÍ

Genius loci, rozhovor, výročí

*V Ratibořickém
údolí se sní
o ideálním češtví*

Rozkošné to údolíčko

Božena Němcová umístila román Babička do „rozkošného údolíčka“ svého dětství. Literární obraz Ratibořic byl natolik působivý, že překryl a posléze i vymazal samotnou realitu.

V zimě, v létě, Ratibořické údolí člověka vždy potěší. Řeka Úpa se malebně proplétá úzkými údolínami, kde se střídají louky a stráně, porostlé rozličnými stromy a keři. Tady „každá hájina, každý chlumeck poezií dýše“. Kultivovaný, parkový charakter krajiny podtrhují citlivě zasazené stavby. Od zámku Ratibořice, který stojí na vyvýšenině nad údolím, směřuje návštěvník starou alejí k baroknímu mlýnu se sochou Panny Marie před vraty. O kus dál, cestou podél mlýnského náhonu, dojde ke „stavení nevelkému, ale hezoučkému“, které zná každý Čech. Božena Němcová ho nazvala Starým bělidlem a stalo se středobodem jejího vyprávění v Babičce, byť čtenáře v knize vodí i po jeho nejbližším okolí, „od myslivny ke mlýnu a zase zpět malým údolíčkem“, jak sama píše v závěru románu. Své dílo označila za „prostinké dítko své fantazie.“

Fantazijní literární obrazy z Babičky se ale ukázaly natolik silné, že se jim začala přizpůsobovat postupem času i samotná realita. Už v roce 1878 nazval lékař a spisovatel Otakar Jedlička Ratibořické údolí Babiččiným a toto označení se rychle vžilo. Kašparovy klasické ilustrace a několikrát filmové adaptace zase ustanovily, jak má údolíčko jednou provždy vypadat.

Podle literárního kritika Vladimíra Macury byla v knize potlačena původní úloha zámku jako přirozeného centra kraje, Němcová přesunula těžiště jeho významu jinam, na malý „bezvýznamný“ domek stojící o podál. Jak Macura píše, „kniha Boženy Němcové je jednoznačně stavebním řádem toho podivného parku. To ona se stala pro tuto část krajiny mírou všech věcí, kodifikací vzhledu přírody i staveb.“

Ratibořické údolí se tak vlastně transformovalo na „živou“ ilustraci Babičky, historický obraz krajiny a společnosti z poloviny 19. století. Macura ho nazývá „snem o ideálním češství“.

Barokní sochu Panny Marie nechal postavit sám mlynář Ruder

Na protější straně: Rudrův neboli Panský mlýn zrekonstruovali do podoby z Babičky

Stavení nevelké, ale hezoučké...

Luzné obrazy z mládí

Samotná Babička je především snem Boženy Němcové o lepším životě. Román psala v období po smrti svého syna Hynka, kdy na ni těžce doléhaly zármutek a bída. Jako fata morgána před ní začal vystupovat „luzný obraz malého údolíčka, do nejmenších podrobností, a v něm tichá domácnost Proškovice rodiny, v níž babička hlavní osobou... Nemohu ani povědět, jak mě tenkrát vzpomínka ta, unášejíc mě z trudu života do utěšených dob mládí, umírnila, potěšila. S chutí pustila jsem se do práce...“ Umělcům se někdy stává, že návrat do krajiny dětství spustí obrat v jejich tvorbě, vzpomeňme na Janáčka a Hukvaldy, nebo poslouží alespoň jako významná inspirace. Němcová se do Ratibořic vrátila v létě 1844, kdy v chaloupce u splavu, kterou v textu proměnila v Staré bělidlo, strávila s dětmi šťastných sedm týdnů. Babičku však začala psát až na konci roku 1853, i když její plán měla rozmyšlený dříve. Poprvé kniha vyšla v roce 1855.

Božena Němcová v Babičce vzpomíná a sní zároveň. Slovy F. X. Šaldy „přezírá skutečný život, přenáší se přes něj, popírá a nahrazuje jej čímsi, co jest sice stvořeno z jeho látky, z jeho prvků a živlů, ale ne k jeho podobnosti.“ Babiččino údolí dnes paradoxně nemůžeme vidět jinak než přes filtr toho snění i vzpomínání zároveň. Každá věc, každé stavení tu jaksi samovolně spouští asociace na Babičku. Vyfabulovaný svět překryl skutečnost, románové postavy se symbolicky zmocnily celého okolí, což kodifikují i nynější oficiální názvy jako Viktorčin splav nebo Barunčina škola. Původní Staré bělidlo stávalo pod zámeckým skleníkem, kolem roku 1830 bylo strženo, na což si už sotva kdo vzpomene...

Za literárními postavami z Babičky se ovšem skrývají skuteční lidé, včetně autorky, takže v imaginárním údolíčku přece jen zůstaly stopy reálna. Ale Barunka tu nevyrostala v idylické chaloupce, ale ve vlhkém bytě pod zámeckou ratejnou. Bláznivá Viktorka přežila o šest let autorku, která ji v románu zahubila úderem blesku. A „šťastná to žena“ babička? Kvůli rodinným neshodám se odstěhovala do Vídně, kde také umřela.

Český model

Filozof Václav Bělohradský je v eseji Tvůrčí čtení k útěšné idyličnosti Babičky nesmlouvavě kritický. Považuje ho za prvotní model českého „života ve lži“, prorakouský katolický kýč. Kněžna Zaháňská vládnoucí z ratibořického zámku byla ve skutečnosti chladná diplomatka von Sagan, milenka Metternichova, v jejím sídle se odehrávala důležitá jednání. „Česká spisovatelka to ale nevidí, její pohled je soustředěn na vztah zámku a podzámčí, na boj o uznání životní moudrosti lidu vrchností, na útěšlivou pohádku o dětství. Tento antipolitický pohled na svět rabů snících o dobrých pánech se stal archetypem českého života ve lži, hlavním důvodem politických neúspěchů českého národa. Důsledkem těchto neúspěchů pak byly různé protektoráty a normalizace, které bylo třeba přežívat pomocí pohádek o pyšných princeznách a spravedlivých kráľích Miroslavech či o vesničkách našich střediskových.“

Koho by napadlo, že „prostinké dílo fantazie“ může mít takové důsledky. Babička jako archetyp života ve lži. Můžeme však Němcové dávat tak lehce za vinu, že její ratibořický sen začne snít celý národ? V onom snu vytěsnila z rozkošného údolíčka všechno znepokojivé a zlé, až na tragický příběh Viktorky. Žijí tu jen milí a v jádru hodní lidé. Dokonce i veverka, jídlo chudých, chutna-

Zdařilé Gutfreundovo sousoší Babičky s dětmi. Na protější straně: Staré bělidlo s panskou prádelnou a mlýnský náhon u Viktorčina splavu

Návrat
do *utěšených*
dob mládí

Ztracený *ráj předindustriálního* světa

Nepíše o světě jaký je, ale jaký by měl být...

Nahoře dřevěný včelín u Starého bělidla. Vpravo: Viktorčin splav do původní podoby nevrátili. Na protější straně: Ratibořický zámek Kateřiny Zaháňské.

jí v Ratibořicích výborně. Pokud se objeví problém, nejčastěji reprezentovaný nucením k sňatku, moudrá babička ho vyřeší. Vždyť jí naslouchají pantáta ze mlejna i kněžna.

Pod idylickým povrchem se však skrývají ještě další vrstvy. Babičku lze číst ještě jako výchovný román, který staví kladný vzor. To tvrdí Jan Hron v textu Mé čtení Boženy Němcové: „Její dílo je životné především díky tomu, že skvěle zpřítomňuje základní mravní otázky. Literární svět Němcové je přehledný, ale ne schematický, je stále jasné, na čí straně je dobro a na čí zlo, ale ne nějak vykonstruovaně či abstraktně, ale skrze příběhy, jednání a prožitky postav.“

Šťastné to údolí

Božena Němcová nepíše o světě jaký je, ale jaký by měl být. A v Babiččině údolí se její ideální svět zhmotnil. Stalo se literárním skanzenem, „šťastným to údolím“, jak ho příznačně nazval Vladimír Macura. Už musí navždy vypadat jako v románu. „Proměna mlýna v přádelnu, jeho přestavby i přístavby, vztyčený plechový komín, úpravy splavu, nahrazení dřevěné hospody kamennou v polovině minulého století – to vše bylo náhle pocíťováno jako „znešvaření“ idylického předobrazu předepsaného Babičkou.“ Po roce 1945, kdy rabové vyhráli nad pány a ratibořický areál znárodili, se tedy všechny stavby vrátily do „původního stavu“ a byly dovybaveny zařízením z muzea Boženy Němcové v České Skalici. Jediným rušivým prvkem v perfektním údolíčku je dnes zabetonovaný Viktorčin splav. S ním si neporadili ani filmaři, když tu točili adaptaci románu.

V. V. Štech o sugestivní atmosféře údolí napsal: „Chtěj nebo nechtěj, v tomto tichém, zeleném údolí Úpy nedovedeš být pouhým turistou; v jeho pomalých stráních, v sladké pohodě luk a mírném rytmu řeky skryt je duch, jemuž podleheš.“ Je to duch přirozeného, předindustriálního světa, který už dávno zmizel. V zmrtnělých kulisách Babiččina údolí můžeme na tento „ztracený ráj“ příjemně zavzpomínat, nebo spolu s Boženou Němcovou o něm dokonce i snít. ■

Krásná to žena

Božena Němcová zemřela před 150 lety – 21. ledna 1862. Byla krásná, prý až „démonicky“, chytrá, svobodomyšlná, citlivá, tvořivá. Možná těch darů bylo až příliš. Žena s takovou kombinací vlastností bývá málokdy šťastná.

Boženu Němcovou pokřtili 5. února 1820 ve Vídni jako Barboru Novotnou, přesné datum narození není známo. Příjmení otce Johanna Pankla získala až po sňatku rodičů v létě 1820 v Ratibořicích. Kvůli těmto nejasným okolnostem a také jejímu vzhledu (zdála se být podobná kněžně Kateřině Zaháňské a její sestře Dorothee) se často spekuluje, že Němcová je nemanželskou dcerou jedné z nich. To má potvrdit i nebyvalá péče, které se Barboře ze strany Zaháňské dostalo. Šlechta se s dětmi sluhů běžně nestýkala, Barbora Panklová si však mohla půjčovat knihy ze zámecké knihovny a Zaháňští ji také poslali na tři roky na chvalkovický zámek, kde se jí dostalo vzdělání. Proč zrovna jí? Otázky zatím bez odpovědi...

Původ Boženy Němcové by mohly upřesnit DNA testy. Byly také před lety provedeny, ale podle ředitele Muzea Boženy Němcové Milana Horkého bez výsledku: „Nemáme dost genetického materiálu, abychom něco průkazného mohli publikovat. Máme například vlasy, ale bez kořínků.“ K exhumaci těla se ještě nepřistoupilo. Původ spisovatelky není pro vnímání jejího díla podstatný.

Krásná Barbora

Barbora Panklová se vdala v roce 1837 za finančního komisaře Josefa Němce. Byl o 15 let starší, historici ho považují za „oddaného vlastence a prchlivého člověka, který neměl pochopení pro romantické představy své nevěsty, což později vedlo k rozvratu manželství“. Krásná dívka bývala přitom ráda středem zájmu, „koketovala, nevyhýbala se malým dobrodružstvím, dostaveníčkům v zámeckém parku, kradmým, ostýchavým polibkům“. Sňatek ji měl ochránit před „nebezpečím“.

čími života“. Motiv sňatku jako ochrany se objevuje také v jejím vyprávění o Viktorce, které nepomohl ani svěcený škapulíř, a svým fantaziím o uhrančivých očích černého vojáka podlehla.

Státního zaměstnance Josefa Němce často překládali, už kvůli jeho vlasteneckým politickým aktivitám, Němcovi se hodně stěhovali. Božena strádala daleko od Prahy – centra kulturního dění, ale měla zase možnost na venkově a zvláště pak v Uhrách sbírat lidové báchorky a další etnografický materiál. Vedle Babičky (okolo 350 vydání!), větších próz a povídek sepsala také skvělé pohádky, několik etnografických studií a cestopisů.

Úděl ženy

Z hlediska literárních kvalit se dnes považují za nejcennější její dopisy, poskytující svědectví o české rodině v polovině 19. století, v níž žena plnila roli „stroje na děti“. Během prvních pěti let manželství přivedla Němcová také na svět čtyři potomky, ale poslední porod v roce 1842 ji zdravotně poznamenal a další děti už mít nemohla. Podlomené zdraví ještě zhoršovala nedostatečná výživa, rodina upadala postupně do velké bídy. Nemocná a zbídačelá spisovatelka umírá v roce 1862 na „na vodnatelnost“, jak tomu tehdy říkali. Dnes se usuzuje, že Božena Němcová trpěla tuberkulózou, a navíc se z jejích vleklých gynekologických záležitostí vyvinula rakovina.

Jako spisovatelka se ohlížela do minulosti, za přirozeným venkovským světem, který už za jejího života pomalu mizel. Naopak jako člověk a obzvláště žena předběhla svým emancipovaným a liberálním životním stylem a postojem do budoucnosti. S praktickými požadavky života, jaké klade přítomnost, čas neztrácela. Proto její hvězda tak silně zazářila a ještě stále svítí. ■

Když v roce 1845 maloval Josef Vojtěch Hellich ve svém malostranském bytě Boženu Němcovou, bylo jí 25 let a okouzlovala celou Prahu. Poslední fotografie ukazují nemocnou, vyčerpanou ženu. Bylo jí teprve 42 roků, když zemřela.

*Proto její
hvězda
tak silně
zazářila
a ještě
stále svítí.*

Hledáme pochoopení a zájem

Děti mu dříve přezdívaly Jedličkárna, dnes je to krátce Jedle. Řeč je o Jedličkově ústavu a školách, které již téměř sto let neodmyslitelně patří k Vyšehradu. Během posledních dvaceti let se z uzavřeného domu obklopeného hradbou živého plotu stal otevřený prostor přístupný všem. Částečně i díky Nadaci Jedličkova ústavu, v jejímž čele stojí Alena Peštová.

Kdysi někdo navrhl, aby se Jedličkův ústav přestěhoval na okraj Prahy. Naštěstí k tomu nedošlo. Jedličkův ústav přece na Vyšehrad patří! Založil ho tady – v nádvořním domku číslo 13 – přesně 1. dubna roku 1913 profesor Rudolf Jedlička. Dnes „jeho“ ústav poskytuje vzdělání a ucelenou rehabilitaci handicapovaným dětem od 6 do 26 let.

Ještě roku 1989 byl Jedličkův ústav ukryt bezpečně za neproniknutelným plotem, snad aby na děti nebylo moc vidět. Dnes je otevřeným prostorem, kam může zajít kdokoli. Ať už do Takavárny, na sportovní hřiště či na různé akce. Kromě školy a internátu mají klienti „Jedle“ k dispozici také vyhřívaný bazén, budovy s rehabilitačními místnostmi či byty, ve kterých si nanečisto zkoušejí žít samostatně. A co se stalo s domečkem č. p. 13? Učí se v něm švadleny, knihaři, jsou tu také keramické dílny, ateliéry pro práci s dřevem i na pletení košíků. Za těch dvacet let se opravdu mnohé

změnilo k lepšímu. O Nadaci Jedličkova ústavu, která působí v rámci volného seskupení Centra služeb Vyšehrad, jsem si povídala s její ředitelkou Alenou Peštovou. A nejen o Nadaci.

Předpokládám, že posláním nadace je pečovat o handicapované děti žijící v Jedli. Anebo...?

Nadace byla založená roku 1990 z podnětu rodičů dětí, které v tu dobu pobývaly v Jedličkově ústavu.

Každý rok jsme ve sbírce získali milion a půl korun. Loni už jen 560 tisíc.

Rodiče chtěli tenkrát zlepšit nejen výchovně vzdělávací podmínky, ale i rehabilitaci a společenské využití a uplatnění svých dětí. Původní poslání nadace přetrvalo, ale postupem doby se začaly zvyšovat především nároky na vedení nadace. V polovině 90. let se správní rada proměnila a dnes v ní nejsou zastoupeni jen rodiče klientů, ale z padesáti procent také zaměstnanci Jedličkova ústavu a škol. Přemýšlíme o tom, že bychom skladbu správní rady ještě více proměnili, chybí nám odborníci. Potřebujeme někoho z oblasti bankovnictví, realit, kdo nám poradí, aniž by byl osobně zainteresován. Staráme se o nabytý majetek, sháníme finanční prostředky, organizujeme veřejnou sbírku. Nicméně příjmy klesají.

Vidíte a já bych si myslela, že lidé přispívají čím dál více.

V letech 1999–2001 jsme veřejnou sbírkou vybrali každoročně nejméně jeden a půl milionu korun. Loni už pouze pět set šedesát tisíc.

Ing. Alena Peštová (*1957)

- Dříve pracovala jako středoškolská učitelka, poté působila v ziskovém sektoru.
- Od roku 2003 byla členkou správní rady Nadace Jedličkova ústavu.
- Od 18. listopadu 2010 stojí v jejím čele.

Snažíme se chránit soukromí svých klientů, nevystavujeme je *očím* *veřejnosti*

Od roku 2000 však vzrostl počet organizací pomáhajících v neziskovém sektoru. Také vznikly významné nadace s celorepublikovou působností, které mají v některých případech velkou mediální podporu, nezřídka bývají zaštitěny známou tvář. Lidé mají větší možnost výběru, kam směřovat pomoc. Náš současný úkol číslo jedna je vypracovat novou marketingovou strategii, věnovat pozornost PR a připravit takové projekty, které zaujmou.

Nepohlédnete se také po nějaké známé osobnosti?

Chystáme se k tomu. Během uplynulých 20 let nás několikrát podpořily a spolupracovaly s námi vynikající osobnosti, ale rádi bychom si vybrali někoho, kdo nám bude rozumět, koho osloví konkrétně naše prostředí a naše potřeby. Nechceme jenom známou tvář, ale i pochopení a zájem.

Jsou velké bohaté firmy ochotné přispívat?

Některá bych, že by byly tak moc ochotné. Na druhou stranu velké firmy mají často své nadace se svým programem. Když někoho oslovíme, přivedeme k nám nebo nás i sám

Profesor MUDr. Rudolf Jedlička (20. 2. 1869 – 26. 10. 1926)

„Není důležité člověku, aby žil dlouho, ale aby člověk byl uspokojen svým způsobem života a šťasten svým konáním: je-li v tomto štěstí člověka obsažen i kousek štěstí jiných, pak je život krásný.“ Takto kdysi reagoval zakladatel Jedličkova ústavu profesor MUDr. Rudolf Jedlička, když děti z „jeho“ ústavu vyslovily přání, aby se dožil vysokého věku. Rudolf Jedlička byl nejen vynikajícím chirurgem, rentgenologem a radiologem, ale i mecenášem v oblasti sociální a zdravotní. Narodil se v Lysé nad Labem v rodině obvodního lékaře. Po gymnáziu začal studovat na lékařské fakultě české univerzity, kde 28. 7. 1895 promoval. Roku 1901 habilitoval práci O subarachnoideálních injekcích a spinální chirurgické analgesii a 18. 9. 1907 mu byla udělena mimořádná profesura. Specializoval se především na kostní a břišní chirurgii, byl i výborným diagnostikem. V lednu 1897 provedl první operaci, které předcházela diagnóza pomocí rentgenu. Rentgenologii prosazoval, v té době velmi odvážně, i jako doplněk léčby zhoubných nádorů. Roku 1921 byl profesor Jedlička jmenován prvním přednostou II. chirurgické kliniky Univerzity Karlovy v budově Pražského sanatoria v Podolí (dnes Ústav pro péči o matku a dítě). V té době to byla jedna z nejmodernějších nemocnic, kterou sám Jedlička navrhl a dokonce i z části financoval. Pro kliniku zakoupil první rentgenový přístroj. V roce 1911 se Rudolf Jedlička, s hluboce lidským přístupem k pacientům a ochotou vždy pomoci stal předsedou „Spolku pro léčbu a výchovu rachitiků a mrzáků“. Cílem spolku bylo založit instituci, která by poskytla postiženým dětem ucelenou léčbu. A jak by podle Jedličky měla léčba vypadat? Mělo by to být odborné léčení spojené s odbornou výchovou, s cílem pokud možno samostatného a plnohodnotného života každého jedince. 1. dubna 1913 zahájil ústav činnost na Vyšehradě a dodnes, i když v jiné podobě, prosazuje principy svého zakladatele. Zdroj: www.nadaceju.cz

navštíví, vše mu ukážeme, zdá se, že zájem má. Ale dál se neozvou a neřeknou, proč zájem upadl. Někdy se setkáváme s tím, že po nás firmy chtějí silný příběh konkrétního člověka. My se snažíme chránit soukromí svých klientů a nevystavujeme jejich těžký stav na oči veřejnosti. Jsou to silné příběhy, ale tímto způsobem na charitu vybírat nechceme. Vnímáme to jako „laciný“ tlak na příspěvatele. Snažíme se říct: „Podívejte se, tady jsou mladí lidé, potřebují zaplatit asistenta, koupit vozík, potřebovali bychom je zaměstnat...“ Raději tedy představujeme firmám své projekty a program a konkrétní pomoc pro jednotlivce zajišťujeme z celorepublikové kasičkové sbírky.

Necítíte někdy beznaděj?

Pokud se dennodenně setkáváte s lidským trápením a nemůžete ze statutu Nadace pomoci, beznaděj občas pocítíte. O klienty Jedličkova ústavu je postaráno dobře, můžeme pomoci i absolventům do 30 let jejich věku. Občas se na nás ale obrací i lidé mimo ústav a já je musím bohužel odmítnout. Zrovna teď připravuji odpověď na srdceryvný dopis maminky, která nás prosí o finanční výpomoc s doporučenou alternativní léčbou pro syna. Když to moji kolegové, lékaři, viděli, říkali, že by se dalo mluvit až o nátlakovém jednání ze strany distributorů léků. Musím odmítnout, nejenom proto, že onen chlapec není naším klientem, ale léčebný efekt by byl téměř nulový. Ale rozumíme tomu, že

Volný čas tráví každý po svém, při táboráku, při hře boccia či na maturitním plese

v těžké situaci se každý chytá jakékoli naděje. Zatím tedy nemáme zdroje, abychom mohli změnit statut nadace a způsob podpory.

Pomáhá Nadace dětem také s integrací do společnosti?

Nadace se svou pomocí snaží podpořit integraci v různých rovinách – je to buď konkrétní pomoc organizacím, které samy pořádají program nebo zajišťují osobní asistenci. V loňském roce nadace založila obecně prospěšnou společnost, jejímž cílem je právě vytvoření pracovních míst a pomoc při zaškolení mladých lidí v práci na PC. Samozřejmě že přispíváme i jednotlivcům na jejich osobní asistenci, vzdělávání či pomůcky. V Jedličkově ústavu je několik bytů, kde mohou na rok vyzkoušet samostatné bydlení jeho absolventi. Vyzkouší si tu, jak jsou schopni sami fungovat, přitom mají v případě potřeby někoho nablízku.

A jak se na děti z Jedličkárny dívá dnes veřejnost?

Zlepšení přístupu většinové společnosti k lidem s postižením je od konce totality patrné. Téma už není tabuizováno, objevuje se v médiích a různých kampaních. Lidé chtějí pomáhat. Přesto stále existují

**Lidé na vozíku
jsou stále
podceňováni**

Shora: Takavárna, kde se dá příjemně posedět, keramická dílna a vyhřívaný bazén pro malé sportovce

Ta práce rozhodně smysl má

Léčebné rehabilitace pro klienty Jedličkova ústavu

Fyzioterapie

Individuální cvičení probíhá paralelně s výukou. Žáci prvního stupně cvičí 2–4x týdně, starší děti 1–3x týdně. K léčbě akutních bolestí je využívána vodoléčba, používají se i speciální přístroje MOTO-med, S-E-T rekord. Nabídka konzultací a instruktáže cvičení rodičům.

Hipoterapie

Individuální terapie především pro děti s DMO, vadným držetím těla a svalovými onemocněními. Hipoterapii vedou zkušební fyzioterapeuti ve spolupráci s ekologickou farmou Toulcův Dvůr v Hostivaři. Při hipoterapii je kůň veden vodičem krokem, klient je pasivní, pouze je na koni polohován za účelem dosažení terapeutického cíle – normalizace svalového napětí.

Ergoterapie

Název pro různé hravé, zábavné, rukodělné činnosti, práce v zájmových uměleckých a řemeslných dílnách. Cílem ergoterapie je podporovat aktivní přístup k uchování si svého zdraví a celkové kvality života, přispívat k integraci do společnosti formou předpracovní léčebné rehabilitace.

Logopedie

Probíhá nejčastěji formou individuálních terapeutických sezení. Nejčastěji se tu logoped setkává s následujícími logopedickými diagnózami: vývojová dysartrie, dyslalie, anartrie, vývojová dysfázie, posttraumatická afonie, afázie, balbuties, rhinolalia aperta, opožděný vývoj řeči.

Rehabilitační inženýr

Práce rehabilitačního inženýra je zaměřena na zpřístupnění výpočetní techniky dětem v JÚŠ. Zdroj: www.jus.cz

předsudky a nezájem. Často se lidé s postižením setkávají s podceňováním. Kolega na vozíku, který vystudoval vysokou školu, říká, že lidi s ním občas mluví, jako by nebyl mentálně v pořádku.

Co bariéry fyzické?

Když sem přijedou vozíčkáři z Kanady, USA nebo západní Evropy, říkají, že doma si nepřipadají handicapovaní, ale tady u nás ano. Stěžují si i na dopravu. Dnes už jsou často na chodnících bezbariérové nájezdy, jenže někdo zaparkuje tak, že vozíčkář nemůže tam ani zpátky. Na druhou stranu studentky pedagogické fakulty před časem mapovaly, jak se cestuje po Praze na vozíčku a jak jsou Pražané ochotni pomoci. Bariéry v dopravě byly omezením, ale lidé byli ohromní, nebyli lhotejní, pomáhali.

Práce v ústavu musí být jistě psychicky vyčerpávající. Jaký typ člověka tu může pracovat ?

Musí být empatický, musí jej zajímat pomoc druhým. Nedá se

říct, že bychom měli typického zaměstnance, už proto, že je v Jedli potřeba řada rozdílných odborných profesí i pomáhajících profesí. Je to práce náročná, nejen po psychické, ale i fyzické stránce, proto má každý na začátku pouze smlouvu na jeden rok, když se osvědčí a má sám zájem, může pokračovat.

Práce je to náročná, ale zároveň určitě dává člověku pocit naplnění a smysluplnosti.

Když jsem v roce 2003 do Jedličkova ústavu a škol nastoupila a šla poprvé na oběd do naší školní jídelny, uvědomila jsem si, kolik je zde mladých lidí, kteří mají velmi těžký úděl. Bylo to velmi intenzivní být uvnitř. Jako matka jsem si říkala, jestli zvládnou pracovat v takovém náročném a pro mne novém prostředí. Když jsem ale po pár dnech viděla, kolik lidí se snaží pomoci, jaké úsilí a péče je zde mladým lidem věnována a jak oni sami se snaží studovat, cvičit, rozvíjet své možnosti, dodalo mi to sílu. Ano, ta práce smysl má. ■

Na startu závodu vozíčkářů Metroboj

Poslední bitva Sergeje Ejzenštejna

Do Kremlu vcházel ve středu 26. února 1947 s tlukoucím srdcem. Režisér **Sergej Ejzenštejn** a herec **Nikolaj Čerkasov** natočili druhý díl filmu o caru Ivanu Hrozném. Teď si šli pro rozsudek nejvyššího vládce.

Sergej Ejzenštejn

Ejzenštejn měl svého času pověst nejlepšího sovětského filmového režiséra. Natočil filmy *Křižník Potěmkin*, *Deset dnů*, které otřásly světem a *Alexandr Něvský*. *Něvský*, film o carovi, který ubránil svou zemi před cizinci a zvláště pak Němci, vynesl autorovi Leninův řád. Avšak když Moskva a Berlín uzavřely v létě 1939 smlouvu o přátelství, přestali Alexandra Něvského v Moskvě promítat. Do kin se film vrátil dva dny po napadení Sovětského svazu – v červnu 1941.

Nebezpečný Ivan Hrozný

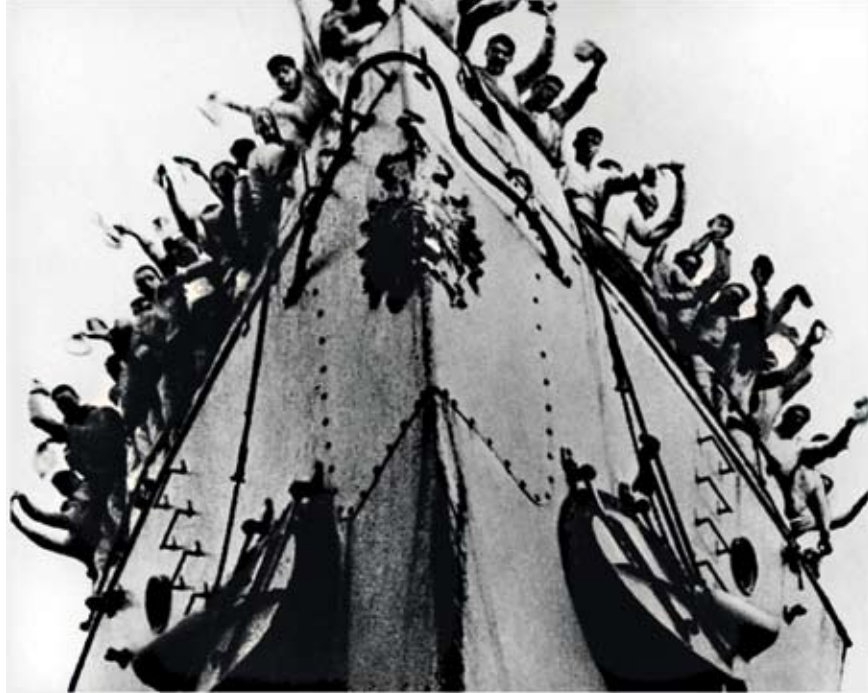
Ejzenštejn se stal hvězdou sovětské kinematografie. Ve svých dílech zobrazoval Sovětský svaz jako oázu umění a míru. Málokdo v zahraničí však věděl, jak komunistický stát, zadrátovaný a odtržený od světa, ve skutečnosti funguje. Nacistický ministr propagandy Josef Goebbels hledal v Německu tvůrce, který by oslavil tradice Třetí říše stejně mistrně, jako vynikly ruské tradice v *Křižníku Potěmkinovi*. Marně. Ejzenštejn byl jedinečný. To chápal i Goebbels.

Na začátku války dostal Ejzenštejn důležitý státní úkol: natočit třídílný epos o Ivanu Hrozném, který vládl v letech 1547–1584. V Sovětském svazu se tak měl organizovaně zrodit kult prvního ruského cara, vládce, který krutým způsobem omezoval vliv šlechty, prosazoval centrální vládu a rozšiřoval území říše. Nastolil ruský absolutismus – samoděržaví. Vládl tedy ve stejném stylu jako Stalin.

Režisér pracoval čtyři roky na prvním dílu filmu. Do kin se dostal po skončení druhé světové války – a autor si šel do Kremlu pro prestižní Stalinovu cenu.

V březnu 1946 zhlédl Stalin druhý díl filmu. Ejzenštejn ležel tehdy v nemocnici, při promítání ho zastoupil ředitel filmového studia Bolšakov. Stalinovi se ovšem Ivan Hrozný nelíbil. Jeho děj se odehrává především v Kremlu, na carském dvoře, kde se carova teta spojí s bojarý a společně se pokusí Ivana Hrozného odstranit. On však na své místo nastrčí jiného člověka a zpovzdálí pozoruje jeho zavraždění. Ejzenštejn se pokusil o psychologickou studii vládnutí. Avšak tahle poodhrnutá opona příliš připomínala současného diktátora a možná předpovídala i jeho konec...

„Bolšakov se vrátil z promítání k nepoznání změněný,“ citoval Edvard Radzuskij v knize *Stalin* očitého anonymního svědka. „Pravé oko měl divně sevřené, v obličejí plno rudých skvrn, a o tom, co prožil, nebyl schopen po celý den

Křižník Potěmkin měl premiéru 25. prosince 1925, o rok později získal cenu Americké filmové akademie, v dalším roce nejvyšší cenu Světové výstavy v Paříži a v letech 1952 a 1958 jej hlasování Mezinárodního výboru pro dějiny filmu určilo za nejlepší film všech dob.

s nikým mluvit.“ Až později se filmaři dozvěděli, že Stalin film označil za „něco příšerného“. A pak dodal na jejich adresu : „Za války jsme měli jinou práci, ale teď si na vás pořádně posvítíme.“

Ejzenštejn dostal příkaz neopouštět svůj byt. Netušil, co s ním udělají. Když dostal srdeční infarkt, byl v domácím vězení sám, zoufale tedy bouchal do ústředního topení, až mu sousedé zavolali pomoc. Dlouho a těžko se z nemoci i šoku vzpamatoval.

Car není Hamlet!

Je únor 1947 a Ejzenštejn společně s Nikolajem Čerkasovem, představitelem Ivana Hrozného, jsou povoláni do Kremlu. Čeká je tam nejen Stalin, ale i dva další členové politického byra – vrchní ideolog Andrej Ždanov a ministr zahraničí Vjačeslav Molotov.

Stalin jde hned do útoku a začíná výtku, že do filmu se nedostalo Ivanovo tažení proti Livonsku, kterým si chtěl získat přístup do Pobaltí. Nemluví o tom, co autor do filmu zařadil, nýbrž o tom, co by tam mělo být. „Jednou z chyb cara Ivan Hrozného bylo, že nevyvraždil beze zbytku pět velkých feudálních rodů,“ horlí a dál kritizuje: „Car se podle vás podobá spíš Hamletovi, je nerozhodný, všichni mu napovídají, co má dělat, ale on sám nerozhoduje... Car Ivan byl velký a moudrý vládce, kdybych ho měl srovnat s Ludvíkem XI. Četli jste o Ludvíkovi XI., který připravil půdu pro absolutismus Ludvíka XIV.? Ivan stojí o deset tříd výš než Ludvík XI. Jeho moudrost spočívala v tom, že trval na národním hledisku a nepouštěl cizince do země. Chránil zemi před pronikáním cizích vlivů. V tomto směru jsou ve zpodobnění Ivana Hrozného odchylky a nepřesnosti. Petr Veliký byl také veliký vládce, ale měl příliš liberální vztah k cizincům, příliš otevřel bránu do země a připustil vliv cizinců na chod země, dopustil poněmčování Ruska. To platí ještě více o Kateřině. A i o dalších. Cožpak byl dvůr Alexandra I. ruským dvorem? Cožpak byl dvůr Mikuláše I. ruským dvorem? Ne. Byly to německé dvory. Ke znamenitým opatřením, která Ivan Hrozný nařídil, patřilo zavedení vládního monopolu na zahraniční obchod. Ivan Hrozný byl první, kdo tento monopol zavedl. Lenin byl druhý.“

**Ejzenštejn
věděl, že mu
hrozí Sibiř.
Při práci
na svém
posledním
filmu
bojoval o život.**

Ivana Hrozného natočil Sergej Ejzenštejn jako drama o prosazování progresivní státotvorné myšlenky nelidskými, násilnickými a totalitními prostředky. Je to také podobenství o postupné deformaci a diskreditaci nejen této myšlenky, ale i samotného jejího nositele... Třetí díl nebyl dokončen.

Stalin film
potřeboval.
Věděl,
že je to
jedinečný
prostředek
k ovlivňování
lidí.

Oba přísedící přizvukují. Ždanov: „Ivan Hrozný podle Ejzenštejna je neurastenik.“ Molotov: „Hlavní důraz se klade na psychologii, na přílišné zdůrazňování vnitřních psychologických rozporů a osobních prožitků.“

Kritika na hlavy tvůrců jen prší, atmosféra houstne. Ejzenštejn se osmělí zeptat, jestli tedy dostane k filmu nějaké zvláštní směrnice. Stalin se mu směje: „Nedávám vám směrnice, vyslovuji připomínky diváka. Je třeba, aby byly historické postavy pravdivě zobrazeny. Co si myslíte, soudruzi, máme dát možnost soudruhům Čerkasovovi a Ejzenštejnovi dodělat film?“ Nakonec povolili, ale ještě stihli Ejzenštejnovi nadiktovat finále: „Film skončí porážkou Livonců, tragickou smrtí Maljuty Skuratova, pochodem k moři, kde Ivan Hrozný bude stát u moře, a obklopen svým vojskem pronese tuto větu: U moří stojím a stát budu!“

Boj o život

Zbrocení potom, po hodině a čtvrt, vyšli Ejzenštejn a Čerkasov z Kremlu. Zatím dopadli dobře – na rozdíl od jiných umělců, kteří za své údajné chyby putovali do táborů na Sibiři, anebo je přejelo neznámé nákladní auto. Stalin film potřeboval – věděl, že je to jedinečný prostředek k ovlivňování lidí. Proto tolik stál o to, aby způsob panování Ivana Hrozného, který sám nadšeně vyznával, filmaři vykreslili v růžových barvách.

Když Ejzenštejn přepracovával druhý díl, věděl, že bojuje o život. Kdyby neposlechl příkazů diktátora, mohl by zemřít a jeho smrt by Kreml vydával za přirozený konec. Dábelské tempo, které proto nasadil, však nevydrželo jeho srdce – Sergej Michajlovič Ejzenštejn podlehl druhému infarktu 11. února 1948.

Druhý díl Ivana Hrozného mohli vidět diváci v sovětských kinech až v roce 1958, kdy krátce po 20. sjezdu komunistické strany částečně roztávaly ideologické ledy a z trezorů se vytahovala na denní světlo některá umělecká díla.

A třetí díl? Ten byl po smrti svého autora zničen. V roce 1988, v době perestrojky Michaila Gorbačova, přivezl do britského Oxfordu – na mezinárodní sympozium – ředitel Ejzenštejnova muzea v Moskvě Naum Kleim jedinou dochovanou scénu z tohoto díla. Ivan Hrozný na něm vyslýchá cizího žoldáka. Podobnost s praktikami sovětské tajné služby KGB je naprosto zřetelná. ■

PRAŽSKÁ KOMORNÍ FILHARMONIE *pkf*

MIMOŘÁDNÝ KONCERT

ORBIS PICTUS – Zuzana Lapčíková

Středa 22. února 2012, 19.30 hodin

DVOŘÁKOVA SÍŇ RUDOLFINA

FOTO: © Martin Růbica

Zuzana Lapčíková (zpěv, cimbál) • **Pražská komorní
filharmonie** • **Český filharmonický
sbor Brno** • dirigent **Stanislav Vavřínek**

- prolínání jazzových prvků s vlivem moravsko – slováckého folklóru
- orchestrální doprovod a sbor

www.pkf.cz

Hlavní město Praha přispívá na činnost PKF částkou 7,98 mil. Kč

RESPEKT

Opera
PLUS

Elegantní chrámy smrti

Krematoria v Bratislavě a Pardubicích představují v kontextu československé architektury mimořádné stavby.

Pohled z bratislavské obřadní síně – loučka se sochou, za ní staré borovice a duby.

Architektovi se podařilo vdechnout hmotě *duši*

Co potřebuje architekt k tomu, aby vytvořil dílo světové úrovně? Na návrhu bratislavského krematoria nám slovenský tvůrce Ferdinand Milučký (nar. 1929) ukázal, že vlastně docela málo. Do svažitého parku za městem umístil střídmou kompozici jednoduchých kubických hmot. Ani materiály nejsou nijak exkluzivní – beton, kámen, sklo a dřevo. Redukcí výrazových prostředků však Milučký úspěšně posunul architektonický výraz až ke krajním polohám abstrakce. „Krematorium, rozloučení s odcházejícími blízkými, je duchovní sférou. Pokoušel jsem se vytvořit co nejabstraktnější architekturu – je to však trochu paradox, poněvadž výrazové prostředky architektury jsou hmotné,“ vysvětluje Milučký v rozhovoru pro internetový portál ASB. Historik architektury Zdeněk Lukeš označil Milučkého minimalismus za zjevení: „Podle mého názoru je to nejvýznamnější realizace na území bývalého Československa po druhé světové válce.“

Harmonie otevřených forem

Bratislavské krematorium z let 1962–1968 bylo vůbec prvním zařízením tohoto typu na katolickém Slovensku. V jeho minimalistickém reduktivním pojetí vidí odborníci vliv velkých modernistů, jako byl Mies van der Rohe, Wright či Niemeyer. Citlivým začleněním do přírody pak evokuje skandinávskou architekturu. Samotný Milučký vzpomíná, jak ho při jeho snaze o abstrakci fascinovala i slovenská lidová architektura: „Pokud si odmyslíme dekorativní prvky, jsou to všechno krásné, úžasné jednoduché abstraktní tvary formované samotnou funkcí, jíž sloužily.“ Jeho otec byl klempír, Milučký doma často vídával pláty plechů. Jednoduché plochy a hrany se mu prý vryly do paměti jako archetyp a je jimi jako architekt poznamenán.

Inspirace z dětství se zhmotnila v kompozici jedenácti rovnoběžných stěn, které Milučký považuje za „jakousi stěnovou skulpturu“. Prostory mezi stěnami jsou co nejméně ohraničené hmotnými předěly, aby vnitřek stavby zůstal co nejvíc propojen s vnějším přírodním prostředím. Proto příčné stěny čekárny pro účastníky smuteční slavnosti jsou skleněné od podlahy po strop, a celá místnost je v hlavní ose transparentní. Také čelní strana obřadní síně se otevírá celoskleněnou plochou přímo do parku, kde je v popředí loučka se sochou, za ní pak staré borovice a duby. Během obřadu sjíždí katafalk s rakví

Pokoušel se
vytvořit
co *nejabstraktnější*
architekturu...

Rondokubismus
neboli
*obloučkový
dekorativismus*

Život
formami
nešetří,
architekt
**Pavel
Janák**
se také
nedržel
zpátky.

**První české krematorium
bylo postaveno v Pardubi-
cích v roce 1923**

do suterénu. Pohledy pozůstalých neutkví tedy na zavírajících se vratech, ale přes skleněnou stěnu míří do „věčné“ přírody, což symbolizuje mystérium smrti jako návratu, a poskytuje útěchu. Harmonii otevřených kubických forem i jejich zasažení do okolní přírody můžeme vlastně považovat za meditaci svého druhu. Architektovi se podařilo vdechnout hmotě duši, povýšit účelovou stavbu na chrám.

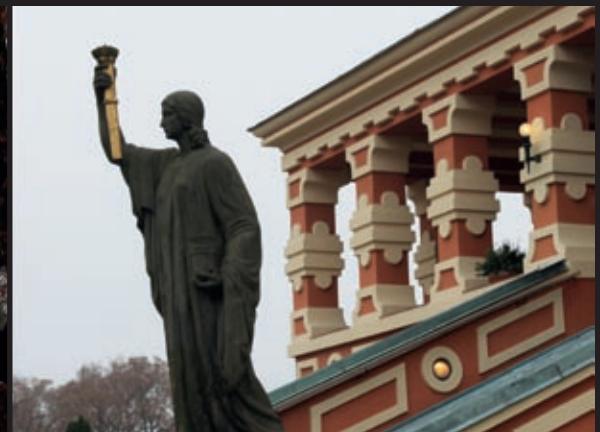
„Toto všetko, stvárnené zákutie prírody, priestor, architektúra, má svoju prísnu zákonitosť, svoju čistotu... Vážnosť a dôstojnosť tohto diela nie je chladná, ale srdečná a vlúdna, tak by sa mohol charakterizovať výsledný efekt celého diela,“ napsal o bratislavském krematoriu slovenský spisovatel Dominik Tatarka.

Veselé krematorium

Také první české krematorium v Pardubicích z roku 1923 (úplně první na našem území bylo německé krematorium v Liberci) je výraznou stavbou, ale úplně jinak. Jeho dekorativní styl označila historička umění Markéta Svobodová za jeden z nejvýstřednějších projevů kubismu ve službách nového československého státu: „Snoubí se v něm rádo by mysticismus kuriózního kremačního hnutí a bizarní směs nejrůznějších slohů. Proto bylo toto dílo modernisty Pavla Janáka v opovržení u představitelů avantgardy, než ho rehabilitovala postmoderní kritika.“

Architektonický styl pardubického krematoria se označuje za rondokubismus nebo obloučkový dekorativismus. Bohatstvím tvarů a ornamentů, jakož i veselou barevností, se zdá přitakávat spíš životu než smrti. To však není v rozporu s ideou smrti jako změny mezi různými formami života, které kremační hnutí vyznávalo. Život formami nešetří a ani Janák coby architekt se nedržel zpátky. Na vnitřním prostoru krematoria se projevila inspirace antickými chrámy, na dvoubarevné fasádě zase uplatnil tvarosloví florentské renesance. Pro dřevěné prvky v interiéru byla vzorem česká venkovská architektura. Nejpůsobivější na celé stavbě je však schodiště a štít s oknem ve tvaru kruhové výseče, který může katolíkům připomínat symbol trojjedinosti Boží. Po stranách schodiště stojí sochy světloňošů coby symbolů intelektuální svobody, které katolicismus zase negují...

Bizarní stavba hrála hlavní roli v neméně bizarním filmu Spalovač mrtvol Ju-
raje Herze. Jeho hlavní postavu, pana Kopfrkingla, chrám smrti nikdy nepřestal „obestírat posvátnými pocity.“ Černobílé filmové obrazy dodnes jakoby potlačují cukrkandlovou estetiku Janákovy stavby a dávají vyniknout její plastičnosti. ■

Fyzik a jeho hrnec

Před 300 lety zemřel Denis Papin

Royal Society v Londýně pořádala 12. dubna 1682 zvláštní hostinu. Tato vědecká instituce si při svém vzniku před dvaceti lety dala do vínku heslo Nullius in verba! – Nic (jen) slovy (nýbrž i činy)!, což mělo vyjadřovat snahu po praktickém využití objevů. Nu, onoho dubnového dne před 330 lety se toto motto vrchovatě naplňuje; věda vstupuje přímo do kuchyně.

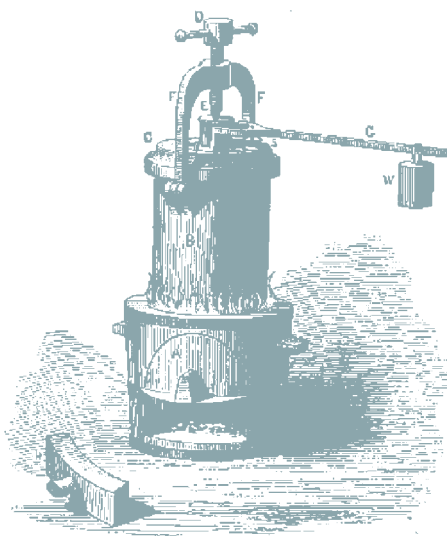
Jeden z nových členů Royal Society, pan Denis Papin, totiž onu slavnostní večeři uvařil tehdy ve svém vynálezu – tlakovém hrnci s pojistným ventilem, který nazval steam digester (parní extraktor). John Evelyn, tehdy věhlasný odborník na zahradnictví, si do deníku poznamenal: „Šel jsem toto odpoledne s kolegy ze Společnosti na večeři, která byla celá, jak ryby, tak maso, připravena v digestoru pana Papina...”

Hovězí bylo hebké jako sýr... S ne více než osmi kousky uhlí bylo z masa získáno neuvěřitelné množství omáčky; a želé z hovězích kostí na konci menu bylo nejlepší, které jsem kdy ochutnal.

Bez problémů jíme štičí i jiné rybí kosti, ale nic nepředčí holoubata, která chutnají křehounce jako upečená v těstíčku, přitom jsou vlastně dušená ve vlastní šťávě...

Nechal jsem poslat sklenici masového želé manželce, abych zahanbil všechny naše dámy-kuchařky...”

Páni vědci se prostě poměli.

Papinův tlakový hrnec hrál v roce 1682 hlavní roli na slavnostní večeři Royal Society v Londýně

Od střelného prachu k páře

Řekněme rovnou, že takových příjemných životních triumfů nebylo v životě Denise Papina mnoho. Tento nad jiné vynikající fyzik a konstruktér totiž trpěl neduhem řady géníů: nedokázal svoje nápady prosadit do praxe. Což tehdy ovšem – pokud se člověk nenarodil ve velmi zámožné rodině – znamenalo leštit kliky boháčů.

Papin se narodil roku 1647 ve středofrancouzském Blois v rodině úředníka protestantského vyznání. Vystudoval medicínu, ale propadl fyzice. Zprvu dělal asistenta slavnému Christiaanovi Huygensovi v Paříži, kde se seznámil s jeho vynálezem stroje poháněného střelným prachem. De facto šlo o první spalovací pístový motor na světě.

Na dně silného válce s pístem se nechala vybuchnout nálož střelného prachu. Spaliny vymrštily píst vzhůru a spolu s původním vzduchem ještě horké unikly ventilem. Poté se ventil uzavřel, čímž ve válci vznikl podtlak, proti kterému atmosférický tlak velkou silou stlačil píst zpátky dolů. Tato síla měla být využita k čerpání vody.

Tohle sice vymyslel Huygens, ale s nasazením života prováděl mladý Papin, zatímco jeho šéf ho prý z úkrytu řídil pohyby taktovky... A právě životu nebezpečná Huygensova udělátka napomohla později Papinovi k nápadu použít místo střeliva vodní páru. Předtím ovšem musel provést bezpočet experimentů, napřed v letech 1675–87 v Londýně, kde spolu se zakladatelem vědecké chemie Robertem Boylem pilně studoval vařící vodu a vodní páru. Přitom pořád věřil, že až nabude věhlasu, vrátí se do rodné země. Jenže v roce 1685 Ludvík XIV. zrušil Nantský edikt, který už téměř sto let zajišťoval hugenotům občan-

skou rovnost a náboženskou svobodu. Návrat by teď obnášel veřejné zřeknutí se protestantské víry a přísahu na katolicismus. Tak se Papin stal vyhnancem.

První parní stroj

V roce 1687 hessenský lankrabě Karel I. nabídl Papinovi profesuru matematiky na univerzitě v Marburgu. Tam idea parostroje dozrála. Jak vypadala?

Do válce s pístem se vpraví trochu vody a válec se přistrčí nad oheň. Vzniknuvší pára nadzvedne píst. Potom se válec z ohně odstaví a ochladí. Pára zkondenzuje, čímž pod pístem vznikne podtlak, takže atmosférický tlak působící shora píst velkou silou vtlačí do vakuovaného prostoru. Klesající píst pak může konat práci. Z dnešního pohledu je to představa nesmírně primitivní, ale v tehdejší době představovala vůbec první parní stroj na světě.

Papin ji zveřejnil latinsky v létě 1690 v lipském vědeckém časopise Acta eruditorium. Na konci stati výslovně uvádí, že stroje lze užít k čerpání vody a dopravě rudy z dolů, k vrhání těžkých koulí, k pohonu lodí bez plachet i vozů bez koní, jakož i k jiným účelům. Stroj měl průměr válce 63 mm a při jednom zdvihu za minutu dokázal zvednout 27 litrů vody do výšky jednoho metru; po zdokonalení dosáhl frekvence čtyř zdvihů v minutě.

Samosebou, že ho tvůrce chtěl využít prakticky, leč v tomhle předběhl dobu. Neexistovala technologie, která by dovedla vyrobit dost těsný a tepelně odolný válec s pístem a s armaturami. Proto trvalo ještě léta, než vynálezce zdokonalil a vyrobil (a lankrabě zafinancoval) stroj v běžné velikosti. Dokončen byl ně-

Denis Papin

*I když vykonám
to nejlepší,
vyvolávám jen
nepřátelství!*

Britský fyzik a chemik Robert Boyle (vpravo) a Denis Papin si prohlížejí tlakový hrnec

kdy v letech 1705–1706 pro čerpání vody na zámku v Kasselu. Pak zájem lankraběte polevil.

Útěk do Anglie

Když Papinovi nevyšla naděje na stavbu stroje pro vodotrysky na zámku hannoverského kurfiřta, rozhodl se odjet do Londýna, kde se mezitím ozvali další potenciální parostrůjci. Koncem září 1707 naložil rodinu a nejcennější nástroje na loď, do níž zamontoval „panský“ parní stroj. Lankrabě ho sice propustil, ale zasáhly jiné zájmy. Po místních řekách se totiž směly plavit jen lodi člena loďařského cechu. Tím cizinec Papin nebyl, lodníci chtěli proto jeho loď zabavit. Papin se nedal, a tak mu ji rozmlátili. Dal jí jakž takž dohromady, až na nenahraditelný parní stroj. Do Anglie nakonec doplul sice s kolesy, ale poháněnýma rukama.

Šedesátiletý učenec však přišel do jiné země, než kterou před dvaceti lety opustil. Vlivný příznivec Boyle byl mrtev, nové členy Královské společnosti Papin neznal. Jeho žádost ke Společnosti o podporu na stavbu parního stroje dostal k vyřízení jistý Thomas Savery, dobrodruh, který sice problematice nerozuměl, ale před lety ze zjištěných důvodů koupil patent na parní stroj místní proveniencí (i když možná inspirovaný Papinovou publikací). Ten do posudku napsal, že FRANCOUZ Papin nemůže nabídnout vůbec nic, co by ANGLIČAN Savery už nevěděl!

Poslední, co se o Denisi Papinovi zachovalo, je dopis z 23. ledna 1712. V něm píše: „Jsem ve smutném postavení. I když vykonám to nejlepší, vyvolávám pouze nepřátelství.“ Pro svět přestává existovat, umírá v lednu či únoru 1712. Jeho hrob není znám, pravděpodobně byl hromadný. ■

Nenápadný půvab Georgetownu

Když člověk přijede do malajského Georgetownu na nevelkém ostrově Penang, může se mu zdát, že UNESCO mělo slabší den, když ho zařadilo na Seznam světového kulturního dědictví. V těsné blízkosti historického centra se tyčí nevzhledné věžáky a ničí atmosféru města, v němž se mísí čínská a malajská kultura s tou koloniální, britskou. Takže v Georgetownu víc než o celek jde o pozoruhodné části či jednotlivosti; teprve jejich prohlídka dává představu o jeho výjimečnosti.

Georgetown dlouho patřil do britského impéria a z té doby se zachovaly mnohé oficiální stavby. Soustřeďují se především poblíž pahangu, což je velká travnatá plocha, na které Britové provozovali své oblíbené sporty. Právě tady turista najde třeba nádhernou radnici dokončenou v roce 1880, budovy parlamentu a soudu a o kus dál sněhobílý neoklasicistní kostel zasvěcený sv. Jiří.

Autentickou atmosféru nabízí čtvrť Little India s krámkou a stánky s voňavým kořením, ovocem, zeleninou, s malými restauracemi i ušmudlanými fast foody. A pak je tu jedna z památek, kvůli kterým si Georgetown pozornost UNESCO zaslouží – hinduistický chrám Sri Mariamman s bohatou figurální výzdobou.

*Ve městě
se mísí čínská,
malajská
i britská
kultura*

Vlevo: Eastern & Oriental hotel

Vpravo:

[1, 4, 5] chrám Khoo-Kongsi,

[3] chrám Sri Mariamman,

[2, 6] z indické čtvrti

**Nyonya Baba Cuisine,
koloniální architektura**

Nejde jen o klasický svatostánek, do něhož hinduisté přinášejí oběti svým bohům, ale také o jakési společenské centrum, kde skupinky indických žen v klidu rozebírají rodinné události.

V blízkém okolí čtvrti jsou dvě mešity. Svou výstavnou architekturou upoutá zejména Masjid Kapitan Kling, ale i když jsou malajští muslimové tolerantnější než arabští, člověk si při prohlídce interiéru připadá jako vetřelec. Naopak velmi přívětivě působí čínský chrám Khoo-Kongsi, jeden z klanových domů, v nichž se scházeli příslušníci jedné rodiny. Tyto domy byly zároveň i ekonomickými jednotkami a kromě obchodu se věnovaly dobročinnosti. Jak nasvědčuje mimořádně bohatá výzdoba chrámu s množstvím působivých plastik a reliéfů, klan Khoo patřil mezi ty nejúspěšnější. Úžasné a zároveň klidné místo.

Zcela jiný je rušný svět čínské čtvrti, bez níž se neobejde žádné větší malajské město. Živé ulice a uličky a samozřejmě všudypřítomné stánky, krámky, restaurace... Zachovala se tu i řada půvabných, u nás by se řeklo měšťanských, domů, které v 19. století vystavěli čínští imigranti a v jejichž architektuře se působivě mísí západní a východní prvky. Názornou představu o historii ostrova, o životě a kultuře jeho obyvatel dává blízké Penangské muzeum.

Georgetown je proslulý i kulinářskými zážitky. Ty opravdu mimořádné neposkytují ani tak četné čínské či indické restaurace, ale podniky s kuchyní svérázně kultury Baba-Nyonya (jde o kombinaci malajských tradic a čínských a částečně i evropských vlivů; tahle podivuhodná směsice se projevuje i v architektuře nebo v designu nábytku). Patrně nejlepší je restaurace Nyonya Baba Cuisine v jednom z nejkrásnějších čínských domů. Nabízejí v ní třeba vynikající hong bak – vepřové v husté omáčce, která tak trochu připomíná guláš. A většína hlavních jídel nestojí víc než deset ringitů – asi šedesát korun.

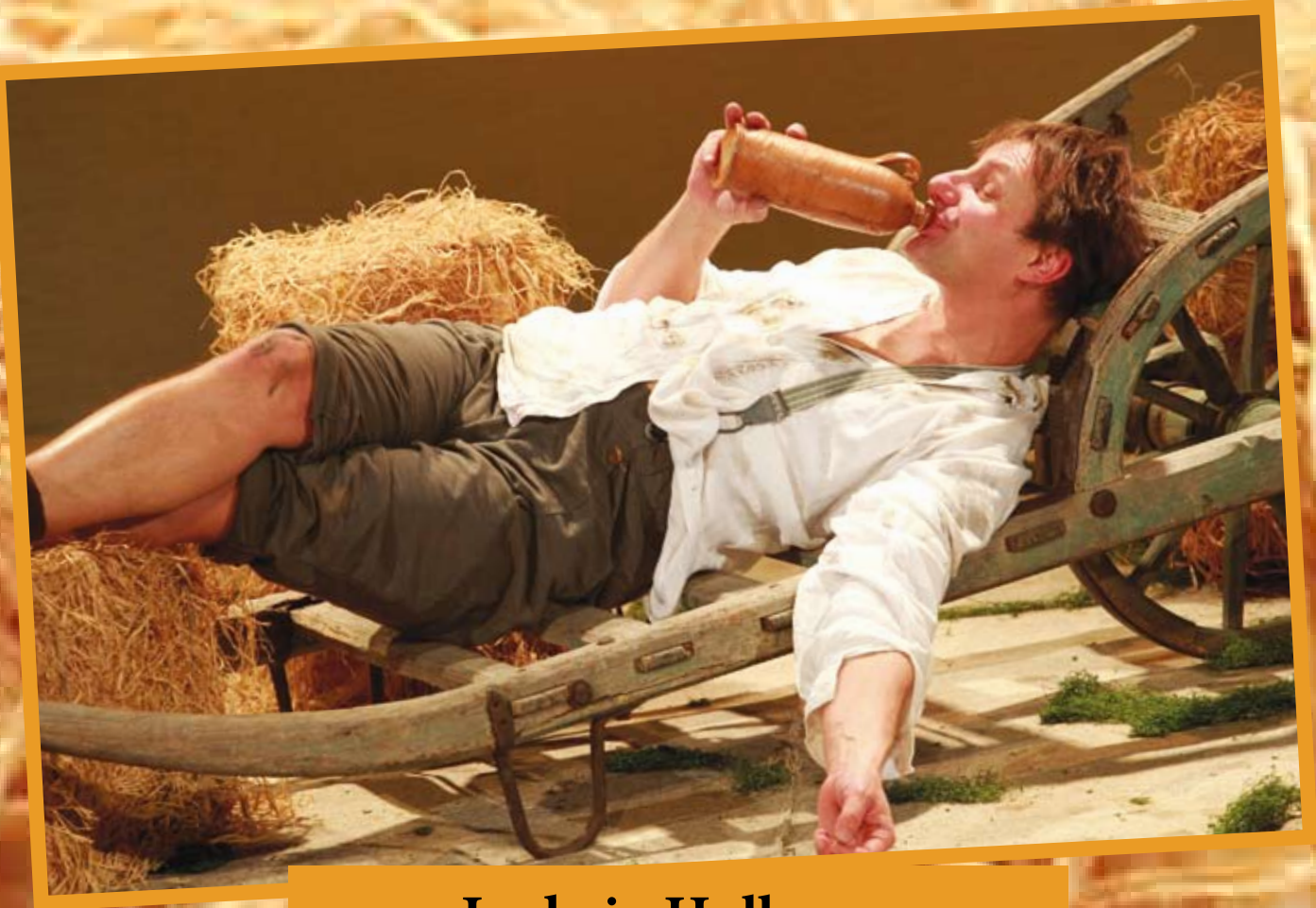
Samostatnou koloniální kapitolou je Eastern & Oriental hotel. Už jen pohled na jeho působivou fasádu člověka rychle přenese do konce 19. a první

... a ještě *kulinářské zážitky!*

třetiny 20. století. To byla léta největší slávy podniku, který navštívili například Charles Chaplin, Karl May i hvězdy němeého filmu Mary Pickfordová a Douglas Fairbanks. Hotel však upadal, teprve před několika lety byl zdařile rekonstruován. Dnes, po procházce rozpáleným městem, v něm můžete prožít pár dní jako na jiné planetě – s dokonalým personálem a skvělou orientální kuchyní.

Za dalšími zajímavostmi už musíte na samý okraj nebo do blízkého okolí Georgetownu. Do Chrámu ležícího Buddhy láká jeho více než třicetimetrová socha zdobená plátky zlata, do dalšího budhistického chrámu hned naproti příjemná zahrada. Ještě nejméně dvě atrakce by si návštěvník Georgetownu neměl nechat ujít. Postupně rekonstruovaný Surfolk House jako ukázkou anglo-indické architektury a lanovku na více než osm set metrů vysoký Penang. Odtud je překrásný výhled nejen na město, ale i na celý ostrov a blízkou pevninu.

Na svazích Penang Hillu se rozkládá velká botanická zahrada. Ideální místo, kde může turista přemítat o dalších cílech, které by v Malajsií měl navštívit. Pohoří Cameron Highlands s rozsáhlými čajovými plantážemi, tropickou džunglí Taman Negara nebo další městskou památku UNESCO – Melaku. ■

Ludwig Holberg
JEPPE Z VRŠKU
RADEK HOLUB

www.divadlonajezerce.cz

Fenomén Wobenzym – a Karl Ransberger

„Po celou dobu náročné cytostatické léčby a ozařování moje žena skoro netrpěla žádnými vedlejšími účinky. I když se nemoc nedala zastavit, všichni odborníci se shodli, že ty dva roky navíc jsme získali díky dobře zvolené komplexní léčbě. V rámci ní sehrály proteolytické enzymy významnou roli ve smyslu protizánětlivého, antiedematozního a analgetického efektu včetně obnovy porušené homeostázy imunitního systému,“ píše Jiří Wald v druhé kapitole svých vzpomínek. Osudové setkání s Karlem Ransbergerem, který posílal zdarma tehdy nedostupné léky do komunistického Československa mnoha nemocným, pak určilo, kam budou směřovat jeho další kroky. Stanovili si společně nemalý cíl: prosadit u nás systémovou enzymoterapii.

S Karlem Ransbergerem jsem se osobně seznámil krátce po smrti své první ženy, tedy na podzim roku 1983. Byl jsem tehdy rád, že se mi podařilo vycestovat na lékařské sympozium do Německa a tam se s ním setkat, neboť jsem mu dlužil velký dík za množství enzymatických léků, které mé vážně nemocné ženě dva roky zasílal zdarma. Vlastně především díky Karlu Ransbergerovi moje žena dokázala tak dlouho čelit zlé nemoci.

Do Geretsriedu u Mnichova, kde sídlil jeden z Ransbergerových podniků, se tehdy se mnou vydal také bývalý politický vězeň MUDr. Miloš Adámek s dvěma dalšími českými lékaři a společně jsme pak celý den hovořili o enzymoterapii – především v souvislosti s imunologií. Karl Ransberger obor imunologie miloval. Byl přesvědčen, že podaří-li se prosadit myšlenku „normalizačních“ schopností proteáz v imunitním systému člověka (jak to později trefně nazval náš blízký spolupracovník – imunolog MUDr. Karel Nouza, DrSc.), bude mít enzymoterapie vyhráno. Pozorně jsme tehdy naslouchali Ransbergerovu vyprávění a byli jsme překvapeni jeho všeobecnou vzdělaností i rozsahem medicínských znalostí. Byl to přitom člověk nesmírně vnímavý k utrpení druhých a pacient pro něj byl vždy na prvním místě. Nezapomenu, jak se tehdy podrobně vyptával také na zoufalý stav mé rodiny. A na závěr mě šokoval, když mi nabídl místo ve své firmě, bydlení a pečovatelku pro mé dvě malé děti...

Jak chtěl zařadit naši emigraci? To jsem se nikdy nedozvěděl. Sám měl vstup do tehdejšího Československa zakázán, protože dlouhodobě podporoval československé politické vězně a s pomocí doktora Adámka je zásoboval nedostupnými léky. Jak chtěl tento tak ostře sledovaný muž získat pro celou mou rodinu povolení k výjezdu na „západ“, byla pro mě záhada. Teprve v průběhu následujících let

jsem pochopil, že pro Karla Ransbergera nebylo vlastně nic nemožné, a bylo-li to spojeno s prací na rozpadu „říše zla“, jak nazýval komunistický blok, byl připraven okamžitě riskovat a to zcela zásadně.

Jeho nabídku jsem na podzim roku 1983 nemohl z rodinných důvodů přijmout, nicméně jsme si padli do oka, jak se říká, a pro mne se začal tehdy odvíjet asi osudový, každopádně mimořádně dobrodružný životní příběh. Slíbili jsme si, že bez ohledu na politickou situaci a železnou oponu začneme v Čechách s jeho enzymatickými léky systematicky pracovat.

Byl jsem tehdy zaměstnán v Československé akademii věd, v tzv. Ústředí pro vynálezy a objevy, a měl jsem tudíž poměrně dobrý přehled o tom, kde by se v budoucnu mohla eventuálně navázat spolupráce s německým MUCOSEm. Akademie byla v té době státem ve státě s možností realizovat projekty, které by jiná instituce neprosadila. A když mi shodou okolností v následujícím roce moji nadřízení nabídli, abych přešel do nově budovaného oddělení v Mikrobiologickém ústavu ČSAV, neváhal jsem ani na minutu. Mikrobiologický ústav znamenal pro enzymoterapii to nejlepší zázemí a oddělení, do kterého jsem byl přijat, dávalo všechny předpoklady k nalezení cesty k oficiální spolupráci s Karlem Ransbergerem. Moje i jeho úsilí mělo postupně směřovat k jedinému cíli – registraci Wobenzymu a dalších léků jeho firmy v Československu.

Boj o život

Kde se ve mně vzalo přesvědčení, že systémová enzymoterapie je léčba, kterou nutně potřebujeme? Bohužel, musel jsem se svou ženou a celou rodinou projít těžkou životní zkouškou, abych to celě skutečně pochopil.

Karl Ransberger podporoval také umění včetně toho českého. Na začátku 90. let navštívil ateliér sochaře Jana Pichla.

O Karlu Ransbergerovi více ve filmu *Zakladatelé systémové terapie...*
[klikněte zde](#)

O Jiřím Waldovi více ve speciálu *Sanquis*
[klikněte zde](#)

Musel jsem projít těžkou zkouškou, abych pochopil...

LIDOVÁ DEMOKRACIE

ROČNÍK XLVII. — Č. 227 — Cena 2,50 Kčs

DENÍK ČS. STRANY LIDOVÉ

Praha, sobota 28. září 1991

Mecenáš politických vězňů i našich horníků, kteří pracovali v uranových dolech, dr. Karl Ransberger (olevo), ředitel a hlavní akcionář německé farmaceutické firmy MUCOS, přiletěl včera do Prahy. Na letišti ho přivítali MUDr. Miloš Adámek, hlavní lékař Konfederace politických vězňů (uprostřed), a Petr Major, zástupce horníků (vpravo). Dr. K. Ransberger otc než čtveř století pomáhal léčit lidi z nemoci z ozáření a zdarma dodával léky pro politické vězně. (Heš) Foto: LD — M. DVORÁKOVÁ

Kdo legalizoval loupež

Nepřijetí novely zákona o mimosoudní rehabilitaci se rovná výsměchu spravedlivým nárokům našich zahraničních krajanů na jejich majetek uloupený komunisty. Pohled na výsledky hlasování ve FS dokládá, že režim tohoto skandálního kousku byla jednoznačně v rukou komunistů, otevřených i skrytých levičáků — potažmo starých struktur. Třebaže se pro novelu vyslovila většina přítomných poslanců (zejména KDU, ODS, ODA, HSD-I, VPŇ i MKDH), podařilo se jí novodobým soudruhům v obou sněmovnách zmařit. Sto procentní podíl na novém okradení emigrantů měly samozřejmě hlasy KSČS, ale i Mečiarova HZDS a poslanců sociálně demokratické orientace. A není důležité, že z Občanského hnutí se 26 poslanců alibisticky zdrželo hlasování, nýbrž to, že až na jednoho tuto novelu žádný nepodpořil. K jejich profilu není třeba cokoli dodávat. Ani ke stanovisku vlády, které tuto mazi-

Poslanci mizeli jak pára nad hrncem

M. Zeman má smysl pro humor, V. Klaus schválenu zprávu

(Inp): Nachlazený, ale vždy přesný V. Klaus musel včera ve FS akademickou čtvrt hodinku čekat na vždy nepřesné poslance, než mohl začít se svou zprávou o plnění rozpočtu za 1. pololetí. Uvedl, že toto období charakterizuje na jedné straně nebývalý pokles zájmu o naše zboží způsobený rozpadem trhu RVHP, obchodním embargem Iráku apod.

DNES V LISTĚ:

- Prix Italia 1991 jako zrcadlo světa
- Strojvůdcům jde o deobševizaci
- Výstava 91 do finále
- Došlo i na nájemné

Peníze nepáchnou

(Č): »Noznám metodu, jak v praxi rozlišit „špinavé“ a „čisté“ peníze, znamenalo by to značně zpochybnění procesu malé privatizace, myslím, že to nebylo dobré rozhodnutí,« prohlásil v rozhovoru pro ČTK federální ministr financí V. Klaus. Komentoval tím čtvrtletní rozhodnutí vlády vydat do měsíce předpis o prokazování původu peněz vkládaných do privatizace. V. Klaus se zasedání vlády ze zdravotních důvodů nezúčastnil. »Kdybych tam byl, samozřejmě bych s tímto názorem nesouhlasil, a nesouhlasil s ním také náměstek I. Kočárník, který mne zastupoval,« uvedl ministr Klaus. Dodal, že zmíněný materiál nebyl součástí podkladů předložených vládě, takže se k němu nemohl předem vyjádřit. »Mechanismus, který by několika úředníkům umožnil tyto peníze rozlišit, jsem do dnešního dne neobjevil, a nechápu, jak bych jej mohl objevit do čtyř týdnů,« uzavřel

Karl Ransberger mohl přijet do Čech zase až v roce 1991. Na ruzyňském letišti ho vítal bývalý mukl MUDr. Miloš Adámek.

O další
onkologickou
léčbu
33leté ženy
neměl už
nikdo zájem

V roce 1981 byla moje žena s drobnou bulkou v prsu „lčena priessnitzovými obklady“ na 1. Lékařské fakultě UK u profesora Baláže a to tak „účinně“, že se dostala do stadia inoperabilního karcinomu prsu s metastázami v uzlinách. Přestože nádor nebylo možné operovat (měl velikost dětské hlavy), lékaři se rozhodli pro ablaci prsu, provedli ji a pak už následoval horor. Jinak tu šílenou situaci nedovedu charakterizovat. Poté, co byla konečně stanovena diagnóza, se na chirurgické klinice okamžitě ztratily veškeré záznamy z vyšetření, které moje manželka už podstoupila, což pak velmi komplikovalo další léčbu. Její stav byl natolik katastrofální, že o další onkologickou léčbu 33leté ženy neprojevil v Praze už žádný onkolog, kterého jsme kontaktovali, zájem. A drahá cytostatika, kterých bylo tehdy v Československu zoufale málo, se v tomto beznadějném případě zdály být jen zbytečnou investicí. Odborníci nám doporučili domácí „léčbu“ opiáty.

S tím jsme se samozřejmě nemohli smířit. Napsal jsem tedy přátelům, onkologům žijícím v různých zemích. Ti mé ženě na dálku „naordinovali“ léčbu vysokými dávkami cytostatik a ozařování, při čemž ke snížení nežádoucích účinků této agresivní terapie doporučili vysoké dávky proteolytických enzymů. Tehdy jsme se poprvé setkali se systémovou enzymoterapií tak říkajíc v praxi.

Přátelé z Robert Janker Klinik v Bonnu nám radili, abych se pokusil umístit svou ženu do nemocnice na Žlutý kopec v Brně, který považovali za nejlepší onkologické pracoviště v tehdejší Československu. Jenže jak tam proniknout, když tehdy neexistovala svobodná volba lékaře? Nakonec nám pomohla kamarádka lékařka, jejíž maminka zajišťovala dodávky přístrojového vybavení právě do tohoto ústavu. Díky jejím kontaktům jsme mohli převést mou ženu do Brna a co víc, zmíněná paní nám pro její léčbu také pomohla získat na tzv. mimořádný dovoz ze zahraničí i potřebná

cytostatika. Proteolytické enzymy v podobě Wobenzymu a Wobe-Mugosu, společně s emulgovanými vysoce koncentrovanými vitaminy A a E jsme pak dostali darem právě od německého MUCOS GmbH, tedy od Karla Ransbergera.

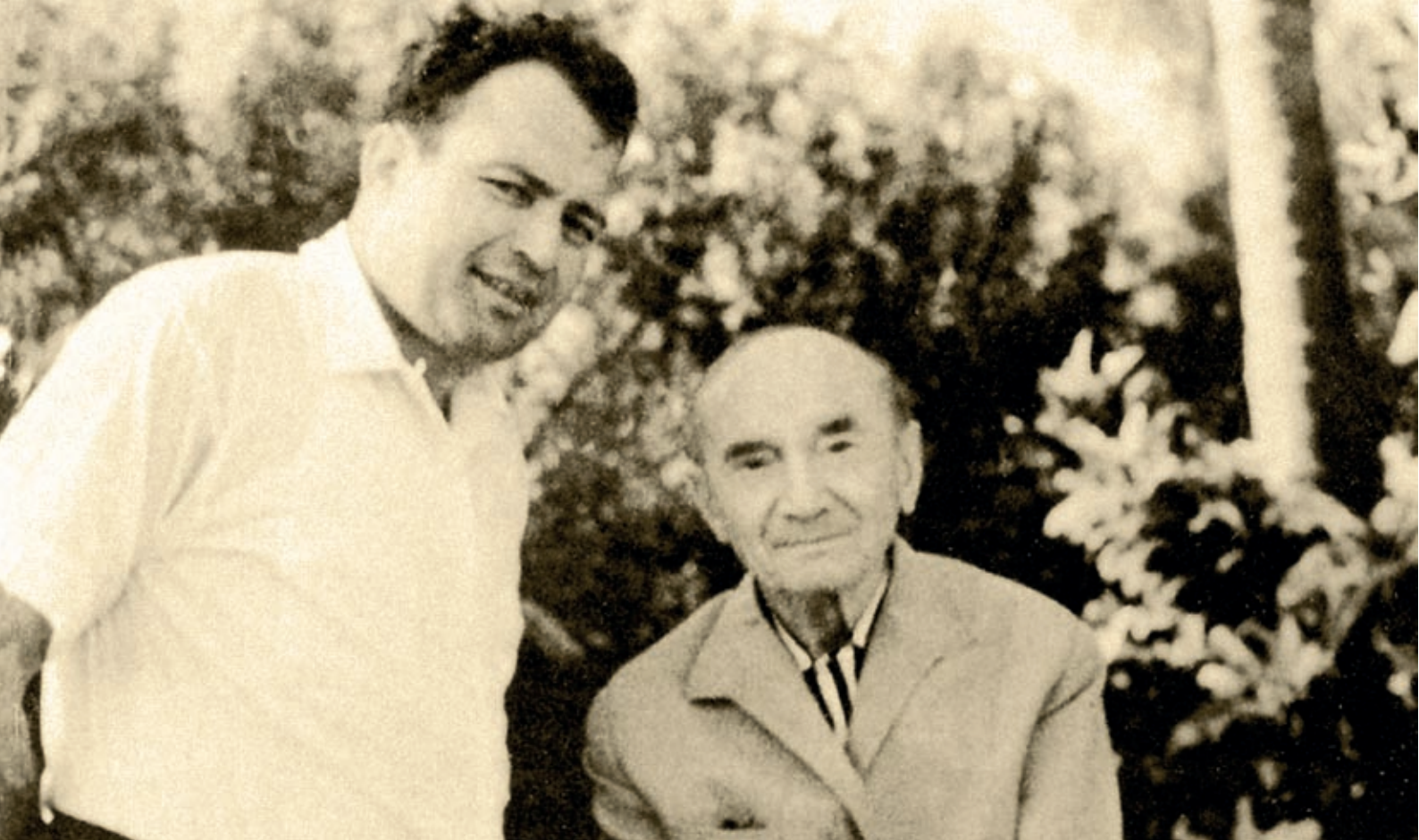
Byl to zásadní moment. V práci jsem požádal o neplacené volno a ředitel mi ho s pochopením okamžitě poskytl. Našel jsem si tedy podnájem v Brně v blízkosti nemocnice – dnešního Masarykova onkologického ústavu na Žlutém kopci, moji rodiče převzali péči o děti a začal tvrdý boj o život. Moje žena musela podstoupit silné kúry cytostatik a ozařování a k tomu užívala vysoké dávky proteolytických enzymů. K všeobecnému údivu brněnských lékařů se ukázala být tato podpůrná léčba velmi účinná. Zdravotní stav mé ženy se zanedlouho stabilizoval, po relativně krátké době přešla dokonce na léčbu ambulantní. Lékaři už svůj úžas nijak neskrývali. V době, kdy manželka už dávno – podle jejich předpokladů – neměla být mezi živými, jsem s ní a dětmi vyrazil do hor, společně jsme lyžovali, v létě pak strávili krásnou dovolenou ve Finsku. Tam jsme samozřejmě mohli vyjet jen s cestovní kanceláří Čedok a bez dětí, které zůstaly doma jako rukojmí, abychom snad neemigrovali.

Po celou dobu velmi náročné cytostatické léčby a ozařování moje žena téměř netrpěla vedlejšími účinky. To dokonce umožnilo její částečný návrat k advokátní praxi, kterou vykonávala v Mělníku. Ke kvalitě jejího života jistě přispěla i skutečnost, že nepotřebovala žádná analgetika. Bolesti prostě nebyly.

Bohužel, nemoc se nezastavila. Další prázdniny jsme strávili na chalupě s vědomím, že se blíží konec. Takřka dva roky života navíc nám však umožnily se na tuto skutečnost připravit a zvládnout ji. Mé ženě bylo 35 let, když 8. srpna 1983 ve večerních hodinách zemřela. Ještě jsme se společně navečeřeli a promítli si filmy, které jsme natočili se svými dětmi...

Zprava MUDr. Miloš Adánek – místopředseda konfederace politických vězňů a její hlavní lékař, Karl Ransberger, ing. Jiří Wald a zástupci vězňů a horníků. Ti pozvali svého mecenáše do Prahy, aby mu poděkovali. Při malé slavnosti ho symbolicky vzali mezi sebe a předali mu hornickou uniformu a kus uranové rudy (1991).

Všichni odborníci se shodli, že ty dva roky navíc nám byly dopřány díky dobře zvolené komplexní léčbě, v rámci které sehrály proteolytické enzymy svou roli a prokázaly svůj protizánětlivý, antiedematozní a analgetický efekt včetně důležité role ve smyslu reparace porušené homeostázy imunitního systému. Ty dva zásadní, tolik cenné roky nám tedy poskytla enzymoterapie.

Jak pohnout československým zdravotnictvím?

Moje statečná manželka zanechala řadě našich lékařů jasný doklad o významu komplexní terapie při nádorových onemocněních. Jak ale přesvědčit ty ostatní? Jak pohnout stojatými vodami zdejšího zdravotnictví? Setkání s Karlem Ransbergerem na podzim roku 1983 ve mně zanechalo hluboký dojem a po svém návratu do Prahy jsem se rozhodl dát všechny své síly do boje za prosazení systémové enzymoterapie v Československu. Bohužel, teprve politický převrat v naší zemi umožnil naplnit odkaz mé ženy v plné šíři.

Prevence a profylaxe civilizačních chorob – tak jsme v říjnu 1983 pracovníčně nazvali rozsáhlý program, v jehož rámci jsme chtěli realizovat některé výzkumné projekty z oblasti tzv. alternativní medicíny. Ty by určitě neprošly schvalovacím řízením odboru pro řízení vědy a výzkumu ministerstva zdravotnictví, kdybychom je nazvali pravým jménem. Bylo nám jasné, že chceme-li prosadit změny v zatuchlém socialistickém zdravotnictví – a to jak na úrovni preventivní medicíny, tak i na úrovni vlastní léčby musíme vymyslet a obhájit zvláště velký a rozsáhlý projekt. To však bez podpory tehdejších politických špiček nebylo myslitelné. Kde ji ale sehnat, když nemáme ani stranické knížky, natož abychom se znali s některými komunistickými pohlaváry osobně?

Max Wolf (vpravo) a Karl Ransberger na zahradě Wolfova domu v Miami na Floridě v roce 1960

Naštěstí někteří lékaři, jak už to bývá, mívají vlivné pacienty. Pomohl nám MUDr. Miroslav Pekárek, primář onkologického a radioterapeutického oddělení OÚNZ Praha 5. Spřízněná duše, zarputilý nadšenec pro všechno, co nebylo součástí v léčbě nádorových onemocnění oficiálně povoleno. Byl shodou okolností kamarádem místopředsedy Federálního shromáždění, socialisty dr. Bohuslava Kučery a také se velmi dobře znal s rektorem Vysoké školy chemicko-technologické, akademikem Mosteckým, jehož ženu léčil. Když se doktor Pekárek dozvěděl o našich záměrech, neváhal a sjednal nám schůzku nejprve s Mosteckým. Sešli jsme se s ním v jeho školní pracovně v Dejvicích hned po návratu od Karla Ransbergera a zde jsme „upekli“ další strategii.

Jak se ukázalo, patřil akademik Mostecký mezi tajné obdivovatele díla mého praděda prof. Františka Walda, který byl po rozpadu Rakouska-Uherska prvním rektorem ČVUT (více o něm na www.sanquis.cz/frantisekwalda). Tajným obdivovatelem proto, neboť komunistický režim nechal Waldovo jméno z ideologicko-filozofických důvodů vymazat z historického povědomí české vědy. Co bylo však důležitější, akademik Mostecký byl také příznivcem tzv. alternativní medicíny. Sám přišel s nápadem realizovat náš projekt, založený především na depistázích, v neratovické Spolaně, tedy v továrně, která se podílela zásadním způsobem na znečišťování ovzduší v širokém okolí. To si, jak se říká, štěbetali i vrabci na střeších, a na ÚV KSČ v té době byly údajně uloženy oficiální dokumenty dokazující katastrofální zdravotní stav zdejší populace ohrožené dioxiny. Nebyly to tedy žádné fámy, ale smutná fakta. Sám jsem o tom byl poměrně dobře informován, neboť jsme v Neratovicích obývali několik let s manželkou domovníký byt a od „zasvěcených“ zaměstnanců Spolany, kteří bydleli v panelácích, jež jsem uklízel, jsem se ledacos dozvěděl.

Rozhodující pro náš projekt však nebyla alarmující fakta, ale skutečnost, že se akademik Mostecký znal velmi dobře s ředitelem Spolany ing. Ježkem, který byl chráněncem tehdejšího generálního tajemníka ÚV KSSS Jurije Andropova. Ano, toho ruského politika, který se na sklonku svého života, pravděpodobně pod tlakem výčitek svědomí za zločiny, kterých se jako šéf KGB dopustil, dal do „očisty“ kolabujícího impéria. A zcela mimořádně důležitá byla také skutečnost, že se akademik Mostecký znal velmi dobře s ředitelem Státní komise pro vědecko-investiční rozvoj ing. Rychtaříkem, který mohl, asi jako jediný, náš projekt financovat.

Jinými slovy – jednání v pracovně rektora VŠCHT bylo pro nás zcela klíčové. S profesorem Mosteckým jsme se nakonec dohodli, že se pokusíme na modelu Spolany prokázat prospěšnost „nové koncepce prevence a profylaxe civilizačních chorob“. Hlavní důraz měl být při této studii kladen na celostní pohled na člověka, tedy pohled, který byl pro socialistické zdravotnictví nepřijatelný.

Zdálo se, že jsme po sérii náročných jednání už jen kousek od cíle. Pod výzkumným úkolem Onkogeneze biologickými, chemickými a fyzikálními látkami, který nám nakonec museli pod tlakem „shora“ schválit, se samozřejmě také skrývaly „testy“ léků na bázi proteolytických enzymů, které vyráběla Ransbergerova firma MUCOS Pharma GmbH. Stačilo už jen celý projekt odstartovat a dveře k registraci Wobenzymu a Wobe-Mugosu mohly být v socialistickém Československu pootevřeny. Jenže pak přišel nečekaný úder a dotyčné dveře se s rachotem zase zabouchly. ■

ÚRYVEK Z PŘIPRAVOVANÉ KNIHY JIŘÍHO WALDA *MEDICÍNA TROCHU JINAK,*
O KARLU RANSBERGEROVI SE DOČTETE TAKÉ V SANQUISU 98 (BŘEZEN 2012)

Karl Ransberger (1931 – 2001)

- Studoval ekonomii na Washingtonské univerzitě v Seattlu, kde navštěvoval také semináře z oboru biologie, diplom inženýra získal roku 1955 v Mnichově.
- Po dalších dvou letech studia na Vysoké škole technické ve Stuttgartu začal pracovat v Mnichově jako vedoucí obchodního úseku farmaceutické firmy, kterou později odkoupil a stal se jejím jediným majitelem. V letech 1958 – 1961 pokračoval na mnichovské univerzitě ve studiu biologie. Od roku 1959 do roku 1976 úzce spolupracoval s dr. Maxem Wolfem, zakladatelem systémové enzymoterapie, na otázkách spojených s výzkumem a prosazováním tohoto lékařského oboru. Z malé firmy MUCOS, která původně vyvíjela vitaminové emulze, vybudoval prosperující farmaceutický podnik s pobočkami doma i v zahraničí.

Ransbergerův životopis Maxe Wolfa inspiroval autory muzikálu Elixír života. Knihu ve formátu PDF lze objednat na waldpress@waldpress.cz

Pro zdravý úsměv našich dětí

Děti v ČR mají 2,5krát více zkažených zubů než děti ve státech, jako je Švýcarsko nebo Dánsko. Zubnímu kazu lze spolehlivě předejít správnou péčí – proto byl pro školní děti připraven a do praxe uveden projekt Dětský úsměv.

Během pravidelných lekcí zařazených do školního rozvrhu představí odborná pracovníce projektu dětem srozumitelně a hravou formou souvislosti mezi účinným čištěním zubů, výživou a vznikem zubního kazu. Nejdůležitější částí každé lekce je praktický nácvik správného čištění chrupu. K tomu děti dostanou na začátku školního roku kvalitní zubní kartáček. Zahraniční zkušenosti ukazují, že opakovaný praktický nácvik čištění je základem úspěchu podobných akcí. Systematičnost výuky je významně podpořena pracovními sešity, které ilustroval Miloš Nesvadba. Naše pracovníce také používají pro názornost a upoutání pozornosti a zájmu dětí další obrázky Miloše Nesvadby, kvízy, modely chrupu a jednotlivých zubů apod. Ve školách začínáme pracovat v první třídě, cyklus poté pokračuje v dalších ročních.

Průběh

- 1.–3. ročník: 6 návštěv během školního roku
- 4. ročník: 4 návštěvy během školního roku

Hledáme partnery, kteří by se podíleli na financování projektu. Náklady na projekt pro jednu třídu pro jeden školní rok činí 7 500 Kč. Při současném počtu 129 tříd představují tyto náklady pro školní rok 2011/2012 celkem 967 500 Kč.

Více se dozvíte na:
www.ceskyzelenykriz.cz

generální partner

hlavní partneři

partneři

mediální partneři

dárci Autokomplex Menčík, MUDr. Kamil Beneš, Česká sportovní a.s., GSP SIGN & DESIGN s.r.o., Markus Hermann, MBA, Marta a Petr Matuškoví, Purtex, s.r.o., Mag. Margund Schuh, SIDNEYMANN s.r.o., MUDr. Roman Tichý, Stanislav Váňa, VÖT - spolek Rakušanů žijících v Čechách.

Ze zahraničních serverů

Uzeniny a červené maso dláždí cestu k rakovině slinivky

Nejezte uzeniny, nejsou zdravé – toto varování teď přichází i od švédských vědců. Podle nich totiž souvisí konzumace salámů, párků, slaniny a dalších masných výrobků s výskytem rakoviny slinivky břišní.

Kdo sní denně nejen 70 gramů masných výrobků, které lékaři považují za „zdraví neškodnou dávku“, ale přidá si navíc ještě 50 gramů tedy přibližně jeden párek, riskuje nádor slinivky. Riziko onemocnění se zvyšuje o 19 %, každých 100 gramů uzeniny navíc představuje nebezpečí větší o 38 procent.

Červené maso a uzeniny jsou dlouho podezřelé z toho, že umocňují riziko rakoviny tlustého střeva. Britská vláda loni doručila občanům, aby si nedopřávali denně více než 70 gramů těchto výrobků. Souvislost s jinými typy rakoviny dosud prokázána nebyla. „Až nyní,“ uvedla pro BBC prof. Susanna Larsson z výzkumného ústavu Karolinska. Svou studii publikovala v British Journal of Cancer.

Kouření, uzeniny, obezita

Vědci ke svým závěrům došli poté, co prověřovali data z jedenácti studií, zahrnující údaje o 6643 pacientech s nádorem slinivky. Profesorka Larsson zdůrazňuje: „Rakovina slinivky je relativně vzácná, avšak šance na přežití je malá. Proto je velice důležité ji diagnostikovat včas, ale také vědět, co k této nemoci přispívá.“ Ona sama proto velice doporučuje si spotřebu masných výrobků, zejména z červeného masa, hlídat.

Sara Hiom z britské charitativní organizace Cancer Research však dodává, že ještě větším rizikem pro vznik tohoto nádorového onemocnění je kouření. Také podle Světového fondu na výzkum rakoviny by se lidé měli uzeninám zcela vyhýbat a sníst nejvýš půl kilogramu červeného masa týdně. Riziko nádoru slinivky také bezprostředně zvyšuje nadváha a obezita – a právě nadměrná konzumace uzenin k ní podle expertů rovněž může přispívat. ■ **BBC HEALTH** [WWW.BBC.CO.UK/HEALTH](http://www.bbc.co.uk/HEALTH)

Anafylaktický šok

Náhlá prudká alergická reakce po očkování je velmi vzácná, shrnul výzkum britských lékařů. Výsledky otiskl časopis the Archives of Disease in Childhood.

Autoři studie z Univerzitní nemocnice v Southamptonu se zaměřili na případy šoku u britských a irských dětí do 16 let věku, které byly očkovány v letech 2008 až 2009 proti nejrozšířenějším onemocněním. Jak často se objevila nebezpečná reakce?

Dvě děti utrpěly anafylaktický šok po očkování proti zarděnkám. Lékaři v tomto období aplikovali 16 tisíc očkovacích dávek, výskyt těchto vážných potíží je tedy 12 případů na 100 tisíc dávek, píše autoři studie.

Tři případy se odehrály po očkování HPV vakcínou proti rakovině děložního čípku. Při celkovém počtu dvou milionů dávek incidence představuje 1,4 případu na milion dávek.

Při rutinním očkování v rámci povinného kalendáře pro malé děti, jež ve sledovaném období podstoupilo na 5,5 milionů dětí, nebyl hlášen žádný případ anafylaktického šoku. „Anafylaktický šok je velmi vzácný. Výsledky studie snad uklidní veřejnost a odborníky,“ uzavírá vedoucí týmu Mich Lajeunesse.

EUREK ALERT! WWW.EUREKALERT.ORG

Medici jako zrcadlo

Jde o víc než jen o individuální pohledy na proměnu studákovy duše. Doslova jde o „životní názor“ na současný svět, podložený zkušeností lékařského povolání. Je to hodně zajímavé čtení, které lze doporučit nejen všem, jichž se medicína profesionálně týká, ale i těm, kteří se snaží zorientovat v tříšti dnešní doby.

V nakladatelství Triton vyšla nyní na konci roku kniha, která se jmenuje *O duši medika* a nese podtitul *Jak vzniká lékař*. Iniciovat ji imunolog a pedagog prof. Ctirad John („Učil jsem a žil jsem s mediky čtyřicet let.“). Profesor John knihu také spolu s internistou prof. Štěpánem Svačinou sestavil a editoval. Přispělo do ní jedenatřicet renomovaných lékařů a lékařek, jeden medik a jeden učitel řecko-latinské lékařské terminologie. Bohatý ilustračně fotografický doprovod vytvořil Karel Meister. Kniha by určitě prospěla, kdyby neodstrašovala vzhledem na křídě tištěné přespříliš výpravné oficiózní publikace. Korunu všemu nasazuje „umělecký“ podtisk stránek, který nejenže nekonvenuje textu, ale dokonce ztěžuje čtení.

Ale to je jen výhrada k formě, protože obsah je vynikající. Sborník charakterizuje studenty medicíny od roku 1945 až po dnešek, čímž zároveň předkládá unikátní charakteristiku několika generací české společnosti a vývoje světa vůbec.

Pro Ctirada Johna, který dychtivě přišel na lékařskou fakultu na podzim roku 1939, a po šesti týdnech se musel vyrovnat s tím, že ji nacisti s ostatními českými vysokými školami na šest let zavřeli, byla medicína zaslíbenou zemí. Byla „vyčekaná“. Vystudoval a v roce 1949 promoval, celý život se zabýval imunologií a mikrobiologií, zapsal se nejen jako vědec, ale znamenitý přednášející. Dnes vzkazuje nynějším medikům: „Žijete v raněné době v dlouhodobě nemocném světě. Učíte se, jak zvládat nemoci. Na každém kroku se na fakultě setkáváte s radami, jak nejlépe dělat lékařské řemeslo založené na důkazech. Snažte se podle stejného principu i žít.“

Vzkazy, kritiky, rady

Těch vzkazů, které se dají vztáhnout i do kruhů mimo medicínu, je v knize mnoho. Vzkazů, kritiky i rad. Psychiatr Petr Příhoda, který dvacet let přednáší

Dnešní medicí jsou *sebevědomější* a samostatnější než dříve

lékařskou etiku na 2. lékařské fakultě UK, zaznamenává, že dnešní medicí mají volnější vztah k autoritám, menší zábrany oponovat, což je dobré, pokud to ale dokáží. Mají menší slovní, pojmovou zásobu, potíže formulovat srozumitelně vlastní názor. Zdá se, že o některých důležitých věcech nikdy nemluvili ani s rodiči, ani s prarodiči nebo učiteli. Neznají minulost, ani národní, ani rodovou.

Fenomén člověk je jim skutečností fyzikálně-chemicko-biologickou. Odtud pramení i sklon mnohých z nich pojímat medicínu jako převážně technickou záležitost. Mají to ale těžší než jejich předchůdci. Vyrostli totiž v méně srozumitelných podmínkách, proto se orientují obtížně. Chybějí jim reálně pozitivní identifikační vzory. Jsou dětmi své doby i jejími oběťmi. Zraňuje je současný stav společnosti, její konzumní a komerční orientace, atomizace, amoralita politického života.

Petr Příhoda si myslí, že časy, v nichž byla medicína nejen věda, ale i umění, lékař nejen expert, ale i průvodce, vzdělanec a imponující vzor, se už asi neobnoví. Přesto se medikům snaží předvést, že být ostrůvkem pozitivní deviace má svůj étos a může být zajímavým dobrodružstvím. Když končí v 1. ročníku výuku humanitních základů medicíny, říká jim: „Pokud nechcete mít na sklonku života pocit, že jste jej proflákali, musíte být aspoň jednou nohou disidenty.“

Řada dalších autorů se shoduje v tom, že studium medicíny, medicí, ale i jejich učitelé se mění v souvislosti s tím, jak se vyvíjí společnost a její hodnoty. Děkana 1. lékařské fakulty prof. Tomáše Zimu v tomto ohledu trápí ještě to, jak pramálo toho současní medicí vědí z umění, literatury, dějin, že mají malé přírodovědné znalosti. Také Štěpán Svačina konstatuje, že studium lékařství svou náplní víc a víc připomíná technické obory a vzdaluje se třeba filozofii nebo právu. Což vede k ztrátě humanitních prvků v medicíně, ale je to zřejmě nezastavitelné. O to je důležitější, aby studenti medicíny byli slušní a korektní lidé. Proto je v medicíně nezastupitelná role učitele či primáře jako vzoru chování. Vychovat dobrého lékaře je těžké, nejde to bez motivace a nejde to s každým. Zkoušek je ale pořád tolik a síto je tak jemné, že proniknout ke státnici obvykle znamená i pozdější úspěch v povolání lékaře.

Přednosta Ústavu soudního lékařství a toxikologie prof. Přemysl Strejc považuje dnešní mediky za sebevědomější a samostatnější než bývali dřív. Na druhou stranu se mnozí neumějí vůbec chovat, podávají ruku jako první, zkoušejícímu klidně řeknou nashle. Nemluví dobrou češtinou, používají nespisovné neologismy, špatné vazby... Zato zas umějí líp cizí jazyky.

Dřina, která stojí za to

„Studium medicíny je dřina, dřina a zase dřina, kdo tohle nepřijme, nemá na medicíně co dělat,“ prohlašuje nesmlouvavě neuropatolog František Koukolík. Bohužel má se svými současnými studenty i špatné zkušenosti. Roste mezi nimi počet vysoce egocentrických lidí, přibývá sklonů k podvádění. Nerad by prý ale působil jako starý mrzutý člověk, který je stejně jako někteří starci minulých generací přesvědčen, že ta mládež nestojí za nic – to není pravda. I v této mládeži je sůl země, která má možnosti, o nichž se jemu, když byl v roce 1959 v prvním ročníku, ani nesnilo. Navíc stále platí, že v každé skupině je několik naprosto vynikajících jedinců, několik lemplů a pak takový ten horší nebo lepší průměr. Dnešní medicí umějí daleko lépe cizí jazyky, mají mnohem větší zkuš-

Dnes studium
lékařství
připomíná
víc a víc
technické
obory,
vzdaluje se
filozofii
a právu

Lékařství je
nejkrásnější
lidské
povolání.
Dovolí nám
nahlížet do
nejhlubších
skulin
pomíjivého
života...

nost se světem, protože hodně cestují. Počítač a internet jsou každodenní součástí jejich života. Ekonomicky jsou mnohem věcnější.

Student pátého ročníku Lukáš Bajer onu dřinu potvrzuje: „Všichni bez výjimky trávíme nad učebnicemi mnohem víc času než většina ostatních lidí našeho věku.“ Když porovnává možnosti medika na klinických pracovištích, poukazuje na svou zkušenost z Prahy a z Heraklionu. V Řecku s mediky víc počítají v běžném provozu oddělení, chovají se k nim téměř jako k rovnocenným partnerům, kteří dostávají konkrétní úkoly se značnou mírou odpovědnosti. Nepřipadal si tam jen jako návštěvník, kterému je jasně vymezena doba, po kterou smí přiděleného lékaře zdržovat od práce. K nezastupitelné roli učitele poznamenává, že pět let studia na medicíně štědře naplnilo jeho potřebu pohybovat se mezi zajímavými, renesančně založenými lidmi.

Jedna z těch skutečně renesančních osobností, slavný porodník profesor Antonín Doležal ve svém tak typicky nekonvenčním a košatém příspěvku klade otázku, zda stála ta léta studijní a celoživotní dřina za to? „Stála. Lékařství je nejkrásnější lidské povolání, dovoluje nám nahlížet do nejhlubších skulin plynoucího pomíjivého života. Osobní život nelze prožít žádným zajímavějším a užitečnějším způsobem.“

Někdejší známý český divadelní a filmový herec Vladimír Pucholt, který emigroval v roce 1967 z Československa do Anglie a vystudoval tam lékařskou fakultu na univerzitě v Sheffieldu, je lakoničtější: „Nechci a nebudu nikomu dávat rady. Pole medicíny je obrovské. Každý lékař tam může prokázat něco dobrého a taky si vytrpět své.“

Jako ostatně ve svém životě každý člověk. A protože studenti medicíny stejně jako lékaři jsou součástí společnosti, je kniha O duši medika i reflexí ducha doby. Prospěšnou a výmluvnou. ■

Člověk netrpělivý je antitalent lékařský

Prof. MUDr. Josef Koutecký, DrSc., promoval v roce 1955
(ve svém příspěvku mimo jiné pan profesor Koutecký cituje z článku profesora Kamila Henera, který vyšel roku 1946)

Co žádáme po budoucím kandidátu medicíny?

1. *V obledu tělesném: Musí už býti patrný určitý vztah k hygieně a aseptice. Je jasno, že kandidátu medicíny nemá páchnout z úst, ani nemůže míti špinavé, zapáchající nohy, dlouhé, nečisté nehty a nemůže chodit neobolený. Prostý anglický pěsták se holil v africké poušti třeba nasucho, v noci před ranním útokem. Tedy čistý vzhled nejen za Cyrana, nýbrž i roku 1947.*

Budoucí lékař nemá ani šilhati, ani šišlati, nemá míti bezděčné pohyby, jeho hybnost má býti účelnou a ladnou. Buďte si vědomi, že Vaše konstituce musí býti v souladu s tím, že medicína je těžká, vyčerpávající, že nezná obledu na pravidelnost v jídlu, že nezná rozdílu mezi dnem a nocí. Člověk rychle vyčerpáný, netrpělivý, je vyslovený antitalent lékařský.

2. *V obledu psychických a etických vlastností: Lékař musí mít obdiv k přírodě a touhu sám ji blíže poznávat. Morálně slabý člověk vždy bude špatným lékařem. Vášnivá láska k pravdě, nelekající se obětí, je předpokladem úspěšného studia přírodních věd, a zvláště lékařství. Mylnou by byla představa, že lékař snadno vydělává peníze.*

MUDr. Antonín Doležal, DrSc., v roce 1948 byl přijat na medicínu

„Profesor Jedlička zkoušel kandidáty naopak za přítomnosti hordy přihlížejících mediků. Zkouška probíhala v podobném duchu jako jeho obdivuhodné přednášky. Při pitvě kandidáty povzbuzoval: „No tak, paní kolegyně, sáhněte si na tu slezinu pořádně, zamažte se, nebojte se materiálu!“ Viděl jsem zkoušku, kde kolegyně nejprve velmi uměla a pak řekla nějaký nesmysl. Jedlička se chytil za hlavu: „Paní kolegyně, co jsem vám udělal, že vy na mě takhle?“

Pověstně anekdotické bylo rigorózum z patologické fyziologie u profesora Josefa Hepnera. Jeho způsob zkoušení u méně odolných

vyvolával pavlovovský „sryv vyšší něrvnoj dějatelnosti“. Zkoušel důkladně, dával si načas, k tomu kouřil, neví už zda doutník, nebo viržínko. Když medik řekl něco nesprávně, nechal zkoušeného rozvíjet chybnou myšlenku, až to logicky dovedl ad absurdum, a končil pověstným: „A nyní, pane kolego, mi řekněte, proč tomu tak není, proč to, co jste říkal, je naprostý nesmysl, a proč je tomu právě naopak?“

Prof. MUDr. Štěpán Svačina, DrSc., studium všeobecného lékařství ukončil v roce 1978

Na fakultě už byly poměry jiné. Studenti se báli, nevěděli, co mohou od kolegů i učitelů čekat. Situace na Fyziologickém ústavu, kde jsem po promoci tři roky pracoval, i na 3. interní klinice, kde pracuji od roku 1981, byla úplně jiná. O politice se hodně mluvilo hlavně na různých neformálních setkáních, kde byly hovory velmi otevřené a kolektivy byly v mnohém pevnější než dnes. Vzpomínám například na klinické večírky, kde jeden kolega – pocházející náhodou z téhož gymnázia jako já – hrál na kytaru a každoročně se zpívala koleda „My jsme z NKVD, přicházíme k vám“. Něco takového by nebylo možné na gymnázium ani na fakultě. I když pamatuji, jak si studenty z našeho ročníku, kteří byli na pohřbu prof. Patočky, zavolal děkan Baláž, klidně jim řekl, aby už takové věci nedělali, a nic z toho nebylo. Přitom

se fakultní zaměstnanci děkana Balá-
že obvykle velmi báli.

**Prof. MUDr. Ctirad John, DrSc.,
promoval v roce 1949**

Už zbývá jen předat vzkaz dneš-
ním medikům. Žijete v raněné době
v dlouhodobě nemocném světě. Učí-
te se, jak zvládat nemoci. Na každém
kroku se na fakultě setkáváte s rada-
mi, jak nejlépe dělat lékařské řemeslo
založené na důkazech. Snažte se
podle stejného principu i žít.

Před několika lety jsem uveřejnil
v Lidových novinách text nadepsa-
ný otázkou: „Bádáme pro radost
i v medicíně?“ Výzkumníci odpověď
bezpečně znají. Bádají, protože
jsou přesvědčeni, že to nejlepší ještě
nebylo objeveno. Ale my přece při
plnění medicínského poslání také
léčíme pro radost. Svou, ale i těch
kolem nás, nemocných.

**Doc. MUDr. Jindřich Fínek,
PhD., promoval v roce 1983**

Studium jim pak nijak zvlášť
nevadí, ale na kariéru lékaře se netěší,
a už je pozdě cokoli měnit, když se
dostali do pátého ročníku. Asi tak
30% má zájem o nějaký klinický obor,
polovina by ráda pracovala v zahra-
ničí, ale ostatní nevědí, jejich snem
bývá kariéra mimo aktivní medicí-
nu. Říkám dobře, chápu, technika
zastínila postavení lékaře, pokud
venkovský lékař měl kdysi pouze
fonendoskop, byl on sám autoritou,
která se hledala daleko. Dnes je
autoritou MRI a PET/CT. Ovšem co,
milí studenti, umíte jiného, když vás
již téměř vystudovaná medicína ne-
nadchla? Třeba jazyky? Bývá dlouhé
ticho, pár se hlásí k jakési formě pa-
sivní angličtiny, pouze 3–4 studenti
využívají možnosti stážovat v zahra-
ničí a jsou na to jazykově vybaveni.

Je jasné, že nadprůměrní studenti
jsou na jiných školách. Školách, které
nabízejí vzdělání, v budoucnu umo-
žňující snadnější užití absolventů
a jejich rodin.

**Prof. MUDr. Michal Anděl, CSc.,
studia ukončil v roce 1972**

Atmosféra startu i cíle byla tedy
úžasná. Skrumáž dětí na vozících,
jejich rodičů, desítek studentů
a několika učitelů našich lékařských
fakult, loga mnoha spozorujících
firem, občerstvení – to vše vytvořilo
nezapomenutelný rámec akce, kte-
rou její studentští organizátoři nazvali
„běh s těmi, kteří sami nemohou.“ To
vše vzniklo nejen díky nápadu jedno-
ho medika, ale především díky jeho
víře, že je možné být užitečný. Proto
zorganizoval poměrně složitou akci,
získal pro ni další studenty, učitele
a sponzory a všechny přesvědčil o její
potřebnosti. Ten, kdo akci zorgani-
zoval, měl schopnost vést i organizo-
vat ostatní, měl vizi i schopnost tuto
vizi uskutečnit... Škoda, že na to ne-
máme předmět, který bychom mohli
zapsat do indexu a nějak klasifikovat.

**Lukáš Bajer, studuje 5. ročník
medicíny**

Nemám příliš v lásce lidi, kteří šli
studovat medicínu s představou, že
tím získají polobožskou výlučnost.
Lidi, kteří si tím většinou pouze
kompenzují neschopnost získat si
u jiných respekt přirozeně, a tak mají
pocit, že jim ho zaručí, řečeno s nad-
sázkou, ona čtyři magická písmenka
v občanském průkazu. Takové jedince
ale znám a vždycky si pak vzpome-
nu na první přednášku z informatiky,
kde pan docent Špunda pravil: „Ten,
kdo si myslí, že je bůh jenom proto,
že klope bílýma botama po chodbě
špitálu, je u mě totální ubožák.“ ■

**Bádají,
protože jsou
přesvědčeni,
že to nejlepší
nebylo
objeveno**

Zaostřeno na oči

Náhlé stavy v oftalmologii

Akutní stavy v oftalmologii jsou většinou spojeny s náhlým zhoršením nebo dokonce ztrátou zraku. Mnohé tyto situace souvisí s věkem pacienta a jsou odrazem jeho celkového zdravotního stavu.

Včasná diagnóza těchto onemocnění je důležitá, protože dnes jsou již k dispozici léčebné možnosti, které mohou ovlivnit průběh značné části těchto afekcí. Léčba je multiborová a podílí se na ní oftalmolog, neurolog, internista, diabetolog a další odborníci.

Krvácení do sklivce vidáme u diabetiků a pacientů s hypertenzí. Bývají postiženy i obě oči a subjektivně si pacient stěžuje na zhoršování vidění. Krev se ve sklivci sráží a může ucpat drenážní systém oka, takže vznikne druhotný glaukom. Prognóza záleží na základním onemocnění, celkovém stavu pacienta a také na tom, jak často ke krvácení dochází. Pokud však nedojde ke spontánnímu vstřebání hemoragií a zhoršuje se vidění, indikujeme vitrektomii.

Okluze centrální retinální artérie. Uzávěr sítnicové artérie je dramatický, protože způsobí náhlou ztrátu zraku (často pouze vnímání světla). Příčinou je embolizace nejčastěji vmetkem ze srdce nebo z ateroskleroticky změněných karotid. Na sítnici dochází k rychlé ischemii a edému. Velmi rychle odumírají fotoreceptory a gangliové buňky sítnice. Cílem terapie, která je ale svízelná a s nejasnou prognózou, je obnovení cirkulace v sítnici, případně posunutí vmetku dál do periferie sítnice. To se může povést snížením nitroočního tlaku. Proto provádíme v rámci první pomoci rukou lehce masáže oka a podáme Diluran 500 mg (tj. 2 tablety). Další kroky spočívají v hypotonizaci oka, jako je paracentéza přední komory a po konzultaci s internistou podáváme fibrinolytika.

Okluze centrální retinální vény postihuje především starší lidi. Příčinou je ateroskleróza nebo hypertenze, u mladších žen užívání antikoncepce. Ztráta vidění není tak dramatická a úplná jako u okluzí centrální sítnicové artérie. Někdy

je postižena jen větev vény a vidění je pak celkem zachováno. Léčba spočívá v terapii celkového onemocnění. Laserovou fotokoagulací ošetřujeme ischemická ložiska na sítnici.

Amaurosis fugax způsobí náhlou několikaminutovou ztrátu vidění jednoho oka s postupnou úpravou vidění. Je způsobena okluzí stejnostranné karotidy a uvolňováním drobných trombů z aterosklerotických plátů. Tyto pacienty je nutno nechat vyšetřit po interní a angiologické stránce.

Přední ischemická optická neuropatie (AION) je způsobena okluzí respektive embolizací zadních ciliárních arterií oka. V podstatě jde o malý infarkt přední části papily optického nervu. AION vidáme spíše u starších pacientů s hypertenzí nebo diabetem. Začíná

náhlým, jednostranným zhoršením zraku a subjektivně pacient udává i výpadek zorného pole. V diferenciální diagnóze je nutno zjistit, zda příčinou není arteritická forma onemocnění (velkobuněčná arteritida – Hortonova nemoc), u které se aplikují masivně kortikoidy. V tomto případě jde o autoimunitní proces postihující velké artérie v oblasti lamina elastica.

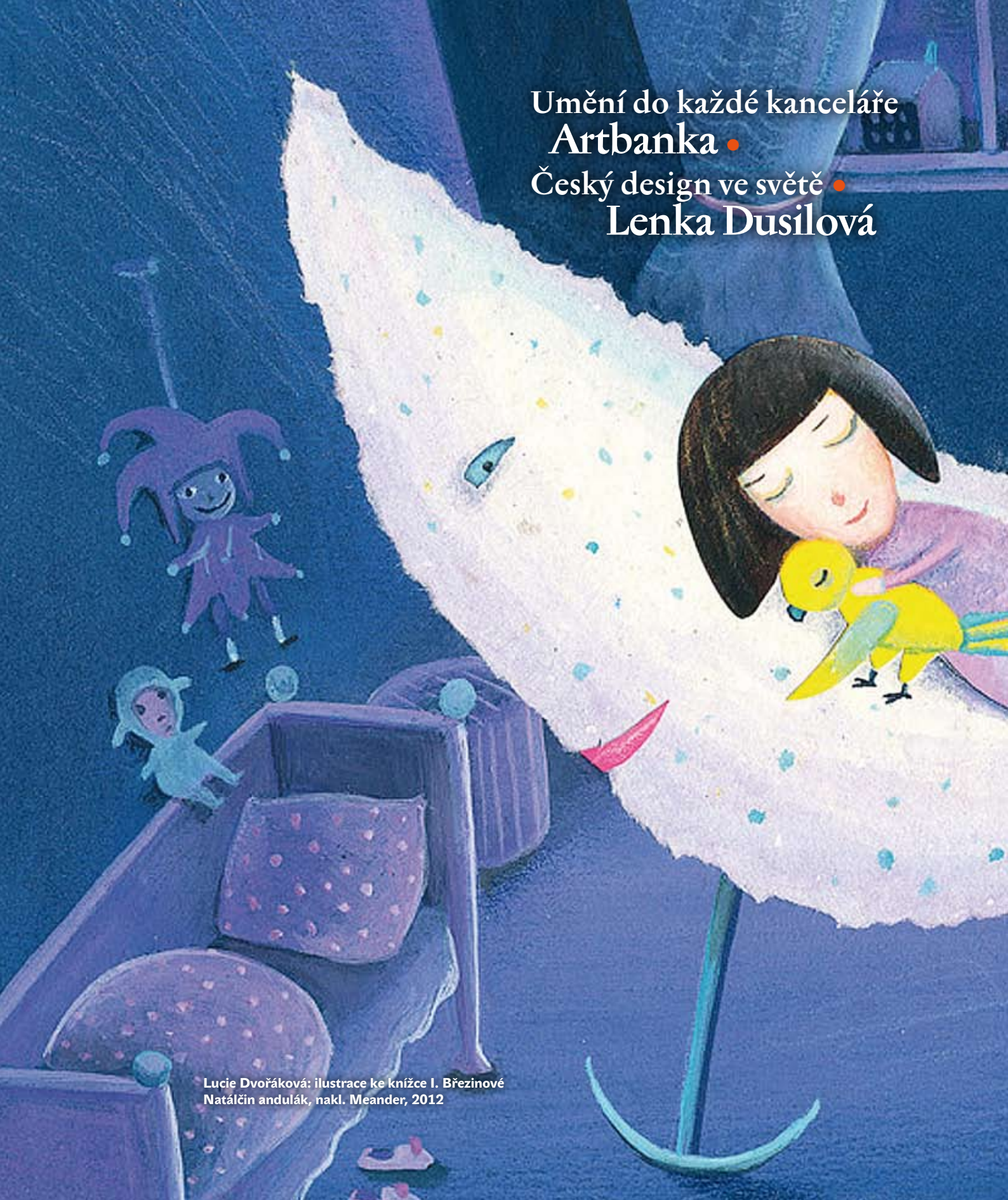
Odchlípení sítnice se projeví náhlou nebo postupnou ztrátou vidění. Pacient vnímá různě širokou clonu, oponu nebo šmouhy před okem. Úroveň poklesu zraku závisí na tom, zda je postiženo centrum sítnice. Odchlípení se může vyskytnout v souvislosti s úrazem – např. úderem do hlavy, u vysoké krátkozrakosti, nebo u pacientů po předchozí nitrooční operaci, třeba po šedém zákalu. Problematika odchlípení sítnice je řešena pouze na specializovaných vitreoretinálních pracovištích.

Příště: Další náhlé stavy v oftalmologii, čtete také na www.sanquis.cz – sekce pro odborníky. ■

PODPOŘENO : CZ.2.16/3.1.00/24022

Včasná diagnóza je u těchto onemocnění zásadní. Léčba může jejich průběh velmi ovlivnit.

Umění do každé kanceláře
Artbanka •
Český design ve světě •
Lenka Dusilová

Lucie Dvořáková: ilustrace ke knížce I. Březinové
Natálčin andulák, nakl. Meander, 2012

UMĚNÍ

Výstavy, hudba a nové knihy

Artbanka

aneb umění do každé kanceláře

Jak dostat „nejsoučasnější“ výtvarnou tvorbu blíže lidem? Jak přitom podpořit začínající, perspektivní autory? Tomuto poslání se věnuje projekt Artbanka. Umožňuje pronájem děl firmám i soukromníkům, provozuje muzeum současného umění v srdci Prahy, spolupracuje s vysokými školami, pořádá výstavy. Česká výtvarná scéna se může radovat z nového inspirativního počínu!

Jako vzory posloužily autorům projektu z pražské galerie Dvorak Sec Contemporary úspěšné zahraniční příklady – především v Kanadě, Spojených státech a v Austrálii je půjčování obrazů a artefaktů pro firmy i pro soukromé účely již dobře zavedenou praxí. Česká Artbanka aktuálně nabízí více než 200 uměleckých děl, mezi nimi sochy, malby, fotografie i videoinstalace.

„Díla mladých autorů se prostřednictvím pronajímatelů dostanou na veřejně přístupná místa, a tak se s nimi seznámí daleko více ‚normálních lidí‘, než když se prezentují jen v galeriích,“ říká Irena Satkeová, manažerka projektu. „Naši cílovou skupinou jsou různé prestižní instituce, firmy a pracoviště po celé České republice,

**Václav Kočí: Clockwise
WitNESS, akryl na plátně,
125x200 cm, 2010
(dole vlevo),**

**Markéta Jáchimová: Návrat
ke kořenům, 80x96x65 cm,
kombinovaná technika
(dole vpravo),**

**Dragana Živanovič: Bez názvu,
olej a email na polstrovaném
plátně, 240x183 cm, 2008
(na protější straně)**

A highly detailed, red, glossy sculpture of a muscular man in a bodybuilding pose, viewed from the back. The sculpture is set against a winter scene with snow, evergreen trees, and a dark sky. The text is overlaid on the right side of the image.

Všechny
obrazy a sochy
vybírání
*odborná
komise*

ale také oficiální místa v zahraničí. Chceme lidem ukázat, že moderní umění dokáže zpříjemnit životní prostor.“ Z pohledu pronajímatelů je přínos zřejmý – působivý obraz či originální socha nejenže oživí šedou firemní chodbu či jednací sál, místnost také rázem učiní reprezentativnější a poukáže na vybraný vkus majitele, na to, že třeba jinak drsný byznysmen má na druhou stranu cit pro kulturu.

Obraz v nákupním koši

Díla, která Artbanka nabízí k pronájmu, musí nejprve projít přísným výběrem odborné komise. V Radě autorit Artbanky zasedají významní teoretici současného umění – šéfkurátor galerie hlavního města Prahy Karel Srp, kurátoři Radek Wohlmuth a Petr Vaňous či pedagog Milan Salák. Obrazy a artefakty jim k posouzení doporučuje Fórum garantů Artbanky, které zahrnuje zástupce jednotlivých ateliérů vysokých uměleckých škol. Upozorňují na své nadané studenty a jejich práci. Mezi tyto takzvané ambasadory Artbanky patří například Jiří David z ateliéru intermediální konfrontace VŠUP, Kurt Gebauer, vedoucí ateliéru veškerého sochařství tamtéž, Zbyněk Janáček, děkan Fakulty umění Ostravské univerzity, a řada dalších.

Objekty a obrazy ze sbírky si zájemci mohou prohlédnout na pravidelných výstavách, které Artbanka pořádá. Pronajmout si vytipované dílo je snadné – na webových stránkách Artbanky si jej vyberete v katalogu (lze vyhledávat podle zadaných parametrů – podle média, motivu, rozměru, ceny) a dál postupujete jako při běžném nákupu zboží na internetu. K dispozici jsou vám samozřejmě také specializovaní poradci. Cena pronájmu na rok začíná na 4000 korunách, smlouva zpravidla trvá nejméně jeden rok. Artbanka vám umělecké dílo doručí a nainstaluje kdekoli po celé České republice nebo i v zahraničí a dohlédne také na to, aby viselo či stálo v adekvátních podmínkách. Moderní umění z Artbanky už v současnosti zdobí sídla několika českých společností a zájemců stále přibývá.

AMoYA: MoMA po česku

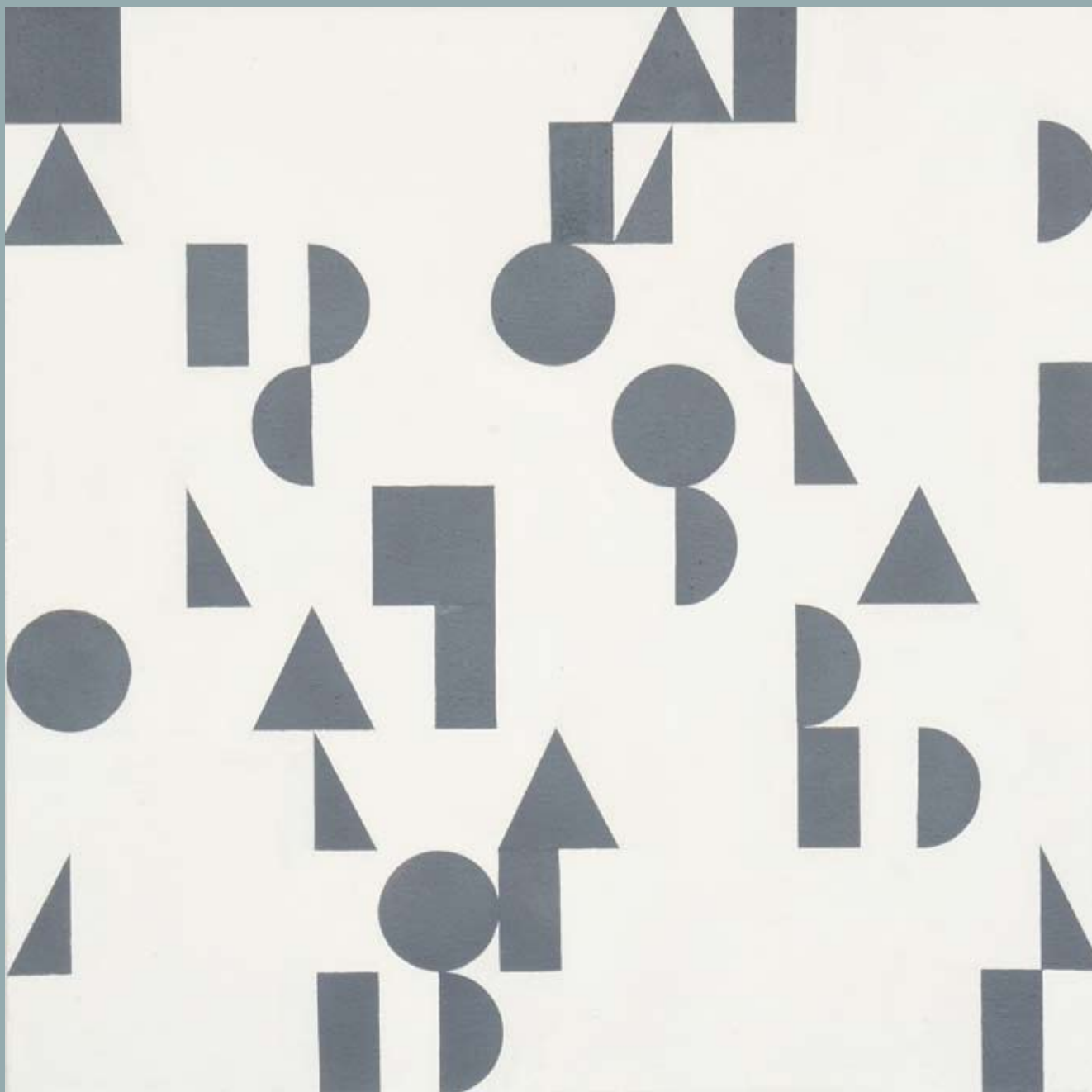
Počátkem léta otevřeli navíc autoři Artbanky ve spolupráci s Galeríí hlavního města Prahy první zdejší muzeum, orientované výhradně na mladé moderní umě-

Výstavy versus *starodávný palác*

ní, kde se nyní talentovaní studenti mohou prezentovat po boku svých pedagogů i současných autorů ze zahraničí. Artbanka Museum of Young Art se nachází v prostorách barokního paláce Colloredo-Mansfeld v Karlově ulici. Rozprostírá se v několika patrech na výstavní ploše neuvěřitelných 4000 metrů čtverečních. AMoYA, jak se název muzea analogicky s newyorským MoMA zkracuje, je aktuálně největším muzeem mladého umění v celé střední Evropě. Koncepti jeho výstavního programu sestavil slovenský kunsthistorik Vlado Beskid.

Zatímco přípravy první stálé expozice letos v červnu byly dobrodružné – provázet je nedostatek času (od definitivního rozhodnutí o zpřístupnění paláce po slavnostní vernisáž uběhly pouhé čtyři týdny!) i neshody s památkáři – nyní, po více než

Aleš Brázdil: After Ingres,
akryl a olej na plátně,
90x110 cm, 2010
(na protější straně nahoře)
Natalie Chalcarzová:
Rosnatka, polyester
a silikon, v. 100 cm, 2007
(na protější straně dole)
Josef Mladějovský:
Sudoku I., olej na plátně,
100x100 cm, 2010 (nahore)

půl roce od otevření, je již v budově opravdu „zabydleno“. Návštěva muzea jako stvořeného pro site-specific instalace skýtá nevšední zážitek. Probíhají tu výstavy dlouhodobé – jako Twentyfourhours od Uga Rondinona, švýcarského umělce žijícího v New Yorku, tak i kratší, jako například aktuální Hybrid Reality, jež prezentuje práce Diany Winklerové, Lukáše Rittsteina, Vladimíra Skrepla, Petra Písaříka nebo Jakuba Nepraše. To „nejsoučasnější“ umění třetího tisíciletí zde vstupuje do kontrastního tvůrčího dialogu s atmosférou starodávneho paláce z osmnáctého století. Artbanka Museum of Young Art rozhodně stojí za vidění. ■ AMOYA, KARLOVA 2, PRAHA 1. OTEVŘENO DENNĚ 10–19 HOD., PLNÉ VSTUPNÉ 160 KČ, VÍCE NA WWW.ARTBANKA.CZ. NA TÉTO ADRESE JSOU TAKÉ VEŠKERÉ INFORMACE O MOŽNOSTECH PRONÁJMU UMĚLECKÝCH A DĚL A JEJICH KATALOG.

 Divadlo
měsíce

Leoš Janáček Superstar

Víte o tom, že Leoš Janáček byl rocker? A že láska byla pro něj především ta fyzická? Že hudba, sláva a peníze mu sloužily k ovládnutí žen? Věříte? Pochybujete? Nesouhlasíte? Ať je to jakkoli, pokud vás tyto otázky nenechávají chladnými, neměli byste si nechat ujít nový muzikál brněnského Divadla Husa na provázku Leoš. Napsalo jej duo Milan Uhde / Milan Štědroň, kteří se sešli – aniž by o tom ovšem tehdy tušili – již nad muzikálem Balada pro banditu. Uhde totiž tenkrát musel své autorství tajit, aby vůbec mohla dodnes legendární inscenace vzniknout. Leoš asi nebude mít tak hvězdnou kariéru jako Balada, byť si myslím, že je vrstevnatějším, ambicióznějším dílem. Je totiž i dílem mnohem náročnějším. Formálně, interpretačně i obsahově. Uhde čerpá z některých dosud neznámých či méně známých faktů z Janáčkovy života, které propojuje v dramatický esej o životě, smrti, umění a sexu. Génus hudby versus diktátor osobních vztahů a lásek. Zpovytkaný, dětinský stařík s darem od Boha. Janáček. Ale v zásadě jakýkoli geniální tvůrce, od Mozarta po Jima Morrisona. Jeho životaběh rámuje jakási fiktivní konference muzikologů, kteří se přou o vztah hudby a intimního života skladatele. Konzervatívec, racionalista, romantik... To vše za doprovodu Janáčkovy hudby. Tento základ dostal do rukou milovník silných obrazů a intenzivních zvuků, režisér Vladimír Morávek. Vzniklo halasné dílo, jež odpuzuje a vábí svou opulentností, razancí a agresivitou. A hereckým nasazením. Gabriela Vermelho, Eva Vrbková, Andrea Buršová, Anička Dučaňová, Kateřina Jebavá, Eliška Fuksová, Ivana Hloužková... Především dámy jsou ozdobou inscenace. A – naštěstí – také (starý) Janáček: Martin Havelka. Excelentní návrat na prkna, kde, dnes herec Městského divadla Brno, začínal a strávil mnoho let. Jsem možná opovážlivý, ale myslím, že jde o nejlepší drama Milana Uhdeho vůbec. A nejlepší Morávkovu inscenaci po jeho čechovovských, dostojevských a Česko XX. století bilancujících velkoopusech. Leoš jako koncert Rolling Stones.

DIVADLO HUSA NA PROVÁZKU, BRNO, 20. A 21. 2., WWW.PROVAZEK.CZ.

Dramatický esej o životě, smrti, umění a sexu

Text **Jan Machalický**

Fotografie bez fotoaparátu a zvuk

Ve Fotograf Gallery probíhá výstava Běly Kolářové. Tedy fotografické části její tvorby. Zřetelně ukazuje, jak si autorka originálně počínala už od poloviny 50. let a jak se její dílo vyhranilo hlavně na začátku následujícího desetiletí. Právě tehdy dospěla ke svým základním objevům. Experimentovala s fotografií bez fotoaparátu, s tzv. umělým negativem, který jí nabízel neuvěřitelné možnosti. Mnohonásobně zvětšované, často přírodní tvary působí velmi expresivně a blíží se poetice informelu, i když ve zcela jiné rovině. Běla Kolářová ve svých fotografiích nabízí nezvyklý pohled na realitu, jejíž kouzlo tehdy objevila a velmi osobitě ji naprosto věcně a bez jakéhokoliv patosu ztvárnila. Stejně jako později v asamblážích, v nichž se kromě přírodních motivů objevily i prvky ženského světa či zmnožené předměty každodenní potřeby. Na koncepci výstavy je přínosné, že ve zhuštěném výběru představuje nejružnější autorčiny výrazové polohy od otisků, stop až po rentgenogramy kruhu. Vztah ke každodennosti je u Běly Kolářové evidentní a tak je jen přirozené, že Tomáš Vaněk, který s ní tentokrát vystavuje, se tímto přístupem inspiroval. Ovšem podstatně odlišným způsobem. Ve svém participu zachytil zvuk myčky, který se k tvorbě Běly Kolářové stává zcela rovnocenným vyjádřením skutečnosti.

FOTGRAF GALLERY, PRAHA, DO 17. 2., WWW.FOTOGRAFGALLERY.CZ

**Výstava
měsíce**

Text **Jan Gregor**, Respekt

**Film
měsíce**

Rozchod Nadera a Simin

Kategorie „nejlepší cizojazyčný film“ neměla v rámci Oscarů už dlouho tak jasného favorita. Íránský snímek Rozchod Nadera a Simin sbírá ceny, kde může: jeho vítězná cesta začala loni v únoru na Berlinale a zastavila se prozatím na Zlatých glóbech. Film Asghara Farhadiho je na intimní rovině neobyčejně přesvědčivé komorní drama dvou středostavovských manželů žijících v Teheránu. Simin (Leila Hatami) chce rozvod. Ráda by opustila Írán, aby sobě a své dceři zajistila lepší budoucnost. Nader (Peyman Moadi) odmítá, protože nechce opustit nemohoucího otce. Najde k němu ošetřovatelku Razieh (Sareh Bayat), těhotnou chudou ženu ze zbožné rodiny. Ta ovšem péči o starého muže zanedbává a jednoho dne dojde mezi ní a Naderem ke strkanici, kterou uvede posléze jako důvod svého potratu. Rodinné drama se prolíná se soudním, intimní portrét jednoho vztahu přerůstá v portrét celé rozpolcené íránské společnosti se všemi frustracemi a tenzemi mezi jednotlivými společenskými vrstvami. Autenticky laděná kamera, skvělé herecké výkony a dokonale vystavěný scénář plný zvrátů, v němž není místo pro happyend, dělá z tohoto filmu skutečně výjimečně silný zážitek.

PREMIÉRA 9. 2., WWW.ARTCAM.CZ

Český design ve světových metropolích

Českému kreativnímu průmyslu v zahraničí vévodí v tomto období jednoznačně design. Brighton, Vídeň, Milán, New York, Mnichov či Helsinky... tam všude je možné vidět přehlídky české designové scény, které podporuje síť Českých center ve světě.

Nesnesitelná lehkost bytí: Jiří Pelcl – český design

UNIVERZITA V BRIGHTONU, 7. 1.–20. 2. 2012

Nositel Národní ceny za design (2006) a Designér roku (2007) Jiří Pelcl zahájil počátkem ledna svou první britskou sólovou výstavu v anglickém Brightonu, která představuje to nejnovější z jeho designu. Výstava, jejíž kurátorkou byla Sylva Petrová z Univerzity v Sunderlandu společně s Jonathanem Woodhamem z Univerzity v Brightonu, se zaměřuje především na Pelcův produktový design a profiluje jeho design nábytku, skla a porcelánu. Součástí výstavy je také výběr prací jeho současných a bývalých studentů, které dokumentují Pelcův vliv na nejmladší designerskou generaci. Univerzita v roce 2006 udělila designérovi čestný doktorát za přínos v oblasti mezinárodního designu a vzdělávání. Působí zde také coby hostující profesor.

Ladislav Pflimpfl, ředitel Českého centra Londýn: „Pro ty návštěvníky, které zaujala Pelcova tvorba na prestižní výstavě *Postmodernismus: Styl a subverze 1970-1990*, která od podzimu probíhá ve Victoria a Albert Museum v Londýně, je tato výstava jedinečnou příležitostí, jak se blíže seznámit s pracemi tohoto předního českého designéra. My jsme velice hrdí, že jsme výstavu mohli společně s brightonskou univerzitou připravit, neboť se jedná již o třetí zásadní výstavu českého designu v této prestižní galerii a v tomto smyslu bezprecedentní zkoumání a představení moderní české kreativní scény a tradice.“

Nový (z)boží 2011! VÍDEŇ, DO 3.2. 2012

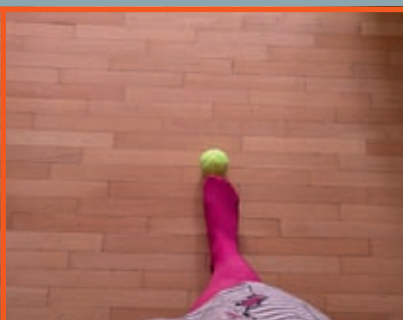
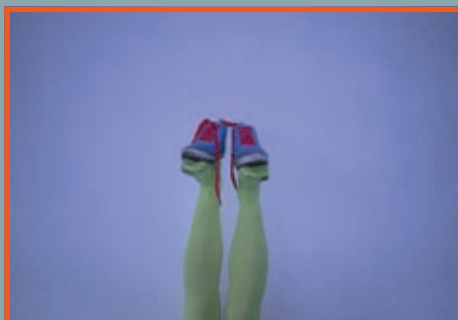
České centrum Vídeň hostí od prosince prestižní výstavu *Nový (z)boží 11!*, která představuje exponáty oceněné Národní cenou za studentský design. Tato soutěž, kterou organizuje Design Cabinet CZ, slaví již dvacáté narozeniny a je nejstarší českou a jedinou ryze odbornou soutěží mladých designérů, která nemá obdobu v Evropě ani jinde ve světě. Z Vídně se přehlídka nejmladšího českého designu přesouvá do Bratislavy, Londýna a Mnichova. Česká centra jsou dlouhodobým parterem této soutěže, kromě výstav poskytují také rezidenční stáž pro vítěze soutěže v zahraničí.

4D – současný šperk MNICHOV, 14. 3.– 3. 4. 2012

V rámci prestižního mezinárodního Týdne šperku v Mnichově se letos již třetím rokem představuje také český šperk. Letošní ročník budou za českou scénu

Designové sklenice od Jiřího Pelcla

reprezentovat čtyři absolventky ateliéru Evy Eisler na pražské UMPRUM, Alena Hesounová, Karla Olšáková, Kateřina Řezáčová a Lucie Houdková. Kurátoři Petra Matějovičová a Jiří Šibor nazvali výstavu „4D – současný šperk“.

Zuzana Jürgens, ředitelka Českého centra Mnichov: „*Stejně jako v minulých letech je i tento rok možné počítat s vysokou návštěvností a odezvou u publika, studentů, odborníků a sběratelů z celého světa, na výstavě současného českého šperku.*“

Jiří Pelcl MILÁN, 17.–22. 4. 2012

Při příležitosti Salonu nábytku, FUORI SALONE, proběhne v galerii Českého centra v Miláně výstava designu Jiřího Pelcla.

GYM LESSONS NEW YORK, 19. 1.–23. 2. 2012

V České národní budově představuje tamní České centrum nejmladší umění z české post-industriální periferie. Výběr nejnovějších prací studentů Fakulty umění a designu Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem zastupují Miroslav Hašek, Adéla Marková, Blanka Kirchner, Karel Konopka, Libor Ptáčník, Margareta Turčínová pod kurátorským vedením Michala Kolečka. Studentská díla jsou divákům představena formou videoprojekcí (Miroslav Hašek, Adéla Marková, Libor Ptáčník), instalací (Blanka Kirchner, Karel Konopka) a fotografií (Margareta Turčínová).

Hlavním tématem výstavy je cvičení v jeho reálné podobě, neboť všechna díla reflektují problematiku fyzického pohybu. Zároveň však název výstavy odkazuje k faktu, že tato díla vznikla během studia na Fakultě umění a designu Univerzity J. E. Purkyně jako školní cvičení. Ve všech dílech je patrná snaha o interpretaci tělesnosti a exponování těla do různých situací jako intimního individuálního projevu, ale zároveň jako socializačního procesu odkazujícího například k fenoménu učení či osvojování si širších společenských dovedností.

Pavla Niklová, ředitelka Českého centra New York. „*Vystavit svou práci v New Yorku a zároveň mít možnost navštívit místní muzea a galerie je pro začínajícího umělce nenahraditelná zkušenost.*“

World Design Week, HELSINKY, ZÁŘÍ 2012

České centrum Stockholm připravuje ve spolupráci se ZÚ Helsinky a dalšími partnery prezentaci současného českého průmyslového a produktového designu v rámci World Design Week 2012 v září 2012. Projekt se uskuteční v Helsinkách, které se staly pro rok 2012 Světovým městem designu (WDC). Posledním v řadě bylo město Soul. V roce 2014 se světovým městem designu stane Kapské Město. ■

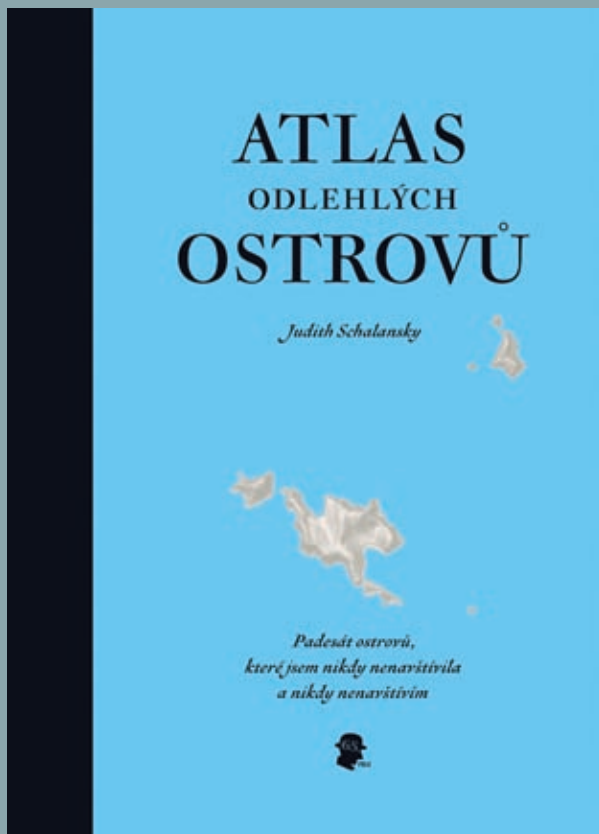
PODROBNĚJŠÍ INFORMACE O PŘEHÍDKÁCH ČESKÉHO DESIGNU VE SVĚTĚ PODPOROVANÝCH V SÍTI ČESKÝCH CENTER NA WWW.CZECHCENTRES.CZ

Na protější straně:
Výstava v Mnichově,
zleva Lucie Houdková
a Karla Olšáková
a Alena Hesounová.
Na této straně nahoře:
New York, Margareta
Turčínová,
dole: Nesnesitelná leh-
kost bytí, Jiří Pelcl

Představení moderní české kreativní scény a tradice

Fotografie Jindřicha Marca či povídky Dory Čechovy

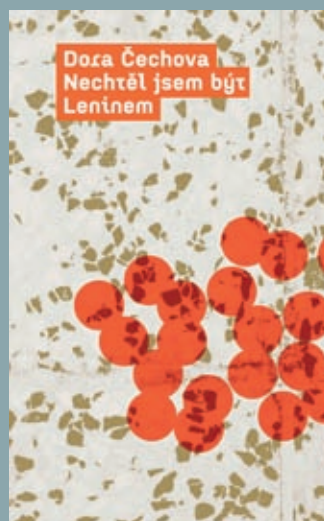

Atlas odlehlých ostrovů,

nepatrných teček uprostřed nekonečného modrého oceánu, napsala Němka Judith Schalansky. Našla padesát ostrovů s kouzelnými jmény – například Samoty, Pukapuka, Fangataufa nebo Zklamání, a vypráví jejich příběhy. Příběhy o vzácných zvířatech, o ztroskotaných otrocích a osamělých přírodovědcích, zbloudilých objevitelích a vyšinitých strážcích majáku, o zapomenutých námořnících a vzbouřencích, příběhů o touze a odloučení... Autorka, která je též grafickou designérkou, knihu doplnila barevnými mapami.

NAKLADATELSTVÍ 65.POLE, WWW.65POLE.CZ

Doporučuje redakce

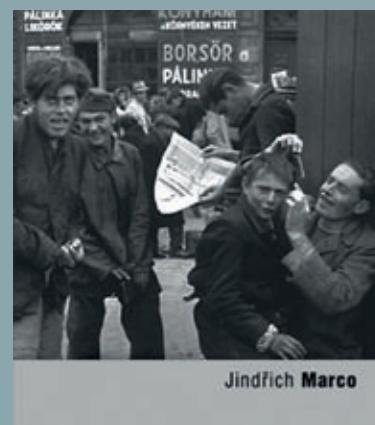
Nechtěl jsem být Leninem

„Za oknem letěla podmoskevská oblast, dřevěné rozpadající se dači, dvorky plné překážejícího, ale kdykoliv použitelného haraburdí, břízy a buky střídaly dlouhá betonová nástupiště...“ Tak popisuje pohled z kupé vlaku na trati Praha – Moskva ve své prvotině mladá autorka Dora Čechova (1971). Povídkový soubor zobrazuje širokou duši Ruska s tichým smutkem, humorem i lehkou nostalgií.

WWW.LABYRINT.NET

Jindřich Marco

Vladimír Birgus je autorem monografie významného českého reportážního a dokumentárního fotografa Jindřicha Marca (1921–2000). Kniha je prvním důkladným zpracováním jeho celoživotního fotografického díla, které má nezastupitelné místo v dějinách české fotografie. WWW.TORST.CZ

Krátký pátek a jiné povídky

Povídky nositele Nobelovy ceny za literaturu z roku 1978 Isaaca Bashevisa Singra pronikají s porozuměním do nejzazších hlubin lidské duše. Jedna z nejlepších povídkových sbírek, jež patří k zlatému fondu písemnictví po druhé světové válce, vychází konečně i u nás. Úvodní povídka je nejsilnějším milostným příběhem, jehož zpracování stěží najde v literatuře konkurenci.

WWW.ARG0.CZ

Zaniklý svět stříbrných pláten

Nakladatelství Academia přichází s velkoryse vydanou velkoknihou filmových historiků bratrů Miroslava a Jaroslava Čvančarových *Zaniklý svět stříbrných pláten*, aneb *Po stopách pražských biografů*. Autoři pocházejí z rozvětvené kinařské rodiny a své bohaté znalosti, ale i řadu unikátních dokumentů a především jedinečných filmových fotografií, prezentují v knize, která, jak píše Karel Čáslavský, podává ucelený přehled o situaci ve světě stříbrných pláten „... od prvních pokusných projekcí ve Francii, přes zestátnění kinematografie v roce 1945 (neboli ukradení kin, půjčoven a filmů) dodnes“. Průběžně se dovídáme, jaké filmy se natáčely a nakupovaly i jak se v republice vyvíjela hospodářská a politická situace.

Kameraman Miroslav Ondříček v úvodu k publikaci *Zaniklý svět stříbrných pláten* napsal: „Literární práce bratří Čvančarových mi vybavila vzpomínky na mlhavou a dávnou minulost, na tu nezapomenutelnou a krásnou dobu dětství a mládí, kdy jsem se zatajeným dechem na stříbrných plátech potměných sálů biografů sledoval nejrůznější příběhy utkané ze světla a stínů. Vítr již dávno odvál tu neopakovatelnou atmosféru kouzelné epochy, která se už nikdy vrátit nemůže; při čtení knížky bratří Čvančarových se může, alespoň v myšlenkách, znovu vybat.“ Připomeneme si, že za křeslo do bía Skaut ve Vodičkově ulici se v roce 1931 platilo 6 korun, jak vypadal dům zahradního kina Ferkl v Libni, jak plakát na americký film *Ben Hur* z roku 1926, jak Kinematografická licence pro Františka Ponce z roku 1912 i čím děsil diváky Max Schreck v titulní úloze *Upíra Nosferatu* a tak dále. *Zaniklý svět stříbrných pláten* je nostalgické čtení pro pamětníky, objevné i zábavné pro ostatní. www.academia.cz

**Kniha
měsíce**

**CD
měsíce**

Text **Jana Nekolová**

Baromantička Lenka Dusilová

Jazzová klavíristka Beata Hlavenková, Viliam Béreš a Patrick Karpentski z elektronických Toxique či harfistka Hedvika Jouzová, ti všichni a mnoho dalších se podílí na novém albu Lenky Dusilové. Držitelka několika cen Andělů opět překvapila. A nejen názvem, kterým pomýlila mnoho lidí. Nejde totiž o nějakou romantickou hudbu z baru. Je to trochu jinak. „Přemýšlela jsem, jak bych pojmenovala ten svět, který vzniká, a přišlo mi, že ta hudba je hodně romantická, taková navoněná, sférická, trošičku přizdobená. Rozhodně to nemá nic společného s barem, jde o romantiku a baroko,“ říká Dusilová. A já dodávám, že *Baromantika* je především skvělá hudba a skvělé texty nejen Lenky Dusilové, ale rovněž Martina Kyšperského ze skupiny *Květy (Ptáci a Valerie)* či Michaela Kubesy (*Království zvyku*). Kromě již zmíněných hudebníků na albu spolupracují i Justin Lavash, Dorota Barová, Ema Brabcová a Václav Bartoš. Zní na něm písně nejen v češtině, ale i v angličtině a polštině. *Baromantika* není jednoduchá deska, člověk si ji musí poslechnout několikrát, ale pak se k ní bude vracet a objevovat stále nové zajímavé hudební nápady. www.100PROMOTION.NET

*Ta hudba je
navoněná,
sférická, přizdobená*

Ach, co všechno nenazýváme láskou!

Nepíšeš mi nic bližšího o své svatbě, nevíš ještě, kdy ji budeš slavit? — Být dlouho nevěstou, milá Adélo, k ničemu nevede, můžeš-li se vdát, vdej se rychle. — Tvé rezignované smýšlení mě velmi uklidnilo, pokud jde o Tvou budoucnost, ačkoliv nemůžeme stavět jen na svém srdci, neboť to často utíká od rozumu a vrhne člověka do propasti bolestí, aniž by člověk měl sílu rozumu bránit, ano je tak slabý, že všechno to utrpení snáší raději než studený klid rozumu. — Ó kdo by dovedl toto bezedné moře s jeho útesy a propastmi, s jeho bohatstvím pokladů a strašnými obludami, kdo by dovedl prozkoumat toto moře zvané lidské srdce! — Myslíš si tedy, že Karel je zamilován. — No ženské oko je na tyto věci bystřejší, ale já bych ho litovala, kdyby opravdu byl, a Tebe bych prosila, abys ho nešetřila žádným účastenstvím, které k ničemu nevede. Poznává-li to podle slov, pak je lépe upřímně mu říci ne, než přikládat náplasti nebo se soucitě chodit kolem jeho rány, aniž se rána odhalí. — Často pokládáme za lásku to, co ve skutečnosti jsou docela jiné city, nejčastěji je to ješitnost, bláhovost mužů a žen. Věř mi, každé ženě lichotí, když se jí muž dvoří, a kdyby to byl ten nejošklivější, a čím je to dvoření vášnivější a vyšší, tím víc účastenství nebo soucitu k němu pocituje, i kdyby její srdce bylo oddáno jinému. Ujišťuji Tě, že na druhé straně každá žena dokáže, aby se do ní muž zamiloval, když o něho projeví zájem, neboť muži jsou ještě ješitnější. — Často si z pouhé ješitnosti namlouvají, že jsou skutečně zamilovaní do té, u níž vzbudili zalíbení. Ach, co všechno často nenazýváme láskou! — A jsou to mýdlové bubliny, pestré dětské hračky, které se rozpadnou v nic při sebemenším zachvění větru! — Komu však vrostl do srdce cit pravé lásky, ten si jej uchová až do smrti; jako jasná krůpěj jantaru, která nemůže ani vyschnout, ani se vypařit, září v hrudi taková láska! ■

BOŽENA NĚMCOVÁ:
DOPIS ADÉLE PANKLOVÉ,
3. ČERVNA 1857.
Z KNIHY DOPISY LÁSKY,
ODEON 1971

Národní galerie v Praze – Sběrka umění 19. století
Klášter sv. Jiří

Adolf Chwala

| 1836–1900 |

14. září 2011 – 26. únor 2012

Otevřeno denně včetně pondělí od 10 do 18 hodin. Klášter sv. Jiří, nám. U Sv. Jiří 33, Praha 1, tram 22 > Pražský hrad

www.ngprague.cz

Hlavní partner NG v Praze

Patron NG v Praze

Partneři NG v Praze

Mediální partneři NG v Praze

Partneři výstavy

Vykroč, a budou tě následovat.

Petr Zuska

PETR ZUSKA
UMĚLECKÝ ŠÉF
BALETU NÁRODNÍHO DIVADLA
V PRAZE

Prodej: Galerie módy Heleny Fejkové • Martinská 4 • Praha 1 • www.helenafejkova.cz

www.lachevre.cz